

Forsvarets stabsskole
Våren 2008

Masteroppgave

Internasjonal humanitær rett og opprørsbekjempelse –
Regler for krig eller en krig om reglene.

Øyvind Johan Kvalvik

Forord

Denne oppgaven er en avslutning på to år med studier. I løpet av masterstudiet har jeg fått kjennskap til Forsvarets muligheter og utfordringer i en globalisert verden. Norge prioriterer internasjonale bidrag med militære hærstyrker i bekjempelsen av opprørere i Afghanistan. Konflikter uten en klart definert motstander er nå hverdagen for Hæren. Hvordan skal norske styrker tilnærme seg en slik situasjon og opprørerne som står mot oss? Hvilke utfordringer har styrkene i forhold til rammefaktorene i opprørsbekjempelse? Dette er fokuset for denne oppgaven.

Utformingen av denne oppgaven er gjort i samarbeid med gode kollegaer. En særlig takk til den alltid blide og debattglade veileder, oberstløytnant og doktor Håkan Edström. Professor Gro Nystuen har med sine innspill, ideer og faglige utfordringer vært en inspirasjon for bevegelsene inn i det rettslige rammeverket. Mine gode medstudenter, Jens Inge Hyndøy og den alltid ivrige Ole Anders Øie har vært viktige bidragsytere og byrdesdelere i den slitsomme gleden det har vært å ferdigstille denne oppgaven. Tusen takk til Forsvarets høgskoles bibliotek for god støtte underveis.

Oppgaven har krevd tid og ressurser. Min kjære familie har alle bidratt på sin måte. Det å vise forståelse for at jeg er tilstede, men langt borte, har vært avgjørende for utviklingen dette siste halvåret av Forsvarets stabsskole masterstudie.

Mai, 2008.

Øyvind Johan Kvalvik

English summary

This thesis focuses on the challenges of a Norwegian approach to counterinsurgency operations (COIN). As a small state, Norway is highly dependant on an UN-based world order with International Humanitarian Law (IHL) as legal framework in armed conflicts.

This thesis explains IHL regulations for classification of situations and personnel in COIN. Using this legal framework, it analyzes US and UK doctrines for counterinsurgency operations for diverging views and challenges between the legal framework and the respective doctrines.

Drawing lessons from this, this thesis argues for some of the challenges a Norwegian approach might face. With regard to classification of situations, the following main challenges are presented. First, it is difficult to describe what kind of situation counterinsurgency is, and what it is not. Second, due to the variety of situations described, it is difficult to identify the IHL regulations applicable to such situations. Third, classifying COIN as peace time operations is challenging. Using military power under peace time legal framework is demanding. Four, classifying COIN as international armed conflict, when there seldom is a state actor with regular military forces as opponent, make the rules unfit for the situation. Fifth, classifying COIN as non-international armed conflict, provides a less developed legal framework. Especially concerning how to treat those directly participating in hostilities.

With regard to classification of personnel, this thesis argues that a Norwegian approach will face the following main challenges. First, defining the opponent is challenging. It is difficult to make a distinction between the civilian population and the opponent. Second, mixing terrorism and insurgency is challenging. Insurgency is in some situations legal. Terror is illegal under international and state law. Third, seeing the police's responsibility for civilian criminals and the military's responsibility for criminal insurgents as one area of responsibility remains a challenge.

Using the lessons identified might give Norway an opportunity to influence a NATO approach to COIN, with regard to additional conformity between COIN operations and IHL.

Innholdsfortegnelse:

Forord	3
English summary	4
Innholdsfortegnelse:	5
1 Innledning	6
1.1 PRESENTASJON AV STUDIEN	6
1.2 AVGRENSING.....	7
1.3 DEFINISJONER.....	9
1.4 DISPOSISJON	9
2 Metode	10
2.1 INTERNASJONAL HUMANITÆR RETT	11
2.2 OPPRØRSBEKJEMPELSESDOKTRINER.....	13
3 Det legale rammeverket	16
3.1 KLASSIFISERING AV SITUASJONER.....	16
3.1.1 Rettsvitenskaplig perspektiv på klassifisering som væpnet konflikt.....	17
3.1.2 Rettsvitenskaplig perspektiv på klassifisering som internasjonal væpnet konflikt	20
3.1.3 Rettsvitenskaplig perspektiv på klassifisering som ikke-internasjonal væpnet konflikt	22
3.1.4 Samfunnsvitenskaplig perspektiv på klassifisering av opprørsbekjempelses situasjoner	26
3.1.5 Oppsummert utfordringer for klassifisering av opprørsbekjempelsessituasjoner	30
3.2 KLASSIFISERING AV PERSONER	32
3.2.1 Rettsvitenskaplig perspektiv på klassifisering av personer.....	33
3.2.2 Samfunnsvitenskaplig perspektiv på klassifisering av personer	42
3.2.3 Oppsummert utfordringer for klassifisering av personer.....	45
3.3 STUDIENS ANALYSEMODELL	47
4 Sammenstilling av det legale rammeverket og doktrinene	50
4.1 USAs DOKTRINE FOR OPPRØRSBEKJEMPELSE	50
4.1.1 Klassifisering av opprørsbekjempelsessituasjoner i USAs doktrine.....	50
4.1.2 Klassifisering av personer i USAs opprørsbekjempelsedoktrine	55
4.1.3 Oppsummert utfordringer mellom USAs doktrine og IHR.....	57
4.2 STORBRIANNIAS DOKTRINE FOR OPPRØRSBEKJEMPELSE	58
4.2.1 Klassifisering av opprørsbekjempelsessituasjoner i Storbritannias doktrine	58
4.2.2 Klassifisering av personer i Storbritannias opprørsbekjempelsedoktrine.....	62
4.2.3 Oppsummert utfordringer mellom Storbritannias doktrine og IHR	66
5 Utfordringer for en norsk tilnærming til opprørsbekjempelse	67
5.1 NORSKE UTFORDRINGER FOR KLASSIFISERING AV OPPRØRSBEKJEMPELSESSITUASJONER	67
5.2 NORSKE UTFORDRINGER I KLASSIFISERING AV PERSONER I OPPRØRSBEKJEMPELSE	72
6 Konklusjon	76
7 Videre forskning:	79
Kildeliste:	80
Vedlegg:	86
GENEVEKONVENSJONENES FELLES ARTIKKEL 1, 2 OG 3.....	86
GENEVEKONVENSJON III, ARTIKKEL 4	86
FØRSTE TILLEGGSPROTOKOLL ARTIKKEL 43, 44, 45, 48, 50 OG 51	88
ANDRE TILLEGGSPROTOKOLL ARTIKKEL 1 OG 13:	90
INTERNATIONAL COURT OF JUSTICE ARTIKKEL 38:	91
VIENNA CONVENTION ON THE LAW OF TREATIES ART 31:	91

1 Innledning

*Inter arma silent leges*¹

1.1 Presentasjon av studien

Norge er som en liten stat, i stor grad avhengig og forpliktet av folkeretten. Mange håpet at folkeretten skulle spille en viktigere rolle etter den kalde krigen, spesielt når det gjelder å bruke, eller true med å bruke makt. Artikkel 2 (4) i FN-pakten klarlegger at maktbruk er ulovlig, dog med noen unntak. Supermaktenes handlingslammelse av FNs sikkerhetsråd frem til 1991 skulle nå endres til at sikkerhetsrådet fremmet internasjonal humanitær rett (IHR).² For Norge spiller FN en nøkkelrolle i sikkerhetspolitikken.³ I anvendelse av norsk militærmakt setter folkeretten rammer for den operative virksomheten. Håndhevelse av internasjonal rett er et av de forsvarspolitiske målene.⁴

I 1907 fremsto IHR som et sett med skrevne reguleringer, Haag reguleringene. Hundre år senere, i 2007, publiserte USA og Storbritannia nye doktriner for opprørsbekjempelse. Mange vestlige land engasjerer seg i konflikter som beskrives som opprørsbekjempelse. Dette gjelder så vel i Afghanistan som i Irak. Opprørsbekjempelse har i større og større grad involvert Norges anvendelse av militærmakt. Norge publiserte samme år (2007) sin nye fellesoperative doktrine, men har ingen doktrine for opprørsbekjempelse. De to NATO-stormaktene som Norge prioriterer militært samarbeid med, USA og Storbritannia, har det.⁵ For Norge er NATO hjørnesteinen i norsk sikkerhetspolitikk.⁶

Det er en forsvarspolitisk målsetting for Norge å delta i internasjonale operasjoner, noe som i stor grad inkluderer opprørsbekjempelse. I en norsk tilnærming til opprørsbekjempelse, vil norske styrker måtte forholde seg til internasjonal humanitær rett. En norsk deltakelse i opprørsbekjempelse vil samtidig påvirkes av USAs og Storbritannias nylig utgitte doktriner for opprørsbekjempelse. Ut fra dette vil det kunne fremstå utfordringer for Norge.

¹ Oversatt til norsk: I krig tier lovene. Ingeberg, K. (2008). *Latinske ord og uttrykk*. [Oslo]: Universitetet i Oslo. Lokalisert 08.02.08 på Internett: <http://www.fys.uio.no/~kristiai/latin.html>.

² Internasjonal humanitær rett brukes i dag som samlebegrep om Haag og Geneve reglene. Dinstein, Y. (2004). *The Conduct of Hostilities under the Law of International Armed Conflict*. Cambridge: Cambridge University Press, s. 13. Strengt tolket er dog nøytralitetsbestemmelsene unntatt fra IHR, og vil således ikke bli omhandlet her. Fleck, D. (2008). *The Handbook of International Humanitarian Law*. (2nd ed.). Oxford: Oxford University Press, s. 11.

³ Forsvarsdepartementet. (2004). *Styrke og relevans: strategisk konsept for Forsvaret*. Oslo: Forsvarsdepartementet, ss. 32.

⁴ St.prp. nr. 48. (2007-2008). *Et forsvar til vern om Norges sikkerhet, interesser og verdier*. Oslo: Forsvarsdepartementet, s. 51.

⁵ Ibid, s. 41.

⁶ Forsvarsdepartementet. (2004), ss. 32.

Problemstillingen for denne studien blir derfor:

Hvilke utfordringer vil en norsk tilnærming til opprørsbekjempelse stå ovenfor?

Hensikten med denne studien blir å belyse utfordringene for en norsk tilnærming ut fra hvordan opprørsbekjempelse reguleres i krigens folkerett⁷ og hvordan dette reflekteres i opprørsbekjempelsesdoktrinene til USA og Storbritannia.

Mer spesifikt vil studien fokusere på det legale rammeverket og besvare følgende spørsmål:

- Hvilke utfordringer fremstår i forhold til klassifisering av opprørsbekjempelsessituasjoner?
- Hvilke utfordringer fremstår i forhold til klassifisering av personer i opprørsbekjempelse?

Med dette som bakgrunn vil studien videre besvare følgende spørsmål gjennom analyse av opprørsbekjempelsesdoktriner:

- Hvilke utfordringer fremkommer mellom USAs opprørsbekjempelsesdoktrine og klassifisering av opprørsbekjempelsessituasjoner og personer?
- Hvilke utfordringer fremkommer mellom Storbritannias opprørsbekjempelsesdoktrine og klassifisering av opprørsbekjempelsessituasjoner og personer?

Problemstillingen er relevant av flere årsaker. For det *første* vil den forklare deler av det legale rammeverket for anvendelse av militærmakt i opprørsbekjempelse. Dette vil kunne medvirke til å lette utdanningen av militære styrker og øke forståelsen for de legale rammer for slike situasjoner.

For det *andre* vil den kunne avdekke ulikheter som fremkommer mellom to av de store NATO landenes doktriner for opprørsbekjempelse og deler av krigens folkerett. Dette vil være spennende og fruktbart for et norsk samarbeid med disse landene i slike situasjoner. Norge er på mange måter påvirket av hvordan USA og Storbritannia tilnærmer seg konflikter.

For det *tredje* vil den beskrive utfordringer en norsk tilnærming vil kunne stå ovenfor i opprørsbekjempelse. Dette vil være innspill til norske styrkers tilnærming til slike situasjoner.

1.2 Avgrensning

Internasjonal humanitær rett (IHR) er en del av folkeretten, *international law*, som regulerer sameksistensen mellom stater. Folkeretten er en samlebetegnelse. Den omfatter fredens folkerett, konfliktforebyggende folkerett og krigens folkerett.⁸ Krigens folkerett er et juridisk rammeverk

⁷ Krigens folkerett og internasjonal humanitær rett (IHR) anvendes i denne studien som synonymer.

⁸ Forsvarsstaben. (2007). *Forsvarets fellesoperative doktrine*. Oslo: Forsvarets Stabsskole, s. 33.

som henger til dels sammen med de internasjonale menneskerettighetene, som også gjelder i fredstid.⁹ Internasjonal humanitær rett regulerer forholdet mellom stater i væpnede konflikter. Denne studien har fokus mot krigens folkerett og beskriver da ikke de nasjonalrettslige reguleringer og heller ikke menneskerettigheter. Det blir heller ikke redegjort for interaksjonen mellom IHR og disse reguleringene, da det anses å falle utenfor oppgaven.

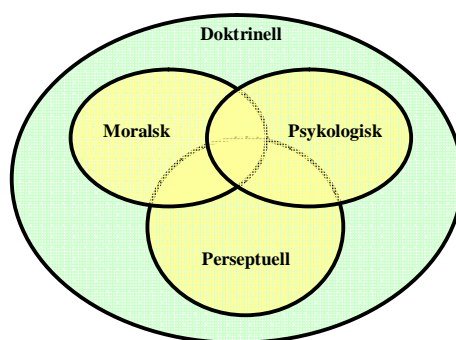
Studien avgrenses videre til å forklare utfordringene for klassifisering av opprørsbekjempelsessituasjoner, med hovedvekten på et IHR-perspektiv. Dette for innledningsvis å avklare hvilke deler av krigens folkerett som kommer til anvendelse. Studien avgrenses deretter til å se på utfordringer i klassifisering av personer i opprørsbekjempelse. Dette er valgt ut fra at det anses som områder som er svært omdiskutert, særlig med tanke på anvendelse av militærmakt i opprørsbekjempelse. Begge disse avgrensningene settes i sin sammenheng i de neste to kapitlene.

I bekjempelse av opprørere er det mange virkemidler som tas i bruk. Denne studien avgrenses til å se på anvendelsen av de militære virkemidlene og hvordan det beskrives i opprørsbekjempelsesdoktrinene til USA og Storbritannia.¹⁰ Anvendelsen av militærmakt beskrives i Allied Joint Publication 01C som evnen til å kjempe og oppnå suksess i operasjoner.¹¹ Denne evnen består av tre gjensidig avhengige komponenter, den fysiske komponenten, den moralske komponenten og den perseptuelle. Alle tre er basert på en fjerde komponent, doktrinekomponenten. (Se figur 1.). Den binder dette sammen. I denne studien benyttes det doktriner som grunnlag for analysen. Dette ut fra viktigheten av doktriner i beskrivelsen av anvendelse av militærmakten. Studien tar således i liten grad for seg andre litterære beskrivelser av anvendelsen av militærmakten i opprørsbekjempelse.

⁹ Internasjonale menneskerettigheter er regulert i for eksempel *Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen*, *FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter* og *FNs konvensjon om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter*.

¹⁰ Doktrinene benytter Counterinsurgency (COIN) som begrep. I studien oversettes dette med opprørsbekjempelse.

¹¹ NATO. (2007). *Allied Joint Doctrine: AJP-01(c)*. (Original.). Brussel: NATO Standardisation Agency, s. 2-26.

Figur 1: Komponentene i militærmakten.

1.3 Definisjoner

Doktrine: Doktrine kommer av det latinske ordet *doctrina*, som betyr læresetning.¹² I denne studien benyttes doktriner som overordnede retningslinjer for hvordan militære kapasiteter skal anvendes og utvikles til støtte for nasjonale målsettinger både i nasjonal og internasjonal sammenheng. Doktriner skal skape et felles begrepsapparat og en felles forståelse for bruken av militære styrker og for utvikling av militære kapasiteter. Doktriner er normative og retningsgivende og det kreves vurdering når de anvendes. Norske doktriner bygger på relevante allierte doktriner.¹³

1.4 Disposisjon

Kapittel 2 omhandler de metodiske momentene i studien. Dette for å forklare de valg som er gjort. I kapittel 3 beskrives klassifisering av situasjoner og deretter klassifisering av personer, med fokus på det legale rammeverkets reguleringer av dette. Kapitlet danner således et grunnlag for analysemodellen som brukes til sammenstillingen av det legale rammeverket og doktrinene. Kapittel 4 analyserer beskrivelsen av anvendelsen av militærmakt i opprørsbekjempelsesdoktrinene i forhold til det legale rammeverket. Dette for å avdekke utfordringer mellom doktrinene og det legale rammeverket. Kapittel 5 beskriver de utfordringer en norsk tilnærming til opprørsbekjempelse vil stå ovenfor. I kapittel 6 konkluderes studien og kapittel 7 presenterer noen muligheter for videre forskning.

¹² Forsvarets overkommando. (2000). *Forsvarets fellesoperative doktrine: grunnlag*. Oslo: Forsvarets Overkommando, s. 13. Selv om denne doktrinen er erstattet av en ny (2007), anses dette fortsatt som relevant.

¹³ Forsvarets stabsskole. (2004). *Forsvarets doktriner for landoperasjoner*. Oslo: Forsvarets Stabsskole, s. 13.

2 Metode

Studien gjennomføres som en kvalitativ dokumentundersøkelse ut fra fordelene med å kunne gå i dybden og å kunne avklare hvordan utfordringene kan fortolkes.¹⁴ Den tar utgangspunkt i en fremstilling av det legale rammeverket og analyserer deretter doktrinene med utgangspunkt i det.¹⁵ Forklaringen av det legale rammeverket gjøres ut fra et rettsvitenskaplig perspektiv som suppleres med et statsvitenskaplig perspektiv. Ut fra dette skapes en analysemodell som benyttes i analysen av doktrinene. Analysen bidrar til å beskrive utfordringer som en norsk tilnærming til opprørsbekjempelse vil stå ovenfor.

Det har vært en interaktiv prosess mellom problemstillingen, det legale rammeverket og doktrinene. I valg av studiedesign fremsto flere muligheter. Alternativene som sto frem var 1) å skrive en rettsvitenskaplig oppgave med fokus på et element av lovene og hvordan dette tolkes og anvendes, 2) å skrive en statsvitenskaplig oppgave om opprørsbekjempelse eller 3) å skrive en oppgave som kombinerer dette slik at begge feltene anvendes for å belyse problemstillingen.

Denne studien tar utgangspunkt i det siste. Dette er svært utfordrende med tanke på å balansere dybde med plass til bredde.¹⁶ Det å benytte både rettsvitenskaplig og statsvitenskaplig tilnærming i studien øker også kompleksiteten i fremstillingen. Det er på den ene siden en styrke at problemstillingen belyses ut fra to forskjellige perspektiver. På den andre siden er dette en svakhet, da omfanget av studien medfører at detaljer på noen områder ikke omtales.

Studien gjennomføres som en dokumentundersøkelse av internasjonal humanitær rett og opprørsbekjempelse.¹⁷ Utvalget av kilder er gjort med bakgrunn i relevans for oppgaven og norsk eller engelskspråklig tilgjengelighet. Det at studien baserer seg på tekststudier, vil kunne ha en svakhet ved at doktrinene er skrevet i samsvar med folkeretten, og at det således ikke fremkommer utfordringer. På den andre siden vil eventuelle uoverensstemmelser mellom det normative rammeverket og doktrinene være enda mer relevante for en norsk tilnærming, ut fra at kildene er offisielle dokumenter.¹⁸

¹⁴ Jacobsen, D. I. (2005). *Hvordan gjennomføre undersøkelser? Innføring i samfunnsvitenskaplig metode*. (2. utgave). Kristiansand: Høyskoleforlaget, ss. 181.

¹⁵ Deduktivt design på oppgaven. Jacobsen. (2005), s. 28.

¹⁶ Fuglestad, O. L. (1997). Skriveprosessen i kvalitativ forskning. I: E. Fossåskaret, O. L. Fuglestad & T. H. Aase (Red.), *Metodisk feltarbeid: Produksjon og tolkning av kvalitative data*. (2. utg., s. 237-256). Oslo: Universitetsforlaget.

¹⁷ Dokument anses som offentlige skrifter, som ofte er skrevet for et annet formål enn det som undersøkes.

Thagaard, T. (2002). *Systematikk og innlevelse: En innføring i kvalitativ metode*. Bergen: Fagbokforlaget, ss. 59.

¹⁸ Kjeldstadli, K. (1997). Å analysere skriftlige kilder. I: E. Fossåskaret, O. L. Fuglestad & T. H. Aase (Red.), *Metodisk feltarbeid: Produksjon og tolkning av kvalitative data*. (2. utg., s. 207-236). Oslo: Universitetsforlaget.

Undersøkelsen ser på utfordringer mellom IHR og Storbritannias og USAs beskrivelse av anvendelse av militærmakt i opprørsbekjempelse. Alternativt å se på hvordan anvendelsen av militærmakt har påvirket IHR, ble ikke valgt. Siden folkeretten har vært utviklet over de siste hundrede årene vil det i utgangspunktet være slik at den i større grad har kunnet påvirket utformingen av doktrinene. At doktrinene har kunnet påvirke folkeretten er i mindre grad sannsynlig på det nåværende tidspunkt. Dette da utviklingen av internasjonal humanitær rett er en prosess som tar lengre tid, omfatter flere stater og IHR er i større grad regulerende enn doktriner. Det at doktrinene anses som å representere statspraksis og derved utgjør en del av sedvaneretten, kan være et unntak som gjør at doktriner påvirker IHR. I og med at doktrinene er relativt nye og gjeldende for utgiverstaten, er det allikevel lite sannsynlig at de har kunnet påvirke folkeretten.

I studien vektlegges det å bruke norsk språk. Dette for å kunne bruke teksten i nasjonal sammenheng, samt å oversette viktige folkerettslige aspekter. Direkte henvisninger gjøres til de autoritative originaltekstene i traktater og konvensjoner, og da den engelske versjonen. Studien har en svakhet i og med at doktrinene må oversettes og at det kan være nyanseforskjeller mellom det britisk-engelske og det amerikansk-engelske.

2.1 Internasjonal humanitær rett

For å avklare utfordringene i klassifisering av konflikter og personer tas det utgangspunkt i lovtekstene i internasjonal humanitær rett. De fire Genèvekonvensjonene av 12. august 1949 utvidet og erstattet de tidligere reguleringene av krigens folkerett og anses nå som fundamentet for IHR i bruk i dag.¹⁹ De reglene som der beskrives, har universell oppslutning og anses som internasjonal sedvane og dermed gjeldende for alle stater og parter i væpnet konflikt. De to tilleggsprotokollene av 8. juni 1977 til Genèvekonvensjonene utvider så vel reglene for krigshandlingene som for de skadelidte av dem. Tilleggsprotokollene anses ikke i sin helhet som internasjonal sedvane.

Gjennom ratifisering av IHRs kodifiserte regler, så blir statene bundet av reglene i sine interne og interstatlige forhold, når det gjelder væpnet konflikt. Statene er i tillegg bundet av de sedvanerettslige reglene, som binder alle stater, uavhengig av ratifisering. IHR er et regelverk som statene ved ratifisering har forpliktet seg til å etterleve og vil således være en relevant rammefaktor i utvikling av doktriner.

¹⁹ Henckaerts, J.-M. & Doswald-Beck, L. (2005a). *Customary International Humanitarian Law: Volume I: Rules*. Cambridge: Cambridge University Press, s. IX.

For å tolke og forklare lovtekstene i internasjonal humanitær rett, tas det utgangspunkt i statuttene for Den Internasjonale Domstol (ICJ) - 26. juni 1945.²⁰ Der beskrives det hva som anses som rettskilder i internasjonal lov. Artikkel 38 regulerer at domstolens funksjon er å dømme i overensstemmelse med internasjonal lov og at domstolen skal primært anvende internasjonale konvensjoner, internasjonal sedvane og generelle prinsipper av lov som er anerkjent av siviliserte stater.²¹ Sekundært kan domsavgjørelser og anerkjente teoretikere anvendes for å bestemme gjeldende rett.

I tolkningen av rettskildene nyttes beskrivelsen i Wienkonvensjonen om traktatretten – 23. mai 1969.²² Artikkel 31 regulerer at tolkninger skal være i god tro og i overensstemmelse med den ordinære meningen av ordlyden i traktaten, i den konteksten den fremsto.²³ Dette kan i henhold til artikkel 32, supplementeres med forarbeider og omstendigheter rundt konkludering av traktaten hvis meningen fremstår tvetydig eller resultatet blir urimelig.²⁴ I og med at det er ordlyden i de ratifiserte lovene statene er bundet av er det viktig å få frem den mening disse har, noe som vektlegges i studien.

Forklaringen av det legale rammeverket, IHR, baserer seg på en sammenstilling av flere kilder. Hovedkildene er lovtekstene, sedvane og internasjonale domstolers behandling og avgjørelser. I tillegg til dette benyttes studier gjort i regi av International Committee of the Red Cross (ICRC), militære manualer for krigens folkerett og anerkjente teoretikere innenfor internasjonal humanitær rett. Disse studiene benyttes for å utvide forståelsen av og avklaringer rundt lovtekstene i IHR. Forskningsmessig er det en utvikling innenfor alle feltene, noe denne studien anvender i fremstillingen. Den teoretiske redegjørelsen er således en syntese av mange kilder. Styrken i dette er at det fremkommer flere syn og tolkninger.

I fremstillingen av det legale rammeverket er det lagt vekt på å beskrive de legale utfordringer, men et samfunnsvitenskaplig perspektiv er tatt med for utvide studien og for å

²⁰ Statute of the International Court of Justice (ICJ) - June 26, 1945. Domstolen er del av FN-systemet og således har alle land akseptert statuttene. For at Domstolen skal ha kompetanse til å dømme i saker, kreves allikevel samtykke fra de involverte stater. Det er bare stater som er parter, artikkel 34 (1), og disse må godkjenne Domstolens jurisdiksjon, artikkel 36 (1) og ha rettslig interesse i sakens utfall. Ruud, M. & Ulfstein, G. (2006). *Innføring i folkerett*. (3. utg.). Oslo: Universitetsforlaget, ss. 309.

²¹ ICJ artikkel 38 (1).

²² Vienna Convention on the Law of Treaties – May 23, 1969.

²³ Artikkel 31 (1): A treaty shall be interpreted in good faith in accordance with the ordinary meaning to be given to the terms of the treaty in their context and in the light of its object and purpose.

²⁴ Artikkel 32: Recourse may be had to supplementary means of interpretation, including the preparatory work of the treaty and the circumstances of its conclusion, in order to confirm the meaning resulting from the application of article 31, or to determine the meaning when the interpretation according to article 31: a. leaves the meaning ambiguous or obscure; or b. leads to a result which is manifestly absurd or unreasonable.

forklare nyanser i IHR. Det er således ikke bare redegjørelse av aktuelle lovtekster, men tolkning og forståelse av disse. Studien er skrevet ut fra et vestlig europeisk synspunkt, med hovedvekt av kildene fra Vest-Europa og USA. Andre synspunkter vil kunne vektlegge andre aspekter i vurderingene.

2.2 Opprørsbekjempelsesdoktriner

Doktriner er for denne studiens del definert i pkt. 1.3. Forsvarspolitisk er det i Norge en strategisk målsetting å analysere egne og andres erfaringer og trekke lærdommer av dette, som utvikles videre til doktriner.²⁵ Innenfor NATO er USA og Storbritannia to ledende land som har opprørsbekjempelsesdoktriner.²⁶ Doktrinene ble utgitt henholdsvis i mars 2007 og desember 2006. Doktrinene anses således som relevante kilder for en norsk tilnærming til opprørsbekjempelse. Studien gjennomføres som en studie av opprørsbekjempelsesdoktrinene til Storbritannia²⁷ og USA.²⁸

USAs og Storbritannias doktriner for opprørsbekjempelse er utviklet som del av et doktrinehierarki og er tilpasset de overordnede grenvise, fellesoperative og strategiske doktriner. Det er et tilsvarende doktrinehierarki i NATO, som i skrivende stund er i prosess med å utvikle en opprørsbekjempelsesdoktrine. Norske offiserer deltar i dette arbeidet. I Norge er det også utviklet strategisk, fellesoperativ og grenvise doktriner de siste 5 årene. I utviklingen av norske doktriner vektlegges det at de baserer seg på egne og allierte erfaringer og doktriner. ”*Med hensyn til planlegging og gjennomføring av operasjoner, vil de nasjonale doktrinedokumentene være i overensstemmelse med NATOs dokumenter og utfyller disse der det er nødvendig for å klargjøre nasjonale forhold.*”²⁹

I den nylig utgitte (2007) norske fellesoperative doktrinen (FFOD), er det et flertall av doktriner fra USA og Storbritannia som står i litteraturlisten. I tillegg er litteraturlisten i stor grad fylt opp av militærteoretikere fra USA og Storbritannia. Det henvises i FFOD også direkte til USAs nylig utgitte doktriner for opprørsbekjempelse. USAs og Storbritannias doktriner vil

²⁵ St.prp. nr. 48. (2007-2008), s. 126 & 135.

²⁶ Sloan fremmer at USA er ledende i utviklingen av militærmakten, med Storbritannia som den viktigste støttespilleren. Sloan, E. C. (2002). *The Revolution in Military Affairs*. Montreal: McGill-Queen's University Press, s. 56.

²⁷ UK Ministry of Defence (MOD). (2007b). *Army Field Manual volume 1, Combined arms operations: Part 10, Counter Insurgency Operations*. (Rev. Ed.). London: UK Ministry of Defence. Doktrinen er på 216 sider. Den ble gitt ut mars 2007.

²⁸ US Army FM-3-24/US Marine Corps WP 3-33.5. (2006). *Counterinsurgency Field Manual*. Washington D.C.: Headquarters US Army/Marine Corps Combat Development Command, Department of the Navy Headquarters. Doktrinen er på 416 sider. Den ble gitt ut 15. des. 2006. I denne studien refereres heretter til: US Army. (2006).

²⁹ Forsvarets overkommando. (2000), ss. 17. Selv om denne doktrinen er erstattet av en ny (2007), er dette fortsatt et trekk i norsk utvikling.

påvirke en norsk tilnærming. På den andre siden vil en norsk tilnærming utfylles med andre erfaringer og lærdommer der det er behov for å klargjøre nasjonale forhold. Det er allikevel tydelig at norsk doktrineutvikling påvirkes av de allierte landenes doktriner. En norsk tilnærming til opprørsbekjempelse vil hente erfaringer fra USA og Storbritannia som har utgitt doktriner for opprørsbekjempelse. I utvalget av dokumenter ble det undersøkt med liasonsoffiserer og forsvarsattacheer om andre vestlige NATO-land som Norge relaterer seg til, som Canada, Danmark, Nederland og Tyskland, har publiserte doktriner for opprørsbekjempelse. I skrivende stund har de ikke det. Opprørsbekjempelsesdoktrinene til USA og Storbritannia anses derfor i denne studien som relevante tekster for å belyse problemstillingen.

I og med at hele dokumentmaterialet er på engelsk og at det er et utstrakt samarbeid mellom Storbritannia og USA, vil det ikke være unaturlig at de har påvirket hverandre i utformingen av doktrinene. På den andre siden vektlegges nasjonale hensyn i doktriner. Om de således har påvirket hverandre, vil det allikevel være uavhengige nasjonale dokumenter. Dette fremkommer også i de forskjellige måtene de to landene gjennomfører operasjoner på i konfliktene som doktrinene bygger på, nemlig Irak og Afghanistan.³⁰

Doktriner kan ha flere funksjoner. Det være seg operasjonell eller deklarasjonell. Operasjonelle doktriner er rettesnorer for utviklingen av egen forsvarssektor. Deklaratoriske doktriner er de som gir signaler til motstanderen og allierte.³¹

Den amerikanske doktrinen har en operasjonell funksjon som beskrivelse av hvordan USA gjennomfører og fremover vil gjennomføre operasjonene i Irak og Afghanistan. En doktrine skal videre i følge Field Manual 1 ”...provide[s] an authoritative statement about how military forces conduct operations and a common lexicon with which to describe them”.³² Således brukes den amerikanske opprørsbekjempelsesdoktrinen som en doktrine som beskriver hvordan USA anvender militærmakt i opprørsbekjempelse. Den anses derfor som relevant dokumentasjon for å belyse problemstillingen i studien.

Den britiske doktrinen vektlegger at den representerer en ”...up to date experience and best practice available for commanders and troops to use in their operations and training”.³³

³⁰ Egnell, R. (2006). Explaining US and British Performance in Complex Expeditionary Operations: The Civil-Military Dimension. *Journal of Strategic Studies*, 29(6), s. 1041-1075.

³¹ Operasjonelle doktriner har som hensikt å effektivisere anvendelsen av militærmakten i krig. Deklaratoriske har i større grad en politisk og psykologisk hensikt gjennom innflytelse på motstander og allierte. Edström, H. (2003). *Hur styrs försvarsmakten? Politisk och militär syn på försvarsdoktrin under 1990-talet*. Umeå: Umeå University, s. 44.

³² Department of Army. (2005). *Field Manual 1*. Washington D.C: Government Printing office, s. 1-21.

³³ UK MOD. (2007b), s. 2.

Doktrinen forsterker og utvikler de momenter som er beskrevet for strategisk og operasjonelt nivå. Hoveddelen av doktrinen omhandler operasjonelle og taktiske aspekter av opprørsbekjempelse. Den britiske doktrinen anses derfor også som operasjonell og som relevant dokumentasjon for å belyse problemstillingen.

Det neste kapitlet forklarer forholdsvis omfattende klassifisering av situasjoner og personer ut fra et rettslig perspektiv, som relevante rammefaktorer for tilnærming til opprørsbekjempelse.

3 Det legale rammeverket

Internasjonal humanitær rett (IHR) består i hovedsak av Haag reguleringene av 1899 og 1907³⁴ og Genèvekonvensjonene av 1949³⁵ med tilleggsprotokollene av 1977 og 2005.³⁶ Dette er mellomstatlige traktater og konvensjoner som landene må ratifisere for å være bundet av. IHR er hovedsaklig bygd opp av konvensjoner og traktater, samt sedvaner, der konvensjoner og til dels traktatene kan ses på som kodifisert sedvane.³⁷ Nå anses store deler av Genèvekonvensjonene og første tilleggsprotokoll å kunne gjelde som sedvanerett. Dette reflekteres også i ICC-statuttene og i sedvanerettsstudien av 2005.³⁸

I kapittelet beskrives først det å klassifisere situasjoner for å avklare når og hvilke rettslige reguleringer som kommer til anvendelse, med fokus mot opprørsbekjempelse. Deretter fokuseres det på de ufordringer som fremkommer i forhold til det å klassifiseres som kombattant, og dermed rettmessig kunne delta i stridigheter.

3.1 Klassifisering av situasjoner

Klassifisering av situasjoner kan gjøres ut fra flere perspektiver. I denne studien er det juridiske betraktninger som er hovedfokus. I beskrivelsen er det også tatt med samfunnsmessige perspektiver for å forklare samfunnsmessige utfordringer i sammenheng med de juridiske.³⁹ Ut fra dette skapes det en modell som studien benytter i analysen av doktrinene.

Klassifisering av situasjoner kan overordnet beskrives med en todeling. En situasjon anses enten som fred, eller den klassifiseres som væpnet konflikt. Er det væpnet konflikt må det avklares om det er internasjonal væpnet konflikt eller om det er ikke-internasjonal væpnet konflikt. I fred kommer internasjonal humanitær rett (IHR) ikke til anvendelse. Det beskrives i dette kapittelet først hva som klassifiserer situasjoner som væpnet konflikt, videre hva som er

³⁴ Når Haag-reguleringene nyttes i denne oppgaven henvises det primært til: Convention (IV) with Respect to the Laws and Customs of War on Land and its annex: Regulations concerning the Laws and Customs of War on Land. The Hague, 29 July 1899.

³⁵ Består av Genèvekonvensjon 1-4, som henholdsvis er: Geneva Convention for the Amelioration of the Condition of the Wounded and Sick in Armed Forces in the Field – August 12, 1949, Geneva Convention for the Amelioration of the Condition of Wounded, Sick and Shipwrecked Members of Armed Forces at Sea – August 12, 1949, Geneva Convention Relative to the Treatment of Prisoners of War – August 12, 1949 og Geneva Convention Relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War – August 12, 1949. Beskrevet i for eksempel: Buflod, M, Sannes, K. A. & Aasebø, K. (2006). *Folkerettslig tekstsamling 1883-2005*. (3. utg.). Oslo: Cappelen akademiske forlag.

³⁶ Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and Relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts (Protocol I) – June 8, 1977, Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and Relating to the Protection of Victims of Non-international Armed Conflicts (Protocol II) – June 8, 1977 og Protocol additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Adoption of an Additional Distinctive Emblem (Protocol III), 8 December 2005.

³⁷ Med kodifisert menes at det er nedfelt som lovtekster.

³⁸ Dahl, A. W. (2006). Forord. I: ICRC. (2007). *Genevekonvensjonene av 1949 med tilleggsprotokoller: Sentrale menneskerettighets-konvensjoner*. (s. 7-9). Oslo: Norges Røde Kors, s. 8.

³⁹ Fleck. (2008), s. XV.

internasjonal væpnet konflikt, deretter hva som er ikke-internasjonal væpnet konflikt, før et samfunnsvitenskaplig perspektiv på klassifisering av konflikter beskrives og det oppsummeres til slutt.

3.1.1 Rettsvitenskaplig perspektiv på klassifisering som væpnet konflikt

Det er i IHR et klart skille mellom krig og fred. Etter 1949 går dette skillet ved om det faktisk foregår væpnet konflikt eller ikke.⁴⁰ Det reguleres i Genèvekonvensjonene (GK) for hvilke situasjoner de kommer til anvendelse på. Det er ikke en formålsbeskrivelse i konvensjonene og det er således kun lovteksten i konvensjonene som statene er bundet til ved tilslutning til konvensjonene. Den naturlige forståelsen av teksten er derfor viktig å klarlegge.

Artikkel 2, felles til Genèvekonvensjonene av 1949, beskriver at: "...*the present Convention shall apply to all cases of declared war or of any other armed conflict which may arise between two or more of the High Contracting Parties, even if the state of war is not recognized by one of them.*"⁴¹ Med de høye kontraherende parter forstås de stater som er parter til konvensjonene. Begrepet erklært krig (*declared war*) er ikke definert i lovteksten. Det anses som erklært krig når en formell krigserklæring er avgitt fra en stat til en annen, eller at et ultimatum har utløpt uten at kravene er innfridd.⁴² Er det erklært krig, er det således væpnet konflikt. En erklæring av krig er som det fremkommer i lovteksten, ikke nødvendig for at reglene skal komme til anvendelse.

Begrepet væpnet konflikt (*armed conflict*) er ikke definert i konvensjonene og ikke i andre traktater.⁴³ Det er i sedvanerettsstudien,⁴⁴ gjort i regi av Den Internasjonale Røde Kors Komité, heller ikke beskrevet hva væpnet konflikt er og det er ikke beskrevet hvilke kriterier som skal nyttes for å bestemme det. I sedvanerettsstudien benyttes kategoriene internasjonal væpnet konflikt og ikke-internasjonal væpnet konflikt som skille, uten at det fastslås hva som skiller de. Man kan anta at det henviser tilbake til lovtekstene, men det uttrykkes ikke eksplisitt. Det er allikevel i sedvanerettsstudien beskrevet at av de 161 sedvanereglene som fremmes, er 147 gjeldende i alle typer væpnet konflikt.⁴⁵

⁴⁰ Genèvekonvensjonenes felles artikkel 2. I noen av de eldre traktatene er begrepet krig benyttet, men det er i dag allment anerkjent at disse gjelder ved væpnet konflikt. UK Ministry of Defence (MOD). (2007a). *The Manual of the Law of Armed Conflict*. Oxford: Oxford University Press, s. 29.

⁴¹ Genèvekonvensjonene 12. august 1949, artikkel 2.

⁴² Dahl, A. W. (2003). *Håndbok i Militær Folkerett*. Oslo: Cappelen Akademiske Forlag, s. 38.

⁴³ Pejić, J. (2007). Status of armed conflicts. I: J.-M. Wilmhurst & S. Breau. (Eds.), *Perspectives on the ICRC Study on Customary International Humanitarian Law*. (s. 77-100). Cambridge: Cambridge University Press, s. 78.

⁴⁴ Henckaerts & Doswald-Beck. (2005a).

⁴⁵ Pejić. (2007), s. 78.

Statspraksis, her med basis ut fra manualer som omhandler internasjonal humanitær rett, gir heller ingen avklaring. Storbritannia beskriver blant annet *voldsnivå* som kriterium for klassifisering av væpnet konflikt.⁴⁶ Et annet kriterium som beskrives er *aktivitet av en slik natur* at det innebærer væpnet konflikt. Dette er et spektrum av vold som rangerer fra interne uroligheter til full internasjonal væpnet konflikt. Det kreves ofte en upartisk organisasjon for å få til en enighet mellom aktørene for hvilke regler som skal gjelde. Storbritannia beskriver at klassifiseringen er avhengig av en helhetsvurdering av *omstendighetene* til konflikten.⁴⁷ Grensekrenkelse og ”...*accidental bombing of another country*”⁴⁸ anses ikke som å være tilstrekkelig. Heller ikke kriminell aktivitet, opptøyer, sporadiske voldsutbrudd eller terrorisme, anses for å klassifisere som væpnet konflikt av Storbritannia.⁴⁹ Genèvekonvensjonene kommer til anvendelse i alle situasjoner hvor de væpnede styrkene til en stat er i konflikt med væpnede styrker fra en annen stat, eller delvis eller helt okkuperer et territorium.⁵⁰

Tyskland beskriver i sin manual⁵¹ at en væpnet konflikt eksisterer når en stat nytter våpenmakt mot en annen stat. Det fastslås ingen terskel for hvor mye statlig våpenmakt som må til. Det er ikke nok at individer eller grupper av individer bruker militær makt og det er uvilkårlig om partene i konflikten anser seg i krig eller hvordan de beskriver konflikten. Dette er i direkte samsvar med Genèvekonvensjonenes felles artikkel 2.

I Tadić-saken ble det i Jugoslavia-tribunalet beskrevet som ”...*an armed conflict exists whenever there is a resort to armed force between states or protracted armed violence between governmental authorities and organised armed groups within a State.*”⁵² Det er således knyttet til væpnet makt mellom stater eller væpnede voldshandlinger mellom statsautoriteter og *organiserte væpnede grupper* innen en stat. Mellom en statsautoritet og organiserte væpnede grupper gis det en tidsdimensjon ut fra at det må være langtrukken (*protracted*) væpnet makt. Det er ikke krav om tidsdimensjon i væpnet konflikt mellom stater. Terskelen for hvor mye væpnet makt som må benyttes for at det skal klassifiseres, beskrives ikke.

I kommentarene til Genèvekonvensjonene beskrives det at følgende kan anvendes som rettesnor: ”*Any difference arising between States and leading to the intervention of members of*

⁴⁶ UK MOD. (2007a), s. 384.

⁴⁷ Ibid, s. 16.

⁴⁸ Ibid, s. 29.

⁴⁹ Ibid, s. 31.

⁵⁰ Ibid, s. 27.

⁵¹ Fleck, D. (1995). *The Handbook of International Humanitarian Law*. (2nd ed.). Oxford: Oxford University Press, s. XII. De uthevede avsnittene i boken er hentet fra den tyske manualen.

the armed forces is an armed conflict...".⁵³ Enhver uenighet mellom stater som medfører intervensjon av de væpnede styrkene, blir her kriteriet. Dette vil kunne omfatte mange mindre hendelser og dette anses derfor å være en vid tolkning av hva væpnet konflikt er.⁵⁴

Det er i kommentarene til Genèvekonvensjonenes artikkel 2 flertydige beskrivelser av kriteriene for at den skal komme til anvendelse. På den ene siden hevdes det at kampenes intensitet skal danne kriterium for konvensjonens anvendelse, men dette er ikke beskrevet som kriterium i lovteksten. På den andre siden hevdes at konfliktens karakteristikk, særlig dens lengde bør rettferdiggjøre dens anvendelse. Samlet sett vektlegger kommentarene kriteriene om at det er en autoritet som representerer folket som er i strid og at det er en organisert struktur på de væpnede styrkene.⁵⁵

Genèvekonvensjonene kommer også til anvendelse under okkupasjon.⁵⁶ Okkupasjon er når en stat kontrollerer en annen stats territorium med militære styrker eller har autorativt statsstyre over territoriet.⁵⁷ Det er væpnet konflikt når en stat, helt eller delvis, okkuperer en annen stats territorium, selv om det ikke møtes med væpnet motstand.

Det er ingen uttømmende kriterier for hva som er å anse som væpnet konflikt. Når det er bruk av væpnet makt mellom to eller flere av de høye kontraherende parter er det væpnet konflikt. Ved erklært krig, okkupasjon eller i situasjoner der det nyttes væpnet makt over terskelen for interne uroligheter og kriminalitet, er dette også å anse som væpnet konflikt.⁵⁸ Det vil, som Pejic beskriver, være opp til statene, internasjonale organisasjoner, domstoler, ICRC og andre å avgjøre dette selv.⁵⁹ IHR kommer til anvendelse med bakgrunn i fakta i situasjonen, "...*actual opening of hostilities*".⁶⁰ Juridisk klassifisering er derfor ikke avhengig av hvor lenge konflikten har pågått, virkemidlene som nyttes eller hvor mange som er drept, men hva slags situasjon som har oppstått.

⁵² Prosecutor vs Tadić. International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia. (ICTY). (1995, 2 Oct.). *Decision on the Defence Motion for Interlocutory Appeal on Jurisdiction*. (Appeals Chamber, Case No. IT-94-1), para. 70. Lokalisert 19.02.08 på Internett: <http://www.un.org/icty/tadic/appeal/decision-e/51002.htm>.

⁵³ Pictet, J. (1958). *Commentary: IV Geneva Conventions of 12 august 1949*. Geneva: ICRC, s. 21.

⁵⁴ Fleck. (1995), s. 42.

⁵⁵ Pictet, J. (1952). *Commentary: I Geneva Convention of 12 august 1949*. Geneva: ICRC, ss. 55.

⁵⁶ Genèvekonvensjonenes felles (likelydende) artikkel 2.

⁵⁷ Haag-reguleringene (Haag IV) artikkel 42 og 43 samt fjerde Genèvekonvensjon artikkel 6.

⁵⁸ Genèvekonvensjonenes artikkel 2 og 3 & UK MOD. (2007a), s. 31.

⁵⁹ Pejic. (2007), s. 79.

⁶⁰ Pictet, J. (1958). *Commentary: III Geneva Convention of 12 august 1959*. Geneva: ICRC, s. 32.

3.1.2 Rettsvitenskaplig perspektiv på klassifisering som internasjonal væpnet konflikt

Genèvekonvensjonenes artikkel 2 krever at det er to eller flere av de høye kontraherende parter som er engasjert i konflikten for at det skal anses som internasjonal væpnet konflikt.⁶¹ Det er bare stater som kan ratifisere konvensjoner og derved bli en av de høye kontraherende parter. Det er derfor anerkjente suverene stater som anses som subjektet i hovedsak.⁶² Unntak kan her være internasjonale organisasjoner som FN. Det er i FNs generalsekretærs retningslinjer beskrevet IHR aspekter som skal gjelde for FN-styrker når de er engasjert som kombattante i væpnede konflikter.⁶³ Dette fremkommer også i FNs "Safety Convention" artikkel 2, der det spesifiseres at det i situasjoner der FN-styrker er engasjert som kombattante i fredsskapende operasjoner med kapittel VII mandat, så skal IHR etterleves.⁶⁴

Det anses som internasjonal væpnet konflikt, selv om en eller begge (evt også flere) av statene ikke gjenkjenner den andre part som stat.⁶⁵ Dette forutsetter at det eksisterer en væpnet konflikt.⁶⁶ Dette fremkommer også i statspraksis og er noe som både Tyskland og Storbritannia beskriver i sine manualer.⁶⁷ Er det internasjonal væpnet konflikt så kommer IHRs regler til anvendelse.⁶⁸ Dette medfører et større sett med rettigheter og plikter for statene som er parter i konflikten.

For de som har ratifisert første tilleggsprotokoll (TP I), utfyller reguleringene der Genèvekonvensjonenes regler for klassifisering av konflikter.⁶⁹ TP I er ikke å anse som sedvane, selv om enkelte deler av den anses for å være det.⁷⁰ For klassifisering av konflikter er det nye her i hovedsak artikkel 1's fjerde ledd, som er og har vært en meget omdiskutert del av IHR. Ordlyden som benyttes i den norske oversettelsen av artikkelens fjerde ledd, omfatter væpnede konflikter for folk som kjemper mot koloniherrredømme, fremmed okkupasjon og mot rasistiske regimer under utøvelsen av sin rett til selvbestemmelse som nedfelt i FN-pakten.⁷¹

⁶¹ Pictet. (1952), s. 28 & Dinstein. (2004), s. 14.

⁶² Crawford, J. (1979). *The Creation of States in International Law*. Oxford: Clarendon Press, ss. 36. Stater er de som har en permanent befolkning, et definert territorium, effektivt statsstyre som har kapasitet til å drive utenrikspolitikk.

⁶³ UN Secretary-General. (1999). *Secretary General's Bullentin: Observance by United Nations Forces of International Humanitarian Law*. Lokalisert 25.03.08 på Internett: http://www.un.org/peace/st_sgb_1999_13.pdf.

⁶⁴ Forente Nasjoner. (1994). *Convention on the Safety of United Nations and Associated Personell av 9. desember 1994*. Lokalisert 15.04.08 på Internett: <http://www.un.org/law/cod/safety.htm>.

⁶⁵ Genèvekonvensjonen I (13) (3), Genèvekonvensjon II (13) (3) og Genèvekonvensjon III (4) (3).

⁶⁶ Pictet. (1952), ss. 62.

⁶⁷ Fleck. (1995), s. 45. & UK MOD. (2007a), s. 29.

⁶⁸ Med IHRs regler menes her så vel de skrevne regler i IHR som sedvanereglene.

⁶⁹ Det er 167 stater som har ratifisert pr mars 2008. ICRC. (2008). *International Humanitarian Law: Treaties & Documents*. Geneva: ICRC. Lokalisert 15.04.08 på Internett: <http://www.icrc.org>.

⁷⁰ Henckaerts & Doswald-Beck. (2005a), s. X.

⁷¹ Norges Røde Kors. (2007). *Genèvekonvensjonene av 12. August 1949 med tilleggsprotokoller samt sentrale menneskerettigheter*. Oslo: Norges Røde Kors, s. 208. TP I artikkel 1 (4). Denne bør ses i sammenheng med TP I

Det er således ikke bare de høye kontraherende parter som omfattes av første tilleggsprotokoll, den omfatter også at et folk kan være en konfliktpart. Definisjonen av folk er ikke beskrevet i internasjonal humanitær rett (IHR) og heller ikke i sedvanerettsstudien gjort av ICRC. Det er allikevel klart at det gjelder alle folk, i betydningen folkeslag. Det er beskrevet rettigheter til mennesker, men ikke hva som er å anse som folkeslag eller menneskegrupper. Selv om det ikke fremkommer i teksten at slike konflikter er å anse som internasjonale væpnede konflikter, beskrives det i militære manualer som Storbritannia gjør.⁷²

Storbritannia krever en betydelig grad av internasjonal anerkjennelse av partene for at første tilleggsprotokoll skal komme til anvendelse.⁷³ Dette er ikke beskrevet i protokollen, og selv om det var foreslått, ble det ikke tatt med.⁷⁴ Det som i kommentarene til første tilleggsprotokoll anses som den essensielle faktoren for å fastslå et folk, er at det er felles nasjonalfølelse for å danne et folkeslag og at det er politisk vilje for å leve sammen som et folk. Det er allikevel fortsatt utfordrende å definere om de som kjemper kvalifiserer som et folkeslag, med rett til selvbestemmelse, eller om det er en minoritet, med rett til beskyttelse.⁷⁵ Det er i kommentarene til protokollen beskrevet at retten til selvbestemmelse omfatter alle folkeslags rett til fritt å bestemme sin politiske status og fritt følge egen økonomisk, sosial og kulturell utvikling.⁷⁶ Det å kjempe for disse rettighetene anses som legitimt. Det blir svært utfordrende om det er slik Gray beskriver, at Al Qaeda er noe mellom en terroristorganisasjon og en stat.⁷⁷

I kommentarene til første tilleggsprotokoll, er frigjøringskrig fra koloniherrdømme å anse som de situasjoner der et folkeslag har tatt til våpen for å fri seg fra et annet folkeslag. Fremmed okkupasjon er når det er helt eller delvis okkupasjon av et område som enda ikke er blitt til en stat. Dette er nå ikke lenger aktuelt, da alt territorium på jordkloden tilhører stater. Rasistiske regimer dekker situasjoner der statsmakten er basert på rasistiske kriterier. Dette anses som en uttømmende og komplett liste for at protokollen skal komme til anvendelse. Disse

artikkel 96 som beskriver at en ikke-statlig aktør som beskrevet i artikkel 1 (4), kan anses som å ville gjøre det ved å deklare at de vil etterleve den til "depository", dvs den sveitsiske regjering.

⁷² UK MOD. (2007a), s. 30.

⁷³ Storbritannia la ned reservasjon ved ratifisering av protokollen. Storbritannia ville forholde seg til en slik autoritet bare om den var uttrykkelig anerkjent av UK og det var en autoritet som oppriktig representerte et folk i en slik konflikt. Ibid, s. 30.

⁷⁴ Sandoz, Y., Swinarski, C. & Zimmermann, B. (1987). *Commentary on the Additional Protocols of 8 June 1977 to the Geneva Conventions of 12 August 1949*. Dordrecht: Kluwer Academics Publishers Group, s. 53.

⁷⁵ Ibid, s. 53.

⁷⁶ International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, artikkel 1 (1) beskriver: "All peoples have the right of self-determination. By virtue of that right they freely determine their political status and freely pursue their economic, social and cultural development." (Egen oversettelse). Ratifisert av alle land i FN. Forente Nasjoner. (1966). *International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights*. Lokalisert 21.02.08 på Internett: <http://www2.ohchr.org/english/law/pdf/cescr.pdf>.

⁷⁷ Gray, C. (2004). *International Law and the Use of Force*. Oxford: Oxford University Press, s. 166.

reguleringene er først og fremst ment å dekke koloni-løsrivelse. Det omfatter således ikke situasjoner der et folkeslag tar til våpen mot et statsstyre som det bestrider, såfremt det ikke omfattes av en av de ovenfornevnte.⁷⁸

For å klassifisere som internasjonal væpnet konflikt, må det tas utgangspunkt i de faktiske hendelser og situasjonen. Det anses som internasjonal væpnet konflikt når en stats militære styrker kommer i væpnet konflikt med en annen stats styrker, eller når de okkuperer et territorium. Reglene kommer også til anvendelse i væpnede konflikter der noen av de involverte handler med FNs autorisasjon og i situasjoner der folk kjemper for sin rett til selvbestemmelse etter første tilleggsprotokolls artikkel 1 (4).⁷⁹

3.1.3 Rettsvitenskaplig perspektiv på klassifisering som ikke-internasjonal væpnet konflikt

Ikke-internasjonal væpnet konflikt er i IHR regulert av Genèvekonvensjonenes artikkel 3 og andre tilleggsprotokoll. Grunnlaget for de kodifiserte reglene ble på mange måter lagt på ICRCs internasjonale konferanse i 1921 og 1938, der det ble vedtatt resolusjoner som sikret ofres rettigheter i henhold til ICRCs prinsipper. Dette medvirket til å få det regulert i 1949 i Genèvekonvensjonene.⁸⁰

Genèvekonvensjonenes artikkel 3 anses som en miniatyrkonvensjon i seg selv. ”*It applies to non-international conflicts only, and is only applicable to them until such time as a special agreement between the Parties has brought into force between them all or part of the other provisions of the Convention.*”⁸¹ Partene som reguleres i artikkel 3, trenger ikke å være stater. Nedenfor forklares de elementer som anses viktig for klassifisering av konflikter og ikke hele artikkelen. Innledningen til artikkel 3 beskriver at “*in the case of armed conflict not of an international character occurring in the territory of one of the High Contracting Parties, each Party to the conflict shall be bound to apply, as a minimum, the following provisions*”.⁸² Hva som ligger i formuleringen væpnet konflikt som ikke er av en internasjonal karakter (*not of an international character*), er ikke definert i konvensjonene. Det er krav om at det skjer på territoriet til en av de høye kontraherende parter, noe som i dag dekker alt landterritorium.

Andre tilleggsprotokoll artikkel 1 beskriver hva som ikke anses som væpnet konflikt, noe denne studien kommer tilbake til nedenfor. I hovedsak er kriminalitet, opptøyer, sporadisk vold og tilsvarende handlinger ikke væpnet konflikt og artikkel 3 kommer således ikke til anvendelse.

⁷⁸ Sandoz et al. (1987), s. 54.

⁷⁹ UK MOD. (2007a), s. 27.

⁸⁰ Pictet. (1952), s. 39.

⁸¹ Ibid, s. 48.

⁸² Genèvekonvensjonenes felles artikkel 3.

Dette gjenspeiles også i statspraksis som hos Storbritannia, der det i tillegg fastslås at terroristhandlinger ikke er væpnet konflikt.⁸³

Storbritannia fremmer at artikkel 3 kommer til anvendelse i situasjoner der statsmakten bruker væpnet makt mot en væpnet dissident (avvikende) gruppering eller væpnede motstandere til styresmaktene. Den kommer også til anvendelse i konflikter mellom fraksjoner innen en stat. Det er ikke lengre krav om en anerkjennelse av partene fra en tredje stat, for at artikkel 3 skal komme til anvendelse. I mange situasjoner er det slik at selv om statene ikke erkjenner at artikkel 3 kommer til anvendelse, så blir den faktisk anvendt i konflikten.⁸⁴

I kommentarene til Genèvekonvensjonene fremmes fire kriterier for å avklare om en konflikt er ikke-internasjonalt og artikkel 3 kommer til anvendelse. Kriteriene kan nyttes som rettesnor, men stiller mye større krav til parten enn det artikkel 3 gjør i lovteksten.⁸⁵ Det første kriteriet omhandler at den ikke-statlige aktør har *organiserte* styrker under *ansvarlig* kommando, som opererer på et *avgrenset område* og kan *respekttere konvensjonene*. Det andre er at den statlige part må anvende *militære maktmidler* mot opprørerne. Det tredje er at statsmakten anerkjenner opprørerne som *stridende*, eller at opprørerne har krevd rettigheter som stridende. Eventuelt at opprørerne er anerkjent som stridende i konvensjonens hensikt, eller at uenigheten har blitt agenda i FNs sikkerhetsråd eller generalforsamling som en trussel mot freden, brudd på freden eller en aggressiv handling. Det fjerde at opprørerne har en organisasjon *tilsvarende en stat*. Det innebærer at opprørerne har faktisk autoritet over personer på et område, at de væpnede styrkene ledes av autoriteten og følger IHR og at autoriteten ser seg bundet av konvensjonene.

Kriteriene er anbefalt brukt som virkemidler for å skille mellom væpnet konflikt og kriminalitet og uorganiserte kortvarige opprør. Det er således ikke begrensende på bruken av artikkel 3. Overstiges terskelen for ikke-internasjonalt væpnet konflikt mellom parter, kommer den til anvendelse. Artikkel 3 er ikke til hinder for *statens selvråderett* og den vil kunne brukes på alle konflikter mellom aktører innenfor staten. I forarbeidene ble det fryktet at alle kriminelle grupper, uansett størrelse, skulle bli omfattet av konvensjonen og få en juridisk anerkjennelse. Den ratifiserte artikkel 3 er anvendbar uavhengig av konfliktens natur, da den ikke hindrer statens interne rettshåndhevelse. Unntaket er begrensninger den pålegger statene når det gjelder tortur og andre umenneskelige handlinger som artikkelen beskriver.⁸⁶

⁸³ UK MOD. (2007a), s. 31.

⁸⁴ Ibid, s. 32.

⁸⁵ Pictet. (1952), ss. 49.

⁸⁶ Ibid, s. 48.

Et nytt steg i IHR kom med artikkel 3s gyldighet for hver part i konflikten. For å klassifisere konflikter ut fra artikkel 3, blir det således viktig å avklare kriterier for hva anses som en part. Utgangspunktet tidligere var at de stater som ratifiserte konvensjoner var parter av IHR. Dette ble altså nå utvidet i artikkel 3 til å gjelde enhver part, uavhengig av om de er en stat og om de har ratifisert konvensjonen eller ikke. I kommentarene til Genèvekonvensjonene fremkommer det at det tas utgangspunkt i at konflikten foregår på territorium til en stat som har ratifisert konvensjonen.⁸⁷ Befolkningen er således bundet av konvensjonene, uavhengig om de er opprørere eller ikke. Dette gjelder helt til konflikten er løst.

Det kreves således to parter i konflikten. For å klassifisere hva som anses som part, er det ingen faste kriterier. Det er allikevel vidt anerkjent at en væpnet gruppe med et organisatorisk nivå og kommandostruktur som kan implementere IHR, er å anse som en slik part. Artikkel 3 kommer til anvendelse når minst en slik gruppe er part i konflikten.⁸⁸ Voldsnivået er derfor ikke avgjørende. Opptøyene i Frankrike i 2007 hadde relativt høy voldsbruk, men det var ikke en organisert væpnet gruppe som part og således ikke væpnet konflikt.

De siste leddene i Genèvekonvensjonenes felles artikkel 3 beskriver at "*the Parties to the conflict should further endeavour to bring into force, by means of special agreements, all or part of the other provisions of the present Convention. The application of the preceding provisions shall not affect the legal status of the Parties to the conflict.*"⁸⁹ Partene oppfordres her til å anvende flere av konvensjonenes bestemmelser, men da uten at dette påvirker den legale statusen til partene. Det var avgjørende for ratifiseringen av artikkelen, at statusen til partene ikke ble endret, selv om avtaler om IHR bindinger og rettigheter ble inngått.⁹⁰

Andre tilleggsprotokoll (TP II) gjelder også i ikke-internasjonale væpnet konflikt, men har andre kriterier for anvendelsesområde enn det felles artikkel 3 har. I TP II artikkel 1 vektlegges det at den ikke skal modifisere Genèvekonvensjonenes felles artikkel 3s anvendelsesområde. TP II skal gjelde for alle væpnede konflikter som ikke er dekket av artikkel 1 i TP I forutsatt følgende kriterier. Protokollen kommer bare til anvendelse i konflikter av en viss intensitet. Den beskriver en øvre grense for anvendelsesområde, som er opp til artikkel 1 i TP I overtar.

Den nedre grensen er det som beskrives i andre ledd, med interne uroligheter og spenninger som ikke er væpnet konflikt. Uroligheter anses det som når staten bruker væpnet

⁸⁷ Pictet. (1952), s. 60.

⁸⁸ Pejić. (2007), ss. 85.

⁸⁹ Genèvekonvensjonenes felles artikkel 3.

⁹⁰ Pictet. (1952), s. 60 & Pejić. (2007), s. 94.

makt for å opprettholde ro og orden. Indre spenninger anses det som når makt anvendes i forebyggende hensikt for å opprettholde respekt for lov og orden. Det er svært vanskelig å sette terskelen mellom ikke-internasjonalt væpnet konflikt og intern uro.⁹¹

Mellom dette stilles det i TP IIs artikkel 1 tre krav til aktøren for at konflikten skal anses som ikke-internasjonalt væpnet konflikt. For det første må aktøren være en *organisert væpnet gruppe under en ansvarlig kommando*, for det andre ha kontroll over en så stor del av *territoriet* at de kan vedlikeholde og samkjøre militære operasjoner og for det tredje at de *følger protokollen*. Dette gir klassifiseringskriterier ut fra et intensitetsnivå på konflikten og den har således en snevrere anvendelsesområde enn artikkel 3 til Genèvekonvensjonene har.⁹² Kriteriene som er beskrevet anses for å være objektive kriterier, som tar utgangspunkt i de faktiske forhold i situasjonen og ikke partenes tolkning av den.⁹³

For at andre tilleggsprotokoll skal komme til anvendelse må det skje på territoriet til en stat som har ratifisert protokollen, og det må minst være en statlig aktør.⁹⁴ To organiserte væpnede grupper som strider uten at statens væpnede styrker er involvert vil således ikke omfattes av protokollen. Væpnede styrker bør også tolkes vidt til å gjelde alle statens væpnede styrker og ikke bare regulære militære styrker.⁹⁵

Graden av organisering som må til vil være et tolkningsspørsmål. Statspraksis, som beskrivelsen i manualen til Storbritannia, viser at individuelle aksjoner som ikke er koordinerte, ikke tilfredsstillende dette kriteriet. Med ansvarlig kommando anses det at det må være av en slik art at det kan planlegges og gjennomføres understøttede koordinerte militære operasjoner og at det kan innføres disiplin til å følge protokollen.⁹⁶

Kriteriet om å ha kontroll over et territorium i så stor grad at de kan vedlikeholde og samkjøre militære operasjoner, er ikke bundet til størrelsen på territoriet og heller ikke til at det må være et fast område. Det anses allikevel som nødvendig at det er en grad av stabilitet i omfanget, for at parten skal kunne etterleve øvrige reguleringer i protokollen. Territoriekravene må derfor ses i sammenheng med kriteriet om å kunne vedlikeholde og samkjøre militære operasjoner.

⁹¹ Rodríguez-Villasante Y Prieto, J. L. (2005). Terrorist Acts, Armed Conflicts and International Humanitarian Law. I: P. A. Fernández-Sánchez. (Ed.). *The New Challenges of Humanitarian Law in Armed Conflicts*. (s. 13-46). Leiden: Martinus Nijhoff Publishers, s. 19.

⁹² Sandoz et al. (1987), s. 1350.

⁹³ Ibid, s. 1353.

⁹⁴ Det er 163 stater som har ratifisert den pr april 2008. ICRC. (2008). *International Humanitarian Law: Treaties & Documents*. Geneva: ICRC. Lokalisert 15.04.08 på Internett: <http://www.icrc.org>.

⁹⁵ Sandoz et al. (1987), s. 1353.

⁹⁶ UK MOD. (2007a), s. 32.

Klassifisering av konflikten gir juridisk avklaring om blant annet alle Genèvekonvensjonene kommer til anvendelse, bare Genèvekonvensjonenes artikkel 3, eller om tilleggsprotokoll I eller II kommer til anvendelse. Det vil kunne være forskjellige rettslige reguleringene som kommer til anvendelse på ulike steder, innenfor samme tidsrom, mot forskjellige aktører og i samme konflikt. I en tilnærming til slike situasjoner er dette legalt utfordrende.⁹⁷

Det er i dag ikke en overnasjonal institusjon som hurtig kan juridisk klassifisere konflikter. Dette gjøres av den enkelte stat, på bakgrunn av fakta i operasjonen. Noe som alltid kan debatteres.⁹⁸ Det oppsummeres med at en må anta at de involverte statene vil etterleve sine forpliktelser i god tro og at verdenssamfunnets positive innflytelse vil medvirke.⁹⁹

3.1.4 Samfunnsvitenskaplig perspektiv på klassifisering av opprørsbekjempelses situasjoner

Den militære bruken av konfliktspekteret kan på mange måter knyttes til IHRs klassifisering av konflikter. Konfliktspekteret benyttes i militær sammenheng for å beskrive den kombinasjon av en konflikts omfang, dens varighet og voldshandlingenes intensitet.¹⁰⁰ Det er i dag vanskelig å fastslå om det er væpnet konflikt eller ikke. Dette har vi blant annet sett i media-debatten i Norge.¹⁰¹

I Norge beskrives det politisk at det er mer diffuse trusler og at det er mer glidende overganger mellom fred, krise, væpnet konflikt og krig.¹⁰² Den britiske general Sir Rupert Smith beskriver at konfliktene ikke lenger beveger seg frem og tilbake langs linjen fred-krise-krig-revolusjon, men at det nå er en kontinuerlig bevegelse mellom alle fasene og at det tidvis kan være flere faser i et land, dog på forskjellige steder i landet.¹⁰³ Den amerikanske general Charles C. Krulak beskriver en ”*three block war*”, der det er utdeling av mat i et kvartal, opptøyer og uroligheter i neste og regulære kamphandlinger i tredje kvartal. Alt nært knyttet sammen i tid og rom. Han hevder videre at ”*the lines separating the levels of war, and distinguishing combatant*

⁹⁷ Hensel, H. M. (2008). *The legitimate use of Military Force*. Burlington: Ashgate Publishing Company, s. 120.

⁹⁸ Pejić. (2007), s. 79.

⁹⁹ Wienkonvensjonen om traktatretten – 23. mai 1969, artikkel 26, *Pacta sunt servanda. Every treaty in force is binding upon the parties to it and must be performed by them in good faith.*

¹⁰⁰ Forsvarsstaben. (2007), s. 15.

¹⁰¹ Eksempelvis som denne artikkelen i Dagbladet: Nærland, M. N. (2007, 13. november). *Er Norge i krig?*

Lokalisert 11.02.08 på Internett: <http://www.dagbladet.no/magasinet/2007/11/12/518013.html>.

¹⁰² Forsvarsdepartementet. (2004), s. 26.

¹⁰³ Smith, R. (2006). *The utility of force*. London: Penguin books.

from "non-combatant," will blur, and adversaries, confounded by our "conventional" superiority, will resort to asymmetrical means to redress the imbalance".¹⁰⁴

Sett med vestlige øyne, vil det derfor kunne hevdes at det er mer uklare skiller på konfliktspekteret i dagens konflikter. NATO beskriver konfliktspekteret i AJP-01(c) med ”*Major combat, counter-insurgency, peace support and peacetime military engagement*”.¹⁰⁵ I NATO-doktrinen beskrives det at krigens karakter vil endre seg etter hvilken type konflikt en er i på konfliktspekteret. Det vektlegges også her at skillene mellom elementene på konfliktspekteret vil være utydelige. Det vil kunne fremstå flere elementer innenfor et området i forskjellig tid eller rom. Det er således ikke bare det enkelte land, men også samlet enighet i de 26 landene i NATO om at dagens konfliktspekter ikke kommer klart til uttrykk lineært.

Krig er i dag et begrep som er til liten hjelp.¹⁰⁶ Det er avhengig av hvem som bruker begrepet og i hvilken sammenheng begrepet nyttes. I Norge beskrives det i Forsvarets fellesoperative doktrine (FFOD) fire perspektiver på krig. Samfunnsvitenskaplig og politiske perspektiver, emosjonelle perspektiver, folkerettslige perspektiver og nasjonale, internrettslige perspektiver.¹⁰⁷ Dette forsterker at begrepet krig må nyttes og forstås i en kontekst, og således ikke har en allmenngyldig forståelse. I opprørsbekjempelse kan det å erklære krig i mange sammenhenger være kontraproduktivt. Dette da det skaper forventninger om en militær aksjon mot en identifisert motstander som skaper hurtige resultater.¹⁰⁸ Etter Napoleonskrigene har de totale krigene vært de krigene Vest-Europa har vært forberedt på å krige. Krigen mot Irak i 1991 var en slik type krig som Vesten, og da særlig USA, var forberedt på å føre.¹⁰⁹

Terskelen for hva som anses som væpnet konflikt, er det ikke enighet om. Det anses ikke som væpnet konflikt hvis enkeltpersoner eller små grupper bruker våpenmakt.¹¹⁰ Det er ingen klare krav til hvor mye væpnet makt som må til for å klassifiseres som væpnet konflikt. International Peace Research Institute, Oslo (PRIO) bruker en terskel på 25 drepte i konflikten, som minstenivå for å kunne si at det er væpnet konflikt i et land. Det er en terskel som benyttes i mange sammenhenger, men som det ikke er enighet om.¹¹¹ Weinstein fremmer et syn om at det i

¹⁰⁴ Krulak, C. C. (1999). The Strategic Corporal: Leadership in the three block war. *Marines Magazine*, (January). Lokalisert 04.02.08 på Internett: http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/usmc/strategic_corporal.htm.

¹⁰⁵ NATO. (2007), s. 1-14.

¹⁰⁶ Ibid, s. 1-6.

¹⁰⁷ Forsvarsstaben. (2007), s. 22.

¹⁰⁸ Kiszely, J. (2006). Learning about Counter-Insurgency. *Rusi Journal*, 151(6), s. 16-21.

¹⁰⁹ Freedman, L. (1998-99). The Changing Forms of Military Conflict. *Survival*, 40(4), s. 39-56.

¹¹⁰ Fleck. (2008), s. 46.

¹¹¹ Eriksson, M. & Wallensteen, P. (2004). Armed Conflict, 1989-2003. I: L. Harbon (Ed.), *States in Armed Conflict 2003*. (s. 11-18). Uppsala: Universitetsstrykkeriet, s. 11.

konfliktens tidsforløp må være minst 1000 drepte med minimum 100 på hver side og hvorav minst 100 drepte hvert år.¹¹² Lindsay Moir beskriver terskelen for væpnet konflikt som at interne konflikter må eskalere fra en rent lokal karakter i en region, til en konflikt av en mer generell karakter, slik at den involvere store deler av befolkningen og territoriet.¹¹³ Terskelbeskrivelsen i opprørsbekjempelse er derfor i mange sammenhenger problematisk.¹¹⁴ I Norge må det overstige et nivå som kan betraktes som kriminalitet for at det skal anses som væpnet konflikt, noe som samsvarer med rettslige reguleringer i IHR.¹¹⁵

Det at det ikke er en klar definisjon av væpnet konflikt, anses av mange som en fordel. Fraværet av en definisjon gjør at mange situasjoner kan tolkes til å være væpnet konflikter, og da uten at en teknisk definisjon skal avgrense tolkningen.¹¹⁶ ICRC argumenterer for at "...*the existence of an armed conflict, within the meaning of article 3, cannot be denied if the hostile action, directed against the legal government is of a collective character and consists of a minimum amount of organisation*".¹¹⁷ ICRC gir her en veldig vid mulighet for tolkning. Selv om det i interne konflikter er vanskelig å klassifisere situasjonene som væpnet konflikt, er klassifiseringen i teorien et objektivt kriterium og en stat kan således ikke konkludere på klassifiseringen av konflikten.¹¹⁸

Det argumenteres av flere at i opprørskrig så kommer ikke IHR til anvendelse. Et av aspektene det argumenteres med er "...*the non-applicability of the Geneva Conventions to "failed" States*".¹¹⁹ Dette ut fra at de ikke tilfredsstillt kravene for å kunne fremstå som stat. De anerkjente kriterier i IHR for en stat er at den har en permanent befolkning, et definert territorium, effektiv statsstyre og en statsledelse med kapasitet til utenrikspolitikk.¹²⁰ En politisk tolkning av disse kriteriene bør ikke brukes i en juridisk avklaring om statens eksistens.¹²¹ Et annet aspekt er at en stats væpnede styrker kan anses som ikke å inneha kombattant status, ut fra at statsledelsen hos parten ikke anerkjennes av den andre part. Dette til tross for at artikkel 3,

¹¹² Weinstein, J. M. (2007). *Inside Rebellion: The Politics of insurgent violence*. Cambridge: Cambridge University Press.

¹¹³ Moir, L. (2002). *The Law of Internal Armed Conflict* Cambridge: Cambridge University Press, s. 14.

¹¹⁴ Dahl. (2003), s. 25.

¹¹⁵ Forsvarsstaben. (2007), s. 22.

¹¹⁶ Moir. (2002), s. 32.

¹¹⁷ ICRC. (1962, 25-30 Oct.). *Commission of Experts for the Study of the Question of Aid to the Victims of Internal Conflicts*. Gjengitt i: Moir. (2002), s. 33.

¹¹⁸ Moir. (2002), s. 34.

¹¹⁹ Pejić. (2007), ss. 82.

¹²⁰ Ibid, s. 83.

¹²¹ Bybee, J. S. (2002). "Application of treaties and Laws to al Qaeda and Taliban Detainees." I: K. J. Greenberg & J. L. Dratel (Eds.), (2005). *The Torture Papers: the Road to Abu Ghraib*. (s. 81-118). Cambridge: Cambridge University Press.

felles for Genèvekonvensjonene av 1949, fremmer at reglene gjelder også for styrker som tilhører en part som ikke anerkjennes av den andre.¹²²

Inndelingen i internasjonal og ikke-internasjonal væpnet konflikt, blir av mange beskrevet som vanskelig å benytte. Det har fremkommet en tredje kategori som benyttes, internasjonaliserte ikke-internasjonale væpnede konflikter. Dette er når en tredje stat griper inn i en ikke-internasjonal væpnet konflikt. Pejić beskriver at det er utfordrende “...to outline the legal classification of armed conflicts characterized by third State party intervention, having in mind that international humanitarian law provides no answer”.¹²³ Det er alminnelig anerkjent at når en tredje stat griper inn og støtter styresmaktene i en annen stat i konflikt med opprørere, så klassifiseres situasjonen fortsatt som ikke-internasjonal væpnet konflikt.¹²⁴

Griper en tredje stat inn og støtter opprørerne, er det straks vanskeligere. Er det en politisk og økonomisk støtte, vil det hovedsakelig klassifiseres som en ikke-internasjonal væpnet konflikt. Er det støtte i form av militære styrker, vil det kunne klassifiseres som internasjonal væpnet konflikt ut fra at det da vil være 2 staters militære styrker mot hverandre. I Nicaragua-saken ble domsslutningen at Nicaraguas kamp mot *Contras* var en ikke-internasjonal væpnet konflikt, mens situasjonen i forhold til USA var en internasjonal væpnet konflikt.¹²⁵ Staten Nicaragua var således på samme tid engasjert i både en ikke-internasjonal og en internasjonal væpnet konflikt. Det vektlegges at USA ikke hadde effektiv kontroll over *Contras* og at det således var to konflikter samtidig.¹²⁶

I *Tadić-saken* besluttet The International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia (ICTY) at for å knytte en stat til en militær eller paramilitær gruppe i en annen stat, må staten ha “...overall control”.¹²⁷ Dette inkluderer støtte med utstyr og finanser, men også koordinering og planlegging av militære aktiviteter. Dilemmaet i situasjoner der en tredje stat griper inn, er å avklare hvilket rammeverk som kommer til anvendelse. Situasjoner der en koalisjonsstyrke griper inn og støtter styresmaktene og en annen koalisjonsstyrke støtter opprørerne, vil være ytterligere vanskelig å avklare.

¹²² Pejić. (2007), s. 83.

¹²³ Ibid, s. 90.

¹²⁴ Ibid, s. 92.

¹²⁵ Nicaragua v. United States of America. International Court of Justice. (1986, 27. June). *Case concerning military and paramilitary activities in and against Nicaragua*. International Court of Justice. Para. 219. Lokalisert 15.04.08 på Internett: <http://www.icj-cij.org/docket/files/70/6503.pdf>.

¹²⁶ Ibid, para. 115.

¹²⁷ Prosecutor vs. Tadić. International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia. (1999, 15. July). *Judgement*. Para. 131. Lokalisert 15.04.08 på Internett: <http://www.un.org/icty/tadic/appeal/judgement/tad-aj990715e.pdf>.

I bekjempelse av opprørere, vil en konflikt også kunne endre klassifisering underveis. Opprørskrig kan innledningsvis være av en slik art at den ikke når terskelen for å klassifiseres som væpnet konflikt. Situasjonen kan deretter endre og tilspisse seg, slik at den klassifiseres som ikke-internasjonale væpnet konflikt. En eller flere andre stater griper inn, og det kan klassifiseres som en internasjonal væpnet konflikt, før det hele faller tilbake igjen. Dette vil ytterligere gjøre det vanskelig å avklare hvilket regelverk som kommer til anvendelse til enhver tid.

Ut fra dette er det således ikke enighet om terskelen for væpnet konflikt og hva som skiller de forskjellige typene av væpnet konflikt i et samfunnsvitenskaplig perspektiv. Det er vanskelig å beskrive konfliktspekteret lineært og det vil kunne være mange klassifiseringer samtidig. Det er i mange sammenhenger benyttet klassifiseringen internasjonaliserte ikke-internasjonale væpnede konflikter, når en tredje stat griper inn. I slike situasjoner kan flere regelverk komme til anvendelse samtidig.

3.1.5 Oppsummert utfordringer for klassifisering av opprørsbekjempelsessituasjoner

Det er utfordrende å fastslå klassifisering av situasjoner. Sammenfattet kan det allikevel beskrives som en *væpnet konflikt* når de faktiske forhold viser bruk av væpnet makt av en viss intensitet sett i forhold til tidsperspektivet. Dette være seg mellom stater, eventuelt internt i en stat mellom statsmakten og grupperinger, eller internt mellom grupperinger. For å avklare hvilket regelverk som kommer til anvendelse vil det være behov for å fastslå om den væpnede konflikten klassifiseres som internasjonal eller ikke-internasjonal.

Genèvekonvensjonenes regelverket for internasjonal væpnet konflikt kommer til anvendelse ut fra beskrivelsen i Genèvekonvensjonenes felles artikkel 2. Det omfatter i hovedsak anvendelse av militære styrker fra en stat mot militære styrker i en annen stat. Okkupasjon er også å anse som internasjonal væpnet konflikt. Et siste aspekt er når det eksplisitt erklæres krig, noe som er sjelden i dag. Klassifisering av en situasjon som internasjonal væpnet konflikt eller ikke, er således ikke veldig utfordrende, da det er forholdsvis klare kriterier.

For de som har ratifisert tilleggsprotokoll I til Genèvekonvensjonene, vil også væpnede konflikter hvor et folk kjemper mot koloni-herredømme, fremmed okkupasjon og mot rasistiske regimer under utøvelse av selvbestemmelsesretten anses som internasjonal væpnet konflikt.¹²⁸ Disse kriteriene er mindre klare enn artikkel 2s og har vært gjenstand for mye debatt og har medført at flere land ikke har ratifisert TP I. Dette gir større klassifiseringsutfordringer.

¹²⁸ TP I artikkel 1 (4) og 96 (3).

Ikke-internasjonalt væpnet konflikt involverer bruk av væpnet makt av en slik art at det klassifiseres som væpnet konflikt, at det foregår innenfor en stats territorium og at det er mellom grupper eller mellom gruppe(r) og statsmakten i nasjonen.¹²⁹ Ikke-internasjonale væpnede konflikter beskrives ofte som interne anliggende i staten det gjelder. Pejić fremmer at “...*qualifying a situation as a non-international armed conflict is far more sensitive.*”¹³⁰ Henckaerts hevder at “...*treaty law governing non-international armed conflicts is still rudimentary*”.¹³¹ Som minimum gjelder dog felles artikkel 3 til Genèvekonvensjonene. Tilfredsstillende konflikten kravene i Genèvekonvensjonenes andre tilleggsprotokoll (TP II) artikkel 1, så kommer også den til anvendelse. Den regulerer i hovedsak at en statspart er i konflikt med organiserte væpnede grupper under ansvarlig kommando og som har kontroll på et område som gjør at operasjonene kan vedlikeholdes.¹³² Det er således utfordrende å avklare om en situasjon klassifiseres som ikke-internasjonalt væpnet konflikt.

Interne konflikter, der det gis militær bistand fra andre parter til en av partene i konflikten, kan lede til en internasjonalisering av konflikten.¹³³ Internasjonalisering kan det også være om en ikke-statlig organisasjon hevder å kjempe på vegne av en annen stat, mot egen statsledelse.¹³⁴ Samtidig kan det være en intern konflikt mellom en eller flere ikke-statlige aktører og staten. Internasjonalisering er i større og større grad blitt virkeligheten i opprørsbekjempelse. ICRC prøvde på starten av 1970-tallet å traktatfeste regler for internasjonaliserte konflikter, men lyktes ikke.¹³⁵ Dette medvirker til ytterligere utfordringer i klassifisering av opprørsbekjempelse.

Opprørsbekjempelses situasjoner vil også kunne måtte reklassifiseres. Dette gjelder situasjoner som for eksempel den som pågår i Afghanistan. Det var før 2001 en ikke-internasjonalt væpnet konflikt mellom Nord-Alliansen og statsmakten i Afghanistan (Taliban). Det ble deretter en internasjonalt ikke-internasjonalt væpnet konflikt, der Nord-Alliansen i hovedsak fikk materiell og finansiell støtte fra utlandet. Det ble så en internasjonal væpnet konflikt der den USA-ledede koalisjonen støttet Nord-Alliansen med militære styrker og var således i væpnet konflikt med statsmakten i Afghanistan (Taliban). Etter at det ble holdt

¹²⁹ Fleck. (2008), s. 54.

¹³⁰ Pejić. (2007), s. 79.

¹³¹ Henckaerts, J.-M. (2008). The development of International Humanitarian Law and the Continued Relevance of Custom. I: H. M. Hensel. (Ed.). *The legitimate use of Military Force*. (s. 117-134). Burlington: Ashgate Publishing Company, s. 118.

¹³² TP II artikkel 1.

¹³³ Dahl. (2003), s. 29.

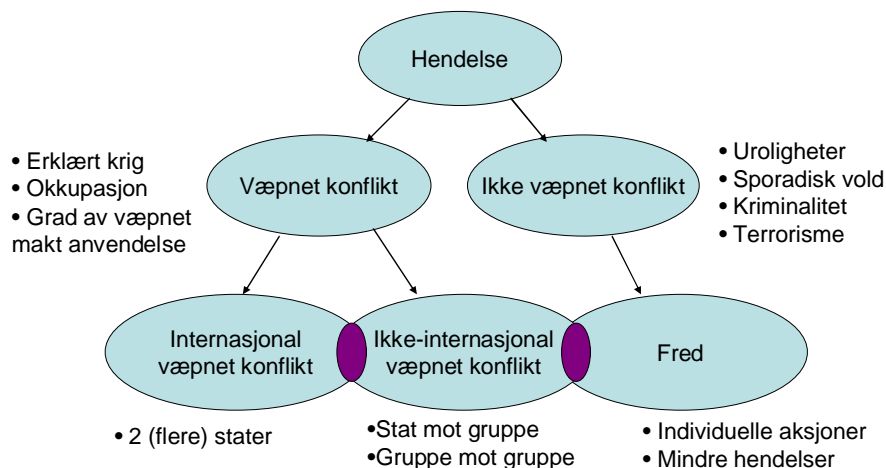
¹³⁴ Pejić. (2007), ss. 92.

¹³⁵ Ibid, s. 90.

presidentvalg i Afghanistan i 2004 og Hamid Karzai overtok, ble det nok en gang en internasjonalisert ikke-internasjonalt væpnet konflikt mellom den afghanske statsledelsen med støtte fra utlandet, og opprørerne. En slik reklassifisering er utfordrende å fastslå i tid og rom ut fra den faktiske situasjonen.

Forenklet kan konfliktklassifisering fremstilles slik:

Klassifisering av situasjoner

Figur 2: Forenklet modell av klassifisering av situasjoner.

Figuren viser en forenklet fremstilling av klassifisering, med hovedtrekk som kjennetegner de forskjellige elementene.

3.2 Klassifisering av personer

Klassifisering av situasjonen som væpnet konflikt, gir en avklaring på at internasjonal humanitær retts (IHR) regelverk som kommer til anvendelse. Dette vil virke inn på de rettigheter og plikter de som deltar i konflikten har. På den andre siden vil statusen til de som deltar i stridighetene kunne innvirke på klassifiseringen av konflikten. En klassifisering av personer foretas i et rettsvitenskaplig perspektiv primært ut i fra om de faller inn under kombattantbegrepet eller ikke.

I denne studien brukes begreper ut fra følgende beskrivelse:

Kombattante og lovlig stridende: Rettmessig deltakere i stridigheter i internasjonale væpnede konflikter. I hovedsak medlemmer av regulære militære styrker til en stat.

Ikke-kombattante: Fellesbetegnelse på de som ikke faller inn under kombattant begrepet.

Ikke-stridende: Samlebetegnelse på kategorier som religiøst og sanitetspersonell, som er del av de væpnede styrkene.

Sivile: Fellesbetegnelse på de som ikke er kombattante og ikke deltar i stridigheter.

Ulovlig stridende: Personer uten kombattantstatus som tar del i stridigheter.

3.2.1 Rettsvitenskaplig perspektiv på klassifisering av personer

Internasjonal humanitær retts (IHR) distinksjonsprinsipp beskriver kravet om å skille mellom sivile og kombattante. Det omtales som et *prinsipp*,¹³⁶ da det er et av fundamentene i internasjonal humanitær rett. Personer som lovlig kan utføre kamphandlinger, skal skille seg fra de som ikke direkte skal delta i stridigheter. For å kategorisere personell i IHR brukes begrepene *kombattante* om de som primært har status som lovlig deltakere i kamphandlinger¹³⁷ og *sivile* om de som ikke har det.¹³⁸ Den primære statusen til en person vil bestemme hvilke rettigheter og plikter en person har innenfor internasjonal lov og de legale konsekvensene av de handlinger som personen utfører. Det er derfor viktig å avklare hvem som er kombattante.

I IHR-fundamentet, de fire Genèvekonvensjonene, er det i tredje konvensjons artikkel 4 beskrevet kravene for å betraktes som krigsfange, om en faller i fiendens makt.¹³⁹ Disse kravene likestilles i hovedsak med kravene om å anses som primærstatus kombattant, foruten elementet om å falle i fiendens hender.¹⁴⁰ De neste avsnittene vil beskrive hovedelementene av artikkel 4, som anses å ha størst relevans for denne studien.

Paragraf A omhandler personer som har direkte krav på krigsfangestatus. Dette er i henhold til artikkel 4 (A)s første ledd, personer som faller i fiendens hender. I kommentarene til konvensjonen anses fienden som enhver motstander i internasjonal væpnet konflikt. Å falle i fiendens hender omfatter alle de tilfeller der personene er i besittelse hos motstanderen.¹⁴¹ For å anses som personer som faller inn under konvensjonen, kreves at de tilhøre en av følgende seks kategorier.¹⁴²

¹³⁶ **Prinsipp** kommer fra latin *principium*, som betyr «utgangspunkt» eller «begynnelse». Det som noe er oppstått (blitt som det er) ut fra eller i kraft av; grunn, urgrunn. Øverste grunnsetning eller forutsetning for tenkning eller handling overhodet. Store norske leksikon. (2008). *Prinsipp*. Lokalisert 11.02.08 på Internett: <http://www.sn.no/article.html?id=723822&o=1&search=prinsipp>

¹³⁷ Henckaerts & Doswald-Beck. (2005a), ss. 11.

¹³⁸ Fleck. (2008), ss. 81.

¹³⁹ Genèvekonvensjon III artikkel 4.

¹⁴⁰ Rogers, A. (2007). Combatant status. I: E. Wilmshurst & S. Breau (Eds.). *Perspectives on the ICRC Study on Customary International Humanitarian Law*. (s. 101-128). Cambridge: Cambridge University Press, s. 106. Det er unntak med sivile som følger styrkene som har krav på krigsfangestatus, men som ikke er kombattante.

¹⁴¹ *Ibid*, s. 106.

¹⁴² Pictet. (1952), ss. 50.

Kategori en omfatter: ”*members of the armed forces of a Party to the conflict as well as members of militias or volunteer corps forming part of such armed forces*”.¹⁴³ Med væpnede styrker anses her alt militært personell, fra så vel land, sjø og luftstyrkene. Dette omfatter stridende og ikke-stridende personell i styrkene.¹⁴⁴ Samlet sett omfatter kategorien de væpnede styrker til en statspart der autoriteten til styresmakten er anerkjent av den andre part.¹⁴⁵ Anerkjennelsen av styresmakter foregår i dag i hovedsak ved at andre stater godtar statsmakten og særlig tyngde har en anerkjennelse av staten i FN.

Kategori 2 omfatter: ”*members of other militias and members of other volunteer corps, including those of organized resistance movements, belonging to a Party to the conflict...*”¹⁴⁶ Med andre (*other*) anses her de som ikke inngår i de væpnede styrkene. For motstandsbevegelsene er det i kommentarene vektlagt at for å anses som organiserte måtte de ha karakteristikk som generelt finnes i militære styrker i verden. Særlig viktig er disiplin, hierarki, ansvarlighet og ære. Kravet om å høre til en av partene i konflikten innebærer et ”de facto” samarbeid mellom motstandsbevegelsen og parten. Dette trenger ikke være formalisert, men kan være underforstått. Dette gjelder på hele konflikts-territoriet, selv om det er en okkupasjon.¹⁴⁷

Det stilles i artikkel 4, fire vilkår for at styrker skal kunne falle inn under kategori 2. Det må for det *første* være en styrke som ledes av en sivil eller militær som er ansvarlig for de handlinger som utføres. For det *andre* må styrken ha et kjennetegn, gjenkjennelig på avstand. Dette kjennetegnet må bæres til enhver tid av alle i styrken, inklusivt på transportmidler, og må i henhold til ICRC, være gjenkjennelig på samme avstand som en uniform. For det *tredje* skal våpnene bæres åpent. Dette innebærer ikke nødvendigvis at de må være synlige. Det er for eksempel tillatt å ha pistol i hylster. Dette skal ikke være et skalkeskjul for å skjule sin status som stridende, men våpenet kan bæres på tilsvarende måte som regulære bevæpnede soldater gjør. Det *fjerde* vilkåret er at krigens folkeretts lover og sedvaner etterleves og følges. Det er her viktig at personene og organisasjonen viser evne og vilje til å respektere reglene.¹⁴⁸

Kategori 3 omfatter: ”*members of regular armed forces who profess allegiance to a government or an authority not recognized by the Detaining Power*”.¹⁴⁹ De regulære væpnede styrkene er her tilsvarende de i kategori 1, med unntak av at de ikke anerkjennes av motparten i

¹⁴³ Tredje Genèvekonvensjons artikkel 4 (1).

¹⁴⁴ Unntakene med spioner og leiesoldater kommenteres ikke her da det anses lite relevant.

¹⁴⁵ Pictet. (1952), ss. 51.

¹⁴⁶ Tredje Genèvekonvensjons artikkel 4 (2).

¹⁴⁷ Pictet. (1952), s. 57.

¹⁴⁸ Ibid, ss. 59.

¹⁴⁹ Tredje Genèvekonvensjons artikkel 4 (3).

konflikten. Det kreves at styrkene erklærer troskap til regjeringen eller myndigheten. Denne autoriteten må ha evne og vilje til å etterleve og følge konvensjonen, eller anse seg for å kjempe for en av de høye kontraherende parter.¹⁵⁰

Kategori 4 beskriver personer som følger de væpnede styrkene uten direkte å tilhøre disse. Det beskrives en liste i artikkelen, men den anses som en indikasjon på personer som omfattes. Kravet er at personene som følger med har samtykke fra styrkene de følger og at de innehar identitetskort. I kommentarene til konvensjonen fremgår det at det er personens funksjon som var avgjørende og ikke identitetskortet. Det fungerer i større grad som bevis.¹⁵¹

Kategori 5 omfatter medlemmer av besetninger i handelsflåten. Dette omfatter de som er mønstret på, og omfatter ikke passasjerer eller de som er på permisjon. Handelsflåten omfatter ikke fiskere.¹⁵²

Kategori 6 beskriver en befolkning på et uokkupert territorium som spontant griper til våpen mot invasjonsstyrkene. Det er her krav til spontanitet. I dette ligger at det ikke har vært tid til å organisere seg som regulære styrker. Det er også en begrenset tidsperiode dette kan gjelde for, uten at dette er spesifisert. Det er videre krav at de bærer våpnene åpent (her i forståelsen synlig) og respekterer internasjonal humanitær rett.¹⁵³ Dette beskrives ofte som ”*levée en masse*”.

Paragraf B regulerer grupper som ikke formelt anses som krigsfanger, men som har krav på samme behandling.¹⁵⁴ Dette ligger utenfor denne studiens fokusområde. Paragraf C beskriver medisinsk personell og religiøst personell, som ikke anses som krigsfanger etter første Genèvekonvensjons artikkel 28 og tredje Genèvekonvensjons artikkel 33.

Forenklet gir Genèvekonvensjonenes artikkel 4 krigsfangestatus, og dermed primærstatus som kombattant, til stridende personer som inngår i de væpnede styrkene til en stat som er part i konflikten, selv om staten ikke er anerkjent av motparten. Det gis videre til andre grupper og avdelinger som tilhører en part til konflikten (stat), såfremt de fyller vilkårene om å ha ansvarlig ledelse, synlig kjennetegn, bærer våpen åpent og etterlever IHR. Unntaket fra dette er ”*levee en masse*” der deltakerne har primærstatus som kombattante.

¹⁵⁰ Pictet. (1952), ss. 62.

¹⁵¹ Ibid, ss. 64.

¹⁵² Ibid, ss. 65.

¹⁵³ Ibid, ss. 67.

¹⁵⁴ Omfatter i hovedsak tidligere militære styrker på okkupert område og personer som nøytrale eller ikke-krigførende parter har mottatt.

I tillegg til tredje Genèvekonvensjons artikkel 4 betraktes konvensjonenes felles (likelydende) artikkel 3 som en minikonvensjon i seg selv og beskriver minimumsregler som gjelder i alle typer konflikter.¹⁵⁵ Det er begrepet *personer som ikke deltar i stridigheter*, inkludert *væpnede styrker*, som nyttes i artikkelen, uten at dette defineres. Hensikten med artikkelen er å beskytte de som ikke aktivt deltar i konflikten,¹⁵⁶ og beskriver derfor ikke hvem som anses å delta.¹⁵⁷ Artikkel 3 skiller således på de som deltar i stridigheter og de som ikke gjør det.

Etter som den kalde krigen og konfliktene utviklet seg, ble det behov for en oppdatering av tredje Genèvekonvensjons reguleringer. I forhandlingene frem til første og andre tilleggsprotokoll til Genèvekonvensjonene av 1949 (TP I og TP II), som ble gjennomført fra ca 1975-77, ble statusen til personer som deltar i konflikter et meget omdiskutert punkt. Det ble på en måte tilbake til Haag rundt århundreskiftet, der stormaktene og da spesielt USA ikke var enig i kategoriseringen av hvem som anses som kombattante.

Første tilleggsprotokoll (TP I) beskriver i grunnregelen, artikkel 48, at ”...*the parties to the conflict shall at all times distinguish between the civilian population and combatants.*”¹⁵⁸ Innledningsvis i artikkelen nyttes ordene respekt og beskyttelse av sivile. Med det å respektere sivile menes å ikke angripe disse, det å beskytte sivile innbefatter handlinger for å hjelpe og støtte. Dette ble anerkjent med konsensus.¹⁵⁹ Artikkel 48 ble i 1991 beskrevet av USA som sedvane og dermed gjeldende for alle nasjoner.¹⁶⁰ Dette skillet mellom sivile og kombattante som prinsipp er allment akseptert, utfordringen er hvem som faller inn i kategoriene og om det er flere enn de to kategoriene.

Det beskrives i første tilleggsprotokoll artikkel 43, som omhandler de væpnede styrken, i første ledd at medlemmer av ”...*organized armed forces of a Party to the conflict (other than medical personnel and chaplains covered by Article 33 of the Third Convention) are combatants, ...*”.¹⁶¹ Ordlyden organisert (*organized*) er fleksibel, men innbefatter at styrken har en kollektiv karakter i kampene, er under kontroll og opptre i samsvar med IHR. Med medlemmer av væpnede styrker menes personer og ikke dyr eller andre som er tilknyttet styrkene. Begrepet ansvarlig nyttes i artikkelen, og med dette menes en autoritet som er kjent med og kan etterleve

¹⁵⁵ Fleck. (1995), ss. 48.

¹⁵⁶ Hensel. (2008), s. 167.

¹⁵⁷ Cassese, A. (2005). *International law*. Oxford: Oxford University Press, s. 431.

¹⁵⁸ TP I artikkel 48.

¹⁵⁹ Henckaerts, J.-M. & Doswald-Beck, L. (2005b). *Customary International Humanitarian Law: Volume II, Practice, part I*. Cambridge: Cambridge University Press, s. 3.

¹⁶⁰ *Ibid*, s. 10.

¹⁶¹ TP I artikkel 43 (1).

IHR. Regulære styrker er de grupper som anses tilhørende en av partene i konflikten. Dette inkluderer da paramilitære styrker og væpnede politistyrker, såfremt disse blir bekjentgjort til den andre part. Dette er uavhengig av om disse er del av de militære styrkene eller om de kommer i tillegg.¹⁶² Å bære uniform er derfor ikke et kriterium som må etterleves for å ha kombattant status. Kravet om å følge IHR for individer er heller ikke avgjørende, men styrkene som sådan må respektere reglene.¹⁶³

Artikkel 43s andre ledd beskriver at: *"members of the armed forces of a Party to a conflict...are combatants, that is to say, they have the right to participate directly in hostilities."*¹⁶⁴ Dette utvider tredje Genèvekonvensjons artikkel 4, som ikke beskriver kombattantstatus ut fra deltakelse i kamphandlinger, men ut fra retten til krigsfangestatus når personen har havnet i motpartens hender. I TP I artikkel 43 er det kravet om å tilhøre de væpnede styrkene til en av partene i konflikten som avgjør statusen. Det å være innrullert i de væpnede styrkene gjør at en ikke kan endre status fra time til time. Det er ikke rom for en "svingdørseffekt" der en person i det ene øyeblikket er på innsiden og lovlig stridende, for i det neste å gå ut og bli sivil. Dette likestiller alle kombattante, da regulære styrker har statusen som kombattant til de er demobilisert.¹⁶⁵

Kombattante har, i henhold til første tilleggsprotokoll, privilegiet å kunne delta i kamphandlinger.¹⁶⁶ Dette medfører immunitet i forhold til straffeansvar for lovlig utførte kamphandlinger. Det å delta i kamphandlinger dekker forberedelser til og returen fra slike handlinger. Med kamphandlinger anses handlinger som i sin natur eller hensikt spesifikt rettes for å ramme personell eller materiell til motpartens væpnede styrker.

Artikkel 43s tredje ledd omhandler: *"...paramilitary or armed law enforcement agency..."*¹⁶⁷ Det menes her politilignende styrker. Den norske oversettelsen omtaler paramilitært eller væpnet rettshåndhevelsesorgan.¹⁶⁸ Disse styrkene kan innlemmes i de væpnede styrkene, men det forutsettes at dette underrettes de andre partene i konflikten om dette. Underrettingen må da tidsmessig skje slik at andre har mulighet for å forholde seg til det i konflikten. Fortrinnsvis bør dette avklares før konflikten starter.

¹⁶² Fleck. (1995), s. 70.

¹⁶³ Sandoz et al. (1987), s. 5.

¹⁶⁴ TP I artikkel 43 (2).

¹⁶⁵ Sandoz et al. (1987), ss. 515.

¹⁶⁶ Den norske oversettelsen av Genèvekonvensjonene benytter ordet fiendtligheter. I denne studien benyttes ordene kamphandlinger og stridigheter som denne forfatteren anser som en mer nøytral oversettelse av "hostilities". Med nøytral menes at det klarere dekker for eksempel selvforsvarssituasjoner også. Norges Røde Kors. (2007), s. 233.

¹⁶⁷ TP I artikkel 43 (3).

¹⁶⁸ Norges Røde Kors. (2007), s. 233.

Første tilleggsprotokolls artikkel 44, omhandler kombattante og krigsfanger. Det er her et subjektsnivå som omhandler individene. Artikkel 44 beskriver i første ledd at: ”*any combatant... shall be a prisoner of war*”.¹⁶⁹ Kombattantstatus gir direkte krigsfangestatus. Artikkel 44 andre ledd regulerer at brudd på IHR: ”...*shall not deprive a combatant of his right to be a combatant or... his right to be a prisoner of war, except as provided in paragraphs 3 and 4*”.¹⁷⁰ For å ikke stille umulige krav til det å følge IHR er det å etterleve reguleringene i artikkel 85 i TP I et minimum av det som kreves. Den omhandler bekjempelse av brudd på protokollen og lister opp hva som anses som alvorlige brudd.

TP I, artikkel 44 tredje ledd, utvider definisjonen av kombattant i forhold til det som følger av Genèvekonvensjon III artikkel 4. Artikkel 44 (3) gjengis i helhet for så å forklare innholdet.

*In order to promote the protection of the civilian population from the effects of hostilities, combatants are obliged to distinguish themselves from the civilian population while they are engaged in an attack or in a military operation preparatory to an attack. Recognizing, however, that there are situations in armed conflicts where, owing to the nature of the hostilities an armed combatant cannot so distinguish himself, he shall retain his status as a combatant, provided that, in such situations, he carries his arms openly: a) during each military engagement, and b) during such time as he is visible to the adversary while he is engaged in a military deployment preceding the launching of an attack in which he is to participate.*¹⁷¹

Første setning beskriver fundamentet. For å lovlig kunne delta i kamphandlinger må en kombattant skille seg fra sivile.¹⁷² De som ikke direkte deltar i kamphandlingene, som ikke-stridende gerilja kombattante (for eksempel støtteavdelinger), vil her være en utfordrende kategori. Det vektlegges av enkelte at et eventuelt angrep på slike bare skal skje om det ikke er annen måte å nøytralisere de på.¹⁷³

Andre setning er et unntak. Kriteriet for unntaket ligger i kamphandlingens natur. Statspraksis, som beskrevet i Storbritannias manual, beskriver at i slike situasjoner trenger ikke en kombattant å skille seg fra sivilbefolkningen, utover perioden som artikkelen regulerer. En kombattant kan gjemme seg blant sivilbefolkningen når han ikke deltar i kamphandlingene.¹⁷⁴ Det vektlegges derfor i manualen at dette er unntak, hvis ikke vil det svekke sivilbefolkningens

¹⁶⁹ TP I artikkel 44 (1).

¹⁷⁰ TP I artikkel 44 (2).

¹⁷¹ TP I artikkel 44 (3).

¹⁷² Kamphandlinger omfatter forberedelser og returen.

¹⁷³ Sandoz et al. (1987), s. 528.

¹⁷⁴ UK MOD. (2007a), s. 42.

beskyttelse. Storbritannia vedla en formell reservasjon ved ratifisering, om at slike situasjoner anses å kunne oppstå på okkupert område og i konflikter som beskrevet i TP I artikkel 1 (4).

Det vektlegges i kommentarene til første tilleggsprotokoll at med uttrykket *synlig for motstanderen*, så er det på en avstand som personer normalt kan gjenkjenne en uniformert soldat. Det kreves at den kombattante vet, eller burde vite, at han er synlig for motstanderen. Kombattante skal ikke kunne skjule seg som sivil for å få en fordelaktig posisjon for angrepet. Dette inkluderer det å utplassere bomber eller tilsvarende mekanismer, der det kreves at en bærer et synlig kjennetegn under utplassering, for å kunne skille seg fra sivile.¹⁷⁵ Det at en kombattant kan gjemme seg blant sivilbefolkningen, kan forstås som svik. For å unngå dette sies det i tredje setning at handlinger som oppfyller kravene i artikkelen, ikke skal anses som svikaktige.

Første tilleggsprotokoll artikkel 44s fjerde ledd omhandler fangestatusen til de som ikke bærer våpnene synlig i unntakstilfellene som beskrevet i artikkel 44 (3). En kombattant ”...*forfeit his right to be a prisoner of war...*”, men skal gis ”...*protection equivalent in all respect...*” som det krigsfanger har i tredje Genèvekonvensjon.¹⁷⁶ Den part i konflikten som tar fangen vil kunne straffeforfølge kombattante, om de ikke anerkjenner situasjonen til å klassifisere som unntakstilfelle.¹⁷⁷

Femte ledd i artikkel 44 beskriver at en kombattant ”...*who falls into the power of an adverse Party while not engaged in an attack or in a military operation preparatory to an attack shall not forfeit his rights to be a combattant and a prisoner of war by virtue of his prior activities*”.¹⁷⁸ Selv om en kombattant har brutt reglene tidligere, skal han ikke av den grunn miste statusen som kombattant.

I syvende ledd spesifiseres det at artikkel 44 ikke tar sikte på å endre statspraksis om at regulære væpnede styrker til konfliktpartene bærer uniform. Det er ikke ulovlig for de væpnede styrkene å bruke sivile klær, men det er da forutsatt at det er de samme kravene (unntakstilfeller) som for geriljastyrker.

I første tilleggsprotokoll til Genèvekonvensjonene av 1949, artikkel 50 (1), beskrives det at ”*in case of doubt whether a person is a civilian, that person shall be considered to be a civilian*”.¹⁷⁹ Uavhengig av nasjonalitet er alle som fysisk er til stede, foruten medlemmer av de

¹⁷⁵ Første tilleggsprotokoll artikkel 37 og Sandoz et al. (1987), ss. 533.

¹⁷⁶ TP I artikkel 44 (4).

¹⁷⁷ Sandoz et al. (1987), s. 539.

¹⁷⁸ TP I artikkel 44 (5).

¹⁷⁹ TP I artikkel 50 (1).

væpnede styrkene, sivile. Dette gjelder individuelt og kollektivt.¹⁸⁰ Det beskrives også i TP I, artikkel 45 (1), at ved tvil om status for de som har deltatt i stridigheter, skal de fortrinnsvis gis krigsfangestatus inntil en kompetent tribunal avgjør saken.¹⁸¹ Det er således gitt reguleringer i krigens folkerett om behandling av tvilstilfeller.

TP I artikkel 51 (3) beskriver at sivile skal ha beskyttelse, ”...*unless and for such time as they take a direct part in hostilities*”.¹⁸² Personer mister sin beskyttelse som sivile og er legitime militære mål i den tid de deltar i kamphandlinger. I kommentarene til protokollen fremkommer det også at dette eksempelvis kan gjelde når en sivil bærer våpen og i situasjoner der en sivil deltar i kamphandlinger uten våpen. Med direkte deltakelse, menes i hovedsak de handlinger som i sin natur eller hensikt sannsynligvis skader motstanderens væpnede styrkers personell eller materiell. Det er i dag allikevel ingen klar definisjon av hva som regnes som direkte deltakelse i stridigheter.¹⁸³ Direkte deltakelse i stridigheter må skilles fra det å delta i krigsinnsatsen, som for eksempel i krigsindustri eller lignende.¹⁸⁴

Tredje Genèvekonvensjons artikkel 5 omhandler tvil om krigsfangestatus og beskriver at ”*should any doubt arise...such person shall enjoy the protection...until such time as their status has been determined by a competent tribunal*”.¹⁸⁵ Dette gjenspeiles også i første tilleggsprotokolls (TP I) artikkel 45. Ved tvil om krigsfangestatus skal derfor et kompetent rettslig organ avgjøre statusen. Artikkel 45 (2), i TP I, beskriver at spørsmålet om krigsfangestatus bør når mulig, avgjøre før en eventuell straffesak tas opp til behandling. Dette vil i stor grad påvirke en eventuell straffeforfølgelse av deltakelse i kamphandlingene. Krigsfangestatusen vurderes både ut fra individbetraktning og fra organisasjonstilhørighet betraktning. En kombattant kan etterleve kravene til krigsfangestatus som person, men hvis organisasjonen han tilhører ikke tilfredsstillende kravene vil han allikevel ikke tilkjennes denne statusen.¹⁸⁶

Personer kan etter artikkel 44 i spesielle situasjoner beholde kombattantstatusen såfremt våpnene holdes åpent under militære operasjoner og i den tiden han er synlig for motstanderen i forberedelsene for et angrep som personen skal delta i. Det spesifiseres allikevel i artikkel 44 (7) at det som anses som internasjonal sedvane, at militære styrker bærer landets uniform, også skal

¹⁸⁰ Sandoz et al. (1987), ss. 610.

¹⁸¹ TP I artikkel 45 (1).

¹⁸² TP I artikkel 51 (3).

¹⁸³ Fleck. (2008), s. 83.

¹⁸⁴ Ibid, ss. 618.

¹⁸⁵ Genèvekonvensjon III artikkel 5.

¹⁸⁶ Sandoz et al. (1987), s. 547.

gjelde videre.¹⁸⁷ Det anmerkes av flere land at med spesielle situasjoner anser de kun situasjoner på okkuperte områder og i frigjøringskriger.¹⁸⁸ Dette medførte uenighet og flere land som ikke ratifiserte TPI. Dette gjelder også USA, som ikke har ratifisert. Artikkel 44 anses som en kompromissløsning mellom det å anerkjenne alle geriljastyrker som kombattante og det å utelukke geriljalignende styrker som kombattante.¹⁸⁹

Som beskrevet tidligere, tilkommer de med primærstatus som kombattante i all hovedsak sekundærstatus som krigsfange. Dette gjelder i alle typer væpnede konflikter. Unntakene er religiøst og sanitetspersonell, spioner,¹⁹⁰ leiesoldater¹⁹¹ og de som ikke skiller seg fra sivile i henhold til artikkel 44.¹⁹² For en kombattant vil det å simulere sivil, eller ikke stridende, kunne klassifisere som svik.¹⁹³

På område som ikke er okkupert, men der fienden ankommer, har innbyggerne som spontant tar opp våpen til motstand status som kombattante. Det såkalte "*Levée en masse*".¹⁹⁴ Dette er et unntak fra at det kun er statens styrker som kan yte væpnet motstand. Kravene om at det skal være spontant og uten at det har vært tid til å organisere seg til militære styrker gjør at det sjelden anvendes. Det at dagens militære styrker ofte er satt opp med utstyr som gjør at jakt våpen og andre våpen som oppbevares slik at det er spontant tilgjengelig blir mindre virkningsfulle, reduserer også antallet slike situasjoner.¹⁹⁵

Andre tilleggsprotokoll (TP II) til Genèvekonvensjonene av 1949, omhandler ikke-internasjonale væpnede konflikter som beskrevet ovenfor.¹⁹⁶ Kombattantbegrepet nevnes ikke eksplisitt, men i TP II artikkel 13 (2) fremkommer det at sivile skal ha alminnelig beskyttelse mot de farer som oppstår av militære operasjoner.¹⁹⁷ Det er ikke definert hva som regnes som sivile og heller ikke hvem som defineres som kombattante. Sedvanerettslig, beskriver FN's

¹⁸⁷ Fleck. (2008), ss. 89.

¹⁸⁸ Ibid, s. 91.

¹⁸⁹ Fleck. (2008), s. 92.

¹⁹⁰ Spioner er beskrevet i TP I artikkel 46 (1), Lieber Code (1863) artikkel 88, Haag reguleringen (1907) artikkel 29 og Brussel reguleringen (1874) artikkel 19.

¹⁹¹ Leiesoldater tilkommer i henhold til TP I artikkel 47 (1) ikke kombattant status, selv om de kan anses som stridende. De tilkommer i henhold til artikkel 47 (1) heller ikke krigsfangestatus. Henckaerts & Doswald-Beck. (2005a), s. 391.

¹⁹² Ibid, s. 16.

¹⁹³ Eksemplifisert i TP I artikkel 37: "*The following acts are examples of perfidy: the feigning of civilian, non-combatant status*".

¹⁹⁴ Fleck. (2008), s. 93.

¹⁹⁵ Ibid, s. 94.

¹⁹⁶ Jfr. pkt 3.1.

¹⁹⁷ TP II artikkel 13.

generalforsamlings resolusjon 2444¹⁹⁸ at det må skilles mellom de som tar del i stridigheter og medlemmer i den sivile befolkningen, og at sistnevnte må beskyttes.¹⁹⁹ Som sedvane har derfor skillet mellom kombattante og sivile en veldig viktig innflytelse i slike konflikter.²⁰⁰

ICC²⁰¹ artikkel 8 (2), beskriver hva som anses som krigsforbrytelser i så vel internasjonale som ikke-internasjonale væpnede konflikter. Begrepsbruken er tilpasset de ovenfor beskrevne reguleringsordbruket, og det fremkommer heller ikke her noen definisjoner av begrepene kombattant eller sivil.

Organiserte motstandsbevegelser må i utgangspunktet være tilknyttet til en ansvarlig stat for at medlemmene oppnår kombattantstatus, som beskrevet i Tadic-saken.²⁰² I de situasjoner der en slik styrke ikke er det, har det i artikkel 9 i The International Law Commission Articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts, blitt fremmet at en person eller gruppe kan i eksepsjonelle tilfeller utøve elementer av statsstyre i mangel av andre.²⁰³ En slik styrke vil således kunne anses å være en part i konflikten. Gruppene må være organiserte og ha en struktur og ledelse. Utover dette må de tilfredsstille de fire kravene som stilt i tredje Genèvekonvensjons artikkel 4 (2). Hovedsakelig er det således de væpnede styrkene til en part som anses som kombattante etter tredje Genèvekonvensjon.

Hensikten med IHR, om å redusere unødig materielle ødeleggelser og lidelsene for krigens ofre, baserer seg blant annet på skillet mellom sivile og kombattante. Dette fremkommer direkte i TP I artikkel 51 som beskriver at den sivile befolkningen skal beskyttes.²⁰⁴

3.2.2 Samfunnsvitenskaplig perspektiv på klassifisering av personer

I et samfunnsvitenskaplig perspektiv benyttes det i internasjonale væpnede konflikter i hovedsak de samme begreper på personer som de begrepene som anvendes i internasjonal humanitær rett (IHR). Det er anerkjent å bruke begrepene kombattante og sivile. Det er mange andre kategorier

¹⁹⁸ Det fremmes i pkt 1 (C): "That distinction must be made at all times between persons taking part in the hostilities and members of the civilian population to the effect that the latter be spared as much as possible;". Forente Nasjoner. (1968). *General Assembly resolution 2444*. Lokalisert 07.02.08 på Internett: <http://www.law.wits.ac.za/humanrts/instrree/1968c.htm>.

¹⁹⁹ Hensel. (2008), ss. 120.

²⁰⁰ Ibid, ss. 162.

²⁰¹ International Criminal Court/Den internasjonale krigsforbryterdomstolen.

²⁰² Prosecutor vs Tadić. International Criminal Tribunal of the former Yugoslavia. (ICTY). (1995, 2 Oct.). *Decision on the Defence Motion for Interlocutory Appeal on Jurisdiction*. (Appeals Chamber, Case No. IT-94-1), para. 70. Lokalisert 19.02.08 på Internett: <http://www.un.org/icty/tadic/appeal/decision-e/51002.htm>.

²⁰³ Dörmann, K. & Colassis, L. (2004). *International Humanitarian Law in the Iraq Conflict*. I: Tams, C. J. & Knebelberger, M. *German Yearbook of International Law* 47. (s. 293-342). Berlin: Duncker & Humblot.

²⁰⁴ TP I artikkel 50 (1): "The civilian population and individual civilians shall enjoy general protection against dangers arising from military operations." og i artikkel 51 (2) "The civilian population as such, as well as individual civilians, shall not be the object of attack."

av begreper som også nyttes, som for eksempel fienden, motstanderen, regulære styrker, lokal befolkning, etc. Det fremstår allikevel som at hovedvekten av begrepsbruken på kombattante i internasjonale væpnede konflikter sammenfaller med de juridiske kategoriene.

I ikke-internasjonale væpnede konflikter anvendes ikke begrepet kombattant i IHR. Dette da det som tidligere beskrevet er fokuset mot de som ikke deltar i stridighetene, og ikke de som deltar i kamphandlinger.

I mange ikke-internasjonale væpnede konflikter vil grupperinger beskrive seg selv ut fra "...*ascriptiv criteria, such as race, religion, language, culture or caste*".²⁰⁵ Dette fremkommer klart av organisasjonsnavnene på partene i de konfliktene som er undersøkt i regi av fredsfnorskningsinstituttet. Slike beskrivende organisasjonsnavn fremstår i et svært stort antall i alle de konfliktene som har vært. Det vil således være uhensiktsmessig å anvende navnene på organisasjonene for å klarlegge hvem motstanderen er. Det vil medføre for mange navn til at det praktisk er løsbart. Det er derfor nødvendig med samlebetegnelser.

Ikke-internasjonale væpnede konflikter omhandler i hovedsak grupperinger som kjemper mot en statsmyndighet eller mot andre grupperinger. I slike situasjoner benyttes begrepet opprører (insurgent) i stor grad som samlebetegnelse.²⁰⁶ Opprørere som begrep er vidt nok til å omfavne svært mange grupperinger og det er spesifikt nok til å antyde hensikten til de en står ovenfor. Begrepet opprører er også vagt nok til at det ikke kan klart skilles på hvem som er det og hvem som ikke er det, og herunder rettigheter og plikter til de som faller inn under begrepet. En annen betegnelse som brukes mye, er irregulære styrker, som kan innbefatte opprørere.²⁰⁷ Dette er ikke juridiske betegnelser. I denne studien benyttes samlebegrepet opprører, da det anses som dekkende begrep på motstanderne. Doktrinene benytter også dette begrepet.

Opprørere gis som hovedsak status ut fra nasjonal lovgivning. Opprørere kan gis status som lovlig stridende i enkelte tilfeller. Dette er hovedsakelig i de tilfellene der de faller inn under TP I artikkel 1 (4), situasjoner der de anerkjennes som lovlig stridende av styresmaktene i staten eller i situasjoner der det er enighet om at Genèvekonvensjonenes regler skal gjelde.²⁰⁸ I all hovedsak har det imidlertid vist seg at statene ikke anerkjenner opprørere som lovlig stridende. Opprørere vil da som regel klassifiseres som sivile kriminelle.

²⁰⁵ Eck, K., Sollenberg, M. & Wallenstein, P. (2004). One-sided violence and Non-state Conflict. I: L. Harbon. (Ed.), *States in Armed Conflict 2003*. (s. 133-140). Uppsala: Universitetsstrykkeriet, s. 138.

²⁰⁶ Rekkedal, M. (2005). *Opprør og opprørsbekjemping*. Vällingby: Elander Gotab, ss. 34.

²⁰⁷ Forsvarsstaben. (2007), ss. 41.

²⁰⁸ Dahl. (2003), s. 250.

Statene har forskjellig tilnærming til klassifisering av opprørere. Med utgangspunktet fra IHR vil en opprører måtte klassifiseres som sivil. Dette har medført mange ulemper for statsmakten, da sivile som hovedregel skal beskyttes fra virkningene av militære operasjoner. Sivile vil ha en fordel av å kunne forberede deltakelse i stridigheter under beskyttelse av sin sivile status, selv om de mister beskyttelsen når de deltar i stridigheter. Mange stater har derfor tatt i bruk begrepet ulovlig stridende som samlebetegnelse på opprørere.²⁰⁹ Israel har definert ulovlig stridende som en person som har deltatt enten direkte eller indirekte, i fiendtlige handlinger mot staten Israel, eller er medlem av en styrke som bedriver fiendtlige handlinger mot staten Israel.²¹⁰

Ulovlig stridende er en kategori av personer som det er stor debatt rundt. Det er ingen enighet om det eksisterer en slik kategori utover de juridiske kategoriene som finnes. Det er videre ingen avklart situasjon om det er underkategorier av kombattante, om de er sivile, eller om de er å anse som en mellomklassifisering. I de tilfeller at begrepet kombattant nyttes for å beskrive ulovlig stridende, settes det sammen med ord som uprivilegerte, uautoriserte eller ulovlige for å markere at det ikke gir rettighetene som kombattante har. Dette kan allikevel skape utfordringer rundt de lovlige stridende som bryter med IHRs reguleringer og fortsatt beholder kombattantstatusen. Dette kan eksempelvis være kombattante som ved feilaktighet angriper sivile objekter. De kan tiltales for krigsforbrytelser, men innehar fortsatt kombattantstatus.

I de tilfeller der ulovlig stridende beskrives som sivile som tar del i kamphandlinger, vil dette også kunne skape utfordringer. Sivile skal ikke angripes og er beskyttet av IHR. Det å tillate angrep på en kategori som omtales som sivile vil således som utgangspunkt være brudd på IHR. Det vil på den andre siden være helt galt å tillate sivile å angripe militære mål i alle situasjoner, uten at lovlige stridende kunne gjengjelde angrepet utover når motstanderen tar direkte del i kamphandlingene. Ulovlig stridende vil her kunne ha "svingdørseffekten" av å være militære mål i forberedelser til og i kamphandlingene, men beskyttet som sivile straks de ikke lenger deltar.

French beskriver at skillet mellom lovlige stridende og terrorister ikke er stort.²¹¹ Begge gruppene medvirker til smerte og lidelser. Disse kategoriene kan medføre drap på uskyldige sivile. Det viktigste skillet er at en lovlige stridende etterlever de normene som er i samfunnet,

²⁰⁹ Rogers. (2007), s. 113. Det er flere begreper som benyttes, men betegnelsen anses som dekkende for bruk i denne studien.

²¹⁰ Israelsk lov: *Incarceration of Unlawful combatants Law*. (5762-2002). Lokalisert 26.03.08 på Internett: <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Politics/IncarcerationLaw.pdf>.

slik at handlingene er samfunnsmessig aksepterte. Dette gjør ikke terrorister. En kategorisering av motstanderen som medvirker til å kunne skille mellom kombattante og sivile vil være viktig. Det vil virke som en moralsk og psykologisk beskyttelse for aktørene for å rettmessiggjøre handlingene i egne øyne.²¹²

Det er ingen avklart statspraksis om ulovlig stridende. De kan på den ene siden ses på som sivile som mister beskyttelsen når de deltar i stridigheter. På den andre siden kan de ses på som medlemmer av en opprørstyrke og da anses som konstant deltakende i stridigheter ut fra medlemskapet.²¹³ Ulovlig stridende benyttes i denne studien om sivile som tar del i stridigheter.²¹⁴ Denne studiens forfatter anser dette å være i tråd med IHRs hensikt, om å redusere lidelse og overgrep mot krigens ofre. Dette da opprørere ofte fremstår som sivile, der medlemskapskriteriet vil være vanskelig å praktisere. Utfordringen vil blant annet være å skille de som sympatiserer med opprørerne og de som er medlemmer i opprørsstyrkene. Det er videre i tråd med en negativ defineringen av sivile, der sivile er alle de som ikke er lovlig stridende.

Ved anholdelse vil sivile som er ulovlig stridende da måtte tiltales for brudd på nasjonal lovgivning, da det ikke eksplisitt er forbudt for sivile å delta i stridigheter i IHR. Det anses heller ikke som en krigsforbrytelse.²¹⁵ I opprørsbekjempelse som foregår i andre land, blir det da en avveining om hvilken nasjonal lov ulovlig stridende skal tiltales etter. Er det loven i landet det opereres i, eller er det de nasjonale lovene til den staten styrkene som anholder tilhører? Dette vil kunne gi svært ulike utfall. Det er ikke direkte ulovlig å delta i stridighetene for ulovlig stridende, men det er svært vanskelig å operere innenfor loven og de vil være militære mål i forberedelser og gjennomføringen av militære operasjoner.

3.2.3 Oppsummert utfordringer for klassifisering av personer

Det er utfordrende å klassifisere personer i opprørsbekjempelse. Spesielt vanskelig er det å skille sivile og stridende. Oppsummert kan en forenklet si at det rettslig sett er to hovedkategorier som det skilles mellom.²¹⁶ *Lovlig stridende*, som i hovedsak er stridende personer i en stats militære styrker. *Sivile*, er alle som ikke er en del av ovenforstående. I tillegg til disse to er det i

²¹¹ French, S. (2003). *The Code of The Warrior: Exploring warrior values past and present*. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers Inc, ss. 5.

²¹² Ibid, s. 10.

²¹³ Henckaerts & Doswald-Beck. (2005a), ss. 17.

²¹⁴ Rogers fremhever i sin tolkning samme syn. Det er således ingen mellomkategori, men er sivile som mister sin beskyttelse i den tid de deltar i stridigheter. Rogers. (2007), s. 115.

²¹⁵ Ibid, s. 122.

²¹⁶ Ikke-stridende, som medisinsk og religiøst personell, er i hovedsak ikke med i denne studien.

opprørsbekjempelse er det også en tredje kategori som er mye omdiskutert, nemlig *ulovlig stridende*.

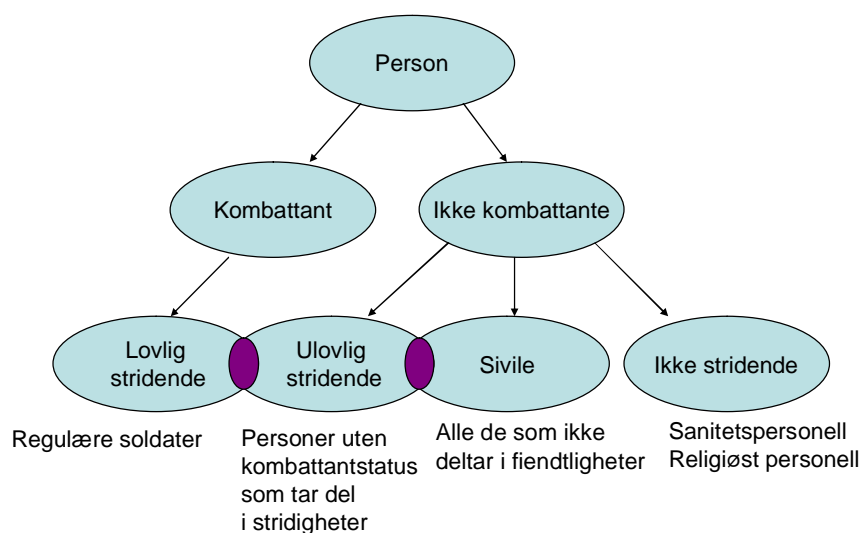
Det er flere utfordringer som fremkommer med å klassifisere opprørere som lovlig stridende. Det stilles i Genèvekonvensjon III, artikkel 4, flere krav til personer for å kunne oppnå krigsfangestatus og derav anses som kombattante. Disse kravene tilfredsstiller opprørere sjelden. I TP I, artikkel 1 (4), beskrives unntakstilfeller der disse kravene i stor grad kan fravikes. I og med at opprørsbekjempelse preger mange av dagens konflikter, vil det være problematisk å fremstille det som unntakstilfeller.

En klassifisering av opprørere som sivile medfører utfordringer. Sivile skal beskyttes så lenge de ikke direkte deltar i kamphandlinger. I tilfeller med tvil er de å regne som sivile. Anvendelse av militære styrker mot sivile kan medføre utfordringer. Det er også problematisk at opprørere som sivile er beskyttet fra kamphandlinger i forberedelser til stridigheter og bare er legitime mål når de direkte deltar. Det er utfordrende med en slik ”svingdørseffekt”, der opprørere kan veksle mellom beskyttelse og det å være lovlig mål.

Som det fremkommer er det også mange utfordringer med å klassifisere opprørere som ulovlig stridende. Det er problematisk å avklare hvem som er ulovlig stridende og ikke. Det er ingen enighet om medlemskap i en organisasjon kan medføre klassifisering som ulovlig stridende. Det er videre uklart hvilke lover som brytes, og derved hva som er ulovlig. Det er særlig problematisk med en mellomklassifisering i forhold til klassifisering som kombattant og sivil. Dette da det ikke er reguleringer i det rettslige rammeverket for en slik mellomkategori.

Reguleringene i folkeretten er på mange områder klare. Uten uttømmende definisjoner av motstanderne i de forskjellige typene væpnede konflikter, vil det fortsatt allikevel være tvilstilfeller. Som gjennomgangen har vist, er det ingen enighet, og heller ingen avklaring på alle de nyanser og fasetter av status en person som oppholder seg i et konfliktområde kan ha. Det er allikevel beskrevet hovedkategorier som kan anvendes. Dette kan fremstilles i følgende forenklete modell:

Klassifisering av personer

Figur 3: Forenklet modell for klassifisering av personer i væpnet konflikt.

3.3 Studiens analysemodell

Klassifiseringen av situasjoner danner det legale grunnlaget for hvilke regler som kommer til anvendelse ved bruk av militærmakt. Selv om dette skillet i dag er uklart vil det juridisk være viktig, spesielt for soldatene, å vite hvilken type regler som kommer til anvendelse i konflikten.²¹⁷ I en internasjonal væpnet konflikt er lovverket mye mer utviklet og statusen til de involverte annerledes. Her har kombattante straffefrihet for lovlige krigshandlinger.²¹⁸ I interne konflikter, som nå er de vanligste, er regelverket mindre utviklet.²¹⁹ Dersom situasjonen ikke når terskelen for væpnet konflikt, vil det således være nasjonale rettsregler og menneskerettighetene som hovedsakelig kommer til anvendelse.

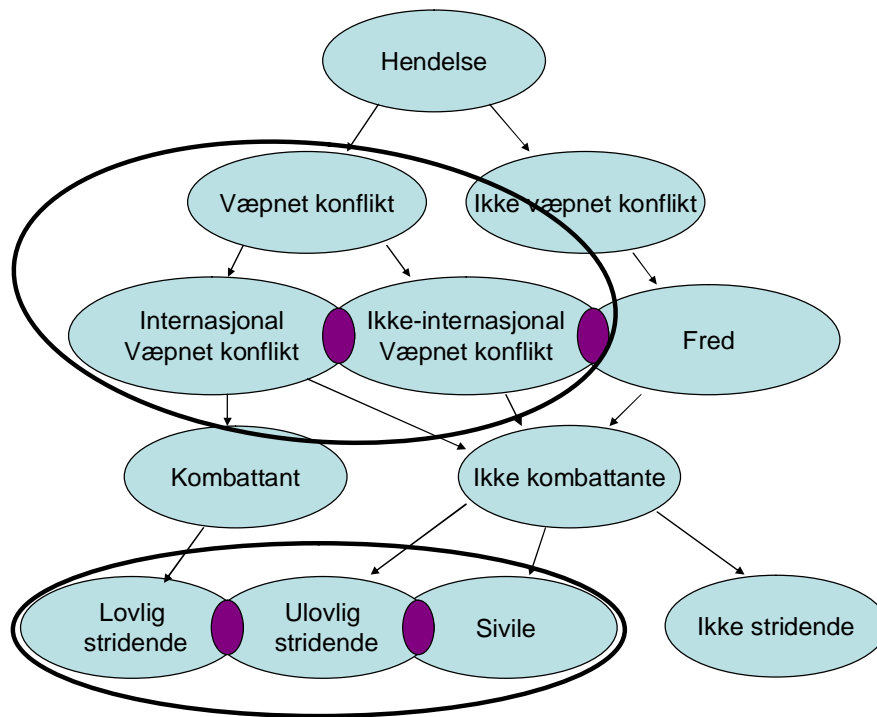
Klassifisering av personer avklarer de rettigheter og plikter som opprørere har og de metoder og virkemidler som kan benyttes. Klassifisering som lovlig stridende er i internasjonal væpnet konflikt. Dilemmaet er omtalen og reguleringene av de som deltar i kamphandlinger i andre situasjoner enn internasjonal væpnet konflikt. I opprørsbekjempelsessituasjoner er dette utfordrende.

²¹⁷ Dahl. (2003), s. 17.

²¹⁸ Pejić. (2007), s. 78.

²¹⁹ Moir. (2002), s. 1.

For sammenstilling av det legale rammeverket og doktriner vil studien benytte følgende forenklete analysemodell:

Figur 4: Studiens analysemodell.

Figuren viser en sammensetting av de forenklete modellene fra klassifisering av situasjoner og personer. Studien vil i analysen av utfordringer i doktrinene fokusere mot områdene som er innringet av de to elipsene. De mørkere områdene viser der det er uklare skiller i rammeverket. Dette er en forenkling og for eksempel enkelte deler av menneskerettighetene kan det ikke avvikes fra uavhengig av typen konflikt. Det er mangfoldet av utfordringer ut fra valgt analysemodell som forklares.²²⁰ For studien anses modellen å kunne bistå i en klarlegging av landenes klassifisering av opprørsbekjempelse.

For å klassifisere situasjoner benyttes følgende hovedkategorier:

Væpnet konflikt: Anvendelse av væpnet makt over terskelen for interne uroligheter og kriminalitet og ved okkupasjon.

Internasjonal væpnet konflikt: To eller flere stater anvender militærmakt i væpnet konflikt, eller et folks kamp for selvbestemmelse ved kolonikrig, fremmed okkupasjon eller mot et rasistisk regime.

²²⁰ Leiulfstrud, H & Hvinden, B. (1998). Analyse av kvalitative data: Fikserbilde eller puslespill? I: H. Holter & R. Kalleberg. (Red.). *Kvalitative metoder i samfunnsforskning*. (2 utg., s. 220-239). Oslo: Universitetsforlaget.

Ikke-internasjonalt væpnet konflikt: En stat mot en organisert væpnet gruppe under ansvarlig autoritet, som har kontroll over et territorium og kan implementere IHR eller en væpnet konflikt mellom parter innenfor en stats territorie.

Fred: De tilfeller konflikten ikke omfattes av de øvrige klassifiseringene.

For å klassifisere personer benyttes følgende hovedkategorier:

Kombattante og lovlig stridende: Rettmessig deltakere i stridigheter i internasjonale væpnede konflikter. I hovedsak medlemmer av regulære militære styrker til en stat.

Ikke-kombattante: Fellesbetegnelse på de som ikke faller inn under kombattant begrepet.

Ikke-stridende: Samlebetegnelse på kategorier som religiøst og sanitetspersonell, som er del av de væpnede styrkene, men som ikke er lovlig stridende.

Sivile: Fellesbetegnelse på de som ikke er kombattante og ikke deltar i stridigheter.

Ulovlig stridende: Personer uten kombattantstatus som tar del i stridigheter.

4 Sammenstilling av det legale rammeverket og doktrinene

Ut fra forklaringen av det legale rammeverket og analysemodellen blir det i denne delen en analyse av opprørsbekjempelsesdoktrinene til USA og Storbritannia med fokus på utfordringer i forhold til IHR. Dette for å kunne svare på spørsmålene i studiens pkt 1.1. Begge doktrinene benytter opprørsbekjempelse som en beskrivelse av en situasjon og en handling.

4.1 USAs doktrine for opprørsbekjempelse

Etter 11. september 2001 ble det i USA erklært en ny type krig mot en ny type fiende.²²¹ Studien analyserer her hvordan USAs doktrine beskriver opprørsbekjempelsessituasjoner, med fokus på utfordringer i forhold til IHRs klassifisering av situasjoner. Deretter analyseres doktrinens beskrivelse av opprørere med fokus på utfordringer i forhold til IHRs klassifisering av personer, før det oppsummeres.

Det er hovedfokus mot Genèvekonvensjonenes reguleringer, men også første og andre tilleggsprotokoll tas med, selv om USA ikke har ratifisert disse. Dette gjøres for å kunne beskrive utfordringer for Norge som vil påvirkes av doktrinene og som har ratifisert tilleggsprotokollene.

4.1.1 Klassifisering av opprørsbekjempelsessituasjoner i USAs doktrine

Det er innledningsvis nødvendig å avklare om opprørsbekjempelsessituasjoner fremstår som å tilfredsstille kravene til å være en væpnet konflikt, for deretter å avklare om reglene for internasjonal væpnet konflikt og ikke-internasjonal væpnet konflikt kommer til anvendelse. Dette for å kunne beskrive utfordringene ved klassifisering.

Doktrinen beskriver opprørsbekjempelse som et ”...*complex subset of warfare*.”²²² Krigføring (*warfare*) beskrives som ”...*a violent clash of interest between organized groups characterized by the use of force*.”²²³ I definisjonen av opprørskrig (*insurgency*) fremkommer det at det omfatter bruk av ”...*armed conflict*.”²²⁴ På den andre siden beskrives opprørere som ”...*super empowered individuals*...”²²⁵ og som fanatikere. Individuelle handlinger vil som hovedsak ikke klassifiseres som væpnet konflikt. Det er allikevel tydelig at det nyttes væpnet makt av en slik intensitet og over et slikt tidsrom at det vil overstige sporadisk voldshendelser og opptøyer, og at det således er væpnet konflikt. En utfordring med en slik mangfoldig beskrivelse er at klassifiseringen som væpnet konflikt blir utydelig.

²²¹ Gray. (2004), s. 159.

²²² U.S. Army. (2006), s. 1.

²²³ Ibid, s. 1.

²²⁴ Ibid, s. 2.

Doktrinen har det å gjennomføre ”...*combat operations*...”²²⁶ som en av operasjonslinjene i opprørsbekjempelse. Kampoperasjoner kan forstås på flere måter, men slik det fremkommer i doktrinen er det operasjoner som involverer bruk av, mellom annet, bataljoner i væpnede konfrontasjoner med opprørere. Det spesifiseres at det innebærer både offensive og defensive kampoperasjoner. Herunder er oppdrag om å slå (*defeat*) og ødelegge (*destroy*) noe styrkene må beherske.²²⁷ Det fremkommer at opprørsbekjempelse i doktrinen innebærer en bruk av makt som vil klassifisere som væpnet konflikt. Utfordringen er at det kan forstås som at det er krig mellom to staters militærmakter, noe det i hovedsak ikke er.

Ut fra analysemodellen blir det da viktig å avklare om det kan anses som internasjonal eller ikke-internasjonalt væpnet konflikt. Doktrinen fremhever elementer som faller inn under begge disse kategoriene.

Doktrinen vektlegger at opprørsbekjempelse er et underelement av irregulær krigføring, og betegnes som ”...*revolutionary war or internal war*...”²²⁸ Det er ut fra dette eksplisitt klarlagt at konflikten er å anse som ikke-internasjonalt væpnet konflikt. Det fremheves at det også kan være elementer av borgerkrig. På den andre siden beskriver doktrinen at ”*COIN and international armed conflict often overlap*.”²²⁹ Med overlapping forstås hovedsakelig at det er glidende overganger, noe som medfører at konflikten vil kunne anses som å være internasjonal i mange sammenhenger. Dette medfører at opprørsbekjempelse kan klassifiseres i flere kategorier, avhengig av situasjonen. Det gir utfordringer når det ikke klarlegges at det vil også endre reglene som kommer til anvendelse.

Når doktrinen også skal gjelde for opprørsbekjempelse under okkupasjon, blir det enda mer uklart. I og med at okkupasjon forutsetter at en stat inntar territoriet til en annen stat, vil dette medføre at det er to stater involvert og således vil konflikten være internasjonal. Doktrinen fremstiller at en opprørsbekjempelse som skjer under okkupasjon, vil være underlagt IHR og da at fjerde Genèvekonvensjon vil være ”...*a prominent source of law during occupation*.”²³⁰ Det beskrives ikke at situasjonen i sin helhet vil klassifiseres som internasjonal væpnet konflikt. Det vektlegges at de nasjonale reglene som gjelder i den okkuperte staten skal etterleves så mye som

²²⁵ Ibid, s. XVII.

²²⁶ Ibid, s. 144.

²²⁷ Ibid, s. 149.

²²⁸ Ibid, s. 2.

²²⁹ Ibid, s. 351. Counterinsurgency (COIN).

²³⁰ Ibid, s. 352.

mulig. Uklar fremstilling av om hele Genèvekonvensjonene kommer til anvendelse sammen med nasjonale lover gir tvil om hvilket regelverk som skal etterleves.

Det fremkommer lite i doktrinen for øvrig om okkupasjon. Det nevnes i noen eksempler, men ikke som beskrivelse av situasjoner der opprørsbekjempelse foregår. Fremstillingen gir inntrykk av at dette vil være unntakstilfeller eller kortvarige perioder som erstattes med konflikter der USAs styrker støtter en styresmakt. Det er allikevel ingen tvil om at doktrinen skal gjelde ved opprørsbekjempelse under okkupasjonssituasjoner og at styrkene da skal etterleve reguleringene i IHR. Okkupasjonssituasjoner vil klassifiseres som internasjonal væpnet konflikt og hele regelverket i Genèvekonvensjonene vil være regulerende for anvendelse av militærmakten.²³¹

Doktrinen beskriver at det er to hovedtyper opprørere, motstandsbevegelser (*resistance movement*) og nasjonale opprørere (*national insurgency*).²³² Motstandsbevegelser anses som de opprørere som "...seek to expel or overthrow what they consider a foreign or occupation government."²³³ Ut fra det juridiske rammeverket vil en slik motstandsbevegelse kunne klassifiseres som part i konflikten og således vil Genèvekonvensjonenes bestemmelser komme til anvendelse. Dette forutsetter at motstandsgruppen opptrer på vegne av en konfliktpart, som implisitt anses for å være de høye kontraherende parter i Genèvekonvensjonene. Alternativt vil de være en part etter Genèvekonvensjonenes felles artikkel 3. I første tilleggsprotokoll vil en slik motstandsbevegelse som kjemper mot fremmed okkupasjon være å anse som væpnet konflikt som protokollen kommer til anvendelse på, i henhold til artikkel 1 (4). I doktrinen spesifiseres det ikke hvilken tilknytning en slik motstandsbevegelse har. Dette gjør det uklart om hvordan konflikten klassifiseres ut fra doktrinen.

Doktrinen fremholder nasjonale opprør som en væpnet konflikt der "*the conflict is between the government and one or more segments of the population.*"²³⁴ Dette må da klassifiseres som en ikke-internasjonal væpnet konflikt. Utfordringen er å fastslå om det er Genèvekonvensjonenes artikkel 3 eller om det er andre tilleggsprotokoll som kommer til anvendelse. Dette avhenger av situasjonen, og om deltakernasjonen har ratifisert andre tilleggsprotokoll.

²³¹ USA har ikke ratifisert første tilleggsprotokoll (TP I) pr april 2008, og den vil således ikke være bindende for dem, foruten de elementer som anses som sedvanerett. For nasjoner som har ratifisert TP I, vil den være bindende.

²³² U.S. Army. (2006), s. 3 og 102.

²³³ Ibid, ss. 102.

²³⁴ Ibid, s. 102.

I doktrinen benyttes begrepet militis gjentatte ganger.²³⁵ Disse beskrives som å kunne opptre på vegne av eller utenfor styresmaktenes kontroll. ”*If militias are outside the HN [host nation] government’s control, they can often be obstacles to ending an insurgency.*”²³⁶ Opptrer militsen på vegne av en konfliktpart vil Genèvekonvensjonenes regler kunne komme til anvendelse. På den andre siden, hvis det er uavhengige ikke-statlig aktører vil konvensjonene ikke komme til anvendelse. Det omtales også som stamme (*tribal*) militser og i sammenheng med lokale styrker, noe som fremmer at det i hovedsak må anses som å være styrker som ikke representerer en statspart til konflikten. Konflikten vil da ha en klassifisering som ikke-internasjonalt væpnet konflikt. Begrepsbruken medvirker til tvil.

Det fremkommer i USAs doktrine at ”...*support may be provided by a foreign government*”.²³⁷ Det fastslås videre at opprørere er avhengige av åpne grenser og har global rekkevidde. Noe som indikerer at konflikten ikke begrenser seg til å gjelde innenfor en stats territorium. Ekstern støtte kan blant annet være at en annen stat anerkjenner opprørerne som legitim part i konflikten. Dette vil kunne medføre at regelverket som kommer til anvendelse endres. Er opprørerne en konfliktpart som opptre på vegne av en annen stat vil det medføre at Genèvekonvensjonene kommer til anvendelse. Konflikten vil måtte klassifiseres som en internasjonal væpnet konflikt. Hvilken type støtte vil klarlegge hvilket regelverk som gjelder. Dette fremkommer ikke i doktrinen.

Det beskrives i vedlegg D (Legal Considerations), at ”*although insurgencies can occur simultaneously with a legal state of war between two nations, they are classically conflicts internal to a single nation*”.²³⁸ Det vektlegges at hovedtyngden (*main body*) av IHR ikke kommer til anvendelse i slike konflikter, men at Genèvekonvensjonenes felles artikkel 3 gjelder. Felles artikkel 3 beskrives som å være ”...*specially intended to apply to internal conflicts*”.²³⁹ Denne må ses i sammenheng med lovene i nasjonalstaten konflikten pågår i. Det fremheves i vedlegg D at opprørerne er væpnede grupperinger som ikke bærer uniform eller synlige kjennetegn, ikke bærer våpenet synlig og heller ikke etterlever sedvanerett og IHR. Situasjonen fastslås som å være ikke-internasjonalt væpnet konflikt i vedlegget, men det er utfordrende i forhold til det som sies i mange andre deler av doktrinen. Fremstillinger som ”...*defeating enemy*”

²³⁵ Ibid, s. 16, 20, 30, 95, 98, 112, 113, 215 og 217.

²³⁶ Ibid, s. 113.

²³⁷ Ibid, s. 104.

²³⁸ Ibid, s. 352.

²³⁹ Ibid, s. 352.

forces...”²⁴⁰, forsterker uklarheter om konflikten klassifisering. Dette er en ordlegging som i hovedsak benyttes i internasjonale væpnede konflikter.

USA har ikke ratifisert andre tilleggsprotokoll, og den omtales ikke i doktrinen. Beskrivelsen i doktrinen av opprørere som organiserte væpnede grupper under ansvarlig autoritet, som kan ha kontroll over deler av territoriet, gjør at doktrinen til dels beskriver konflikten som å kunne falle inn under protokollens anvendelsesområde. På den andre siden vektlegges det gjennomgående at opprørere ikke respekterer IHR, og anses som ”...*amoral and often barbaric enemies*”.²⁴¹ Selv om USA hadde ratifisert andre tilleggsprotokoll ville protokollen således ikke komme til anvendelse på opprørsbekjempelse slik som doktrinen beskriver det.

Det beskrives ikke eksplisitt i doktrinen, men det fremkommer allikevel at opprørsbekjempelsessituasjoner noen ganger må reklassifiseres. Overgang fra okkupasjon til en konflikt der styresmaktene i staten støttes i kampen mot opprørerne er en slik situasjon, der konflikten reklassifiseres fra internasjonal til ikke-internasjonal væpnet konflikt. Målsettingen er en videre reklassifisering til at styresmaktene håndterer situasjonen innenfor fredslovgivningen og at amerikanske styrker kan trekke ut.²⁴² Det fremkommer ikke at doktrinen skal gjelde i situasjoner som ikke anses som væpnede konflikter. Doktrinen anses primært å anvendes i ikke-internasjonale væpnede konflikter, men vil også gjelde i opprørsbekjempelse i en internasjonal væpnet konflikt. Utfordringen er å fastslå når situasjonen skal reklassifiseres, samt å sørge for etterlevelse av endrede reguleringer i IHR.

Doktrinen beskrives å gjelde for amerikanske styrker som støtter en annen styresmakt, og at dette er å anse som en ikke-internasjonal væpnet konflikt. Når en statsmakt griper inn i en annen stats anliggende er det ikke juridisk entydig at dette fortsatt er å anse som intern konflikt. Pejic beskriver to hovedretninger i det juridiske miljøet rundt dette.²⁴³ Den ene retningen fremholder at konflikten må anses som internasjonal væpnet konflikt, da ett lands styrker vil være i væpnet konflikt med et annet lands personell. Den andre retningen fremmer at det fortsatt vil være en ikke-internasjonal væpnet konflikt hvis den intervenserende staten støtter styresmaktene i den andre staten mot opprørere. Den andre retningen er noe opprørsbekjempelsesdoktrinen til USA fremmer. Betegnelsen internasjonalisert ikke-internasjonal væpnet konflikt benyttes også på slike situasjoner.

²⁴⁰ Ibid, s. 166.

²⁴¹ Ibid, s. 52.

²⁴² Ibid, s. 62.

²⁴³ Pejic. (2007), s. 90.

Doktrinen beskriver ikke situasjoner der amerikanske styrker støtter opprørere, selv om mange hevder dette skjedde for eksempel ved å støtte Nord-Alliansen i Afghanistan.²⁴⁴ Det som heller ikke sies er at støtten er gitt med samtykke fra den andre statens styresmakter. Dette tolkes i denne studien som å ligge til grunn.

Doktrinen beskriver gjentatte steder at opprørskrig og terrorisme sammenfaller.²⁴⁵ Terrorismen er ulovlig sett ut fra nasjonale lover og også ut fra Genèvekonvensjonene og første og andre tilleggsprotokoll.²⁴⁶ Utfordringen er å klassifisere terrorisme. ICRC fremholder et syn om at terrorisme må vurderes ut fra hvert enkelt tilfelle.²⁴⁷ Noen slike handlinger vil kunne begås under internasjonal væpnet konflikt, noen under ikke-internasjonal væpnet konflikt og noen begås utenfor det som anses som væpnet konflikt. Doktrinens sammenstilling av terrorisme og opprørskrig medfører således en ytterligere usikkerhet om konfliktens klassifisering.

Oppsummert vil det kunne hevdes at doktrinen klassifiserer opprørskrig som ikke-internasjonal væpnet konflikt. For amerikanske styrker skal således reguleringene i Genèvekonvensjonenes felles artikkel 3 etterleves sammen med nasjonal lovgivning og menneskerettighetene. Begrepsbruken i doktrinen og mangfoldet av situasjoner som den anses å gjelde for, gjør at den også gjelder i internasjonale væpnede konflikter. Uklar klassifisering medfører utfordringer i forhold til hvilket regelverk som kommer til anvendelse.

4.1.2 Klassifisering av personer i USAs opprørsbekjempelsesdoktrine

I og med at opprørsbekjempelsesdoktrinen til USA kan anvendes i alle typer væpnet konflikt, vil sammenstillingen her fremstille utfordringer i hvordan doktrinen beskriver opprørerne i forhold til om de anses som lovlig stridende, ulovlig stridende eller sivile.

Opprørere er beskrevet i doktrinen som ”...*criminal suspects within the legal system of the host nation*”.²⁴⁸ Opprørere er da å anse som sivile kriminelle, som skal beskyttes. “*They are not, when captured, prisoners of war.*”²⁴⁹ Doktrinen vektlegger at bevis må samles inn og at “*this evidence will be used to process the insurgents into the legal system*”.²⁵⁰ Opprørere blir militære mål bare i de tilfeller der de direkte deltar i stridigheter. Fremstillingen av opprørere som sivile er ikke gjennomgående i doktrinen.

²⁴⁴ Ibid, s. 91.

²⁴⁵ U.S. Army. (2006), s. XLIIf, LI, 8, 18, 101, 105, 108 og 112.

²⁴⁶ Genèvekonvensjon II art 33, TP I art 52 (2) og TP II art 4 (2).

²⁴⁷ ICRC. (2007). *International Humanitarian Law and the Challenges of Contemporary Armed Conflicts*. Geneva: ICRC, ss. 7. Lokalisert 26.03.08 på Internett: [http://www.icrc.org/Web/eng/siteeng0.nsf/htmlall/ihl-30-international-conference-101207/\\$File/30IC_8-4_IHLchallenges_Report&Annexes_ENG_FINAL.pdf](http://www.icrc.org/Web/eng/siteeng0.nsf/htmlall/ihl-30-international-conference-101207/$File/30IC_8-4_IHLchallenges_Report&Annexes_ENG_FINAL.pdf).

²⁴⁸ U.S. Army. (2006), s. 353.

²⁴⁹ Ibid, s. 353.

Opprørere beskrives som "...*enemy combatants*..."²⁵¹, og kombattantbegrepet benyttes i stor grad i doktrinen. Opprørere beskrives som "...*most dangerous combatants in these new internal wars*"²⁵² og at "*combatants do the actual fighting and provide security*".²⁵³ Det er i hovedsak i internasjonale væpnede konflikter at kombattant og fiendebegrepene nyttes om lovlig deltakere i stridigheter. Dette står i kontrast til det å klassifisere opprørere som kriminelle.

Anvendelse av kombattantbegrepet kan tolkes i samsvar med det som sies i sedvanerettsstudien.²⁵⁴ Der benyttes kombattantbegrepet i en generisk forstand om alle som ikke innehar den beskyttelse mot angrep som sivile har, uavhengig av konfliktens klassifisering. For å unngå tvil, spesifiseres det at i denne betydningen oppnår ikke kombattante kombattantstatus og heller ikke retten til krigsfangestatus. Doktrinen spesifiserer ikke på hvilken måte kombattantbegrepet anvendes, men tolkes til å være i en generisk betydning som i sedvanerettsstudien.

Doktrinen forsterker muligheten for misforståelse av kombattantbegrepet når opprørere også kan inneha kombattantstatus. Opprørere "...*drift between combatant, auxiliary, and follower status as needed*."²⁵⁵ Kombattantstatus innbefatter retten til lovlig å delta i stridigheter og retten til krigsfangestatus når en faller i fiendens hender, ut fra IHR. Når det fastslås at opprørere er kriminelle, men samtidig kan inneha statusen som kombattante vil det skape usikkerhet om de rettigheter og plikter som opprørerne har, og da særlig i forhold til om de faller i hendene på amerikanske styrker.

Usikkerheten om rettigheter til opprørere forsterkes ytterligere når det fremmes at "*people engaging in insurgent activities may be detained as enemies*."²⁵⁶ Opprørsaktiviteter fremstilles som de fleste typer aktiviteter i doktrinen. Dette innbefatter aktiviteter fra politiske handlinger og bruk av media til regulære stridigheter, terrorisme, trusler, kidnappinger, bankran, narkohandel og utpressing. De siste fremheves som "...*four favorite insurgent activities*".²⁵⁷ Hva innbefatter det å bli anholdt som fiender (*detained as enemies*)? Det spesifiseres at alle skal behandles humant og etter loven. Denne juridiske standarden etableres i "*The Detainee*

²⁵⁰ Ibid, s. 353.

²⁵¹ Ibid, s. 23.

²⁵² Ibid, s. 7.

²⁵³ Ibid, s. 21.

²⁵⁴ Henckaerts & Doswald-Beck. (2005a), s. 6.

²⁵⁵ U.S. Army. (2006), s. 22.

²⁵⁶ Ibid, s. 250.

²⁵⁷ Ibid, s. 19.

*Treatment Act*²⁵⁸ og ”*Field manual 2-22.3*”.²⁵⁹ Dette utdypes ikke mer i doktrinen. Doktrinen vektlegger derimot at minimumskravene i Genèvekonvensjonenes artikkel 3 skal følges. Dette skulle således sikre en human behandling av personellet, men avklarer ikke rettigheter utover det. Doktrinen fastslår at opprørere ikke er krigsfanger, men at de kan anholdes som fiender. Dette vil være en utfordring for styrkene.

Det fremkommer at det er vanskelig å skille kombattante og ikke-kombattante og at opprørere ”...*do their best to blend with noncombatants.*”²⁶⁰ Dette utvides til å beskrives med at ”...*distinguishing an insurgent from a civilian is difficult and often impossible.*”²⁶¹ Det beskrives allikevel at ”...*the doctrine would fully embrace the Geneva Conventions...*”²⁶² og at maktbruken må brukes ”...*discriminate[s] in distinguishing between combatants and noncombatants.*”²⁶³ Doktrinen vektlegger skillet mellom kombattante og sivile. Når opprørere i hovedsak beskrives som kriminelle som kan falle inn under begge kategoriene, medvirker dette til uklarhet rundt rettigheter og plikter til opprører.

Det er som vist i denne analysen ingen konsistens i begrepsbruken om opprørere i doktrinen. Doktrinen benytter et stort antall forskjellige begreper sammen med hovedbegrepet opprører (*insurgent*). Begreper som barbarisk, fanatisk, ekstremist, terrorist, milits, kriminell, sivil, gerilja, fighters, motstander og andre benyttes. Et slikt mangfold av begreper medvirker til å skape usikkerhet rundt statusen til opprørere. Når det så vektlegges at det er nødvendig å drepe, eliminere og nøytralisere opprørere, fremstår det som om opprørere er en kategori utenfor loven.²⁶⁴ Dette ut fra at det ikke spesifiseres at det er i forbindelse med stridshandlinger og eventuelt i selvforsvar at slike aksjoner er nødvendige. Når så opprørere på den andre siden fremstilles som kriminelle i befolkningen som skal arresteres og behandles etter nasjonale lover, blir det vanskelig å fastslå hva som er riktig kategorisering og behandling.

4.1.3 Oppsummert utfordringer mellom USAs doktrine og IHR

Den amerikanske doktrinen for opprørsbekjempelse vektlegger at IHR skal etterleves. Det fremstår allikevel gjennomgående i doktrinen at det er stort tolkningsrom innenfor klassifisering av opprørsbekjempelse, noe som kan være utfordrende. Doktrinen beskriver et stort mangfold av

²⁵⁸ Amerikansk lov: *Detainee Treatment Act of 2005*. (2005). Lokalisert 26.03.08 på Internett: <http://jurist.law.pitt.edu/gazette/2005/12/detainee-treatment-act-of-2005-white.php>.

²⁵⁹ Department of the Army. (2006). *Field Manual 2-22.3. Human Intelligence Collector Operations*. Lokalisert 26.03.08 på Internett: <http://www.army.mil/institution/armypublicaffairs/pdf/fm2-22-3.pdf>.

²⁶⁰ U.S. Army. (2006), s. 100.

²⁶¹ Ibid, s. 250.

²⁶² Ibid, s. XXXIII.

²⁶³ Ibid, s. 245.

²⁶⁴ Ibid, s. 17 og 53.

situasjoner. Opprørsbekjempelse beskrives som å overstige terskelen for hva som anses som *fred* og klassifiserer da opprørsbekjempelse som *væpnet konflikt*. Opprørsbekjempelse anses primært som *ikke-internasjonalt væpnet konflikt*. Doktrinen gjelder også for situasjoner som klassifiseres som *internasjonalt væpnet konflikt*. Det er utfordrende at doktrinen omhandler mange situasjoner, med tilhørende beskrivelse av metoder og virkemidler som ikke stemmer overens med klassifiseringen som ikke-internasjonalt væpnet konflikt. Det presiseres i liten grad at endringer i situasjonen kan medføre at et nytt sett med IHR reguleringer kommer til anvendelse og skal etterleves. Problematikken vedrørende reklassifisering fremmes ikke. utfordringer rundt at forskjellige deltaker land kan måtte anvende forskjellig regelverk ut fra ratifiseringsstatus fremkommer heller ikke.

Hvilken status har opprørere i doktrinen? Denne utfordringen gis det ingen entydige svar på. Det vektlegges at de skal anses som *sivile kriminelle*, men også at de kan inneha *kombattant* status og da som lovlig stridende. Mangfoldet av ord og begreper som benyttes og sammenblandingen med terrorister gjør at opprørere i mange situasjoner vil kunne fremstå som *ulovlig stridende*. Flertydigheten i begrepene gjør at utfordringen fremstår enda større og tolkningen til den enkelte leser av doktrinen blir således mer viktig. Det beskrives et mangfold av metoder og virkemidler som kan benyttes, som ikke er i overensstemmelse med en klassifisering av opprørere som sivile kriminelle. Tvilen som fremkommer gjør at reguleringene i IHR blir vanskeligere å etterleve. Uklarheten som fremkommer medvirker til at det kan bli slik som mange hevder, at i moderne krig er det ikke-kombattante som lider mest.²⁶⁵

4.2 Storbritannias doktrine for opprørsbekjempelse

Storbritannias doktrinen for opprørsbekjempelse er revidert med erfaringer som er gjort i Irak og i Afghanistan i den senere tid, og tar inn over seg disse. Doktrinen har således en operasjonell hensikt.²⁶⁶ Studien analyserer her hvordan den britiske doktrinen beskriver opprørsbekjempelsesituasjoner, med fokus på utfordringer i forhold til IHRs klassifisering av situasjoner. Deretter analyseres doktrinens beskrivelse av opprørere med fokus på utfordringer i forhold til IHRs klassifisering av personer, før det oppsummeres.

4.2.1 Klassifisering av opprørsbekjempelsessituasjoner i Storbritannias doktrine

Det er i doktrinen fremstilt en konfliktskala, der opprørsbekjempelse fremstilles på skalaen som situasjoner som ikke overstiger terskelen for væpnet konflikt.²⁶⁷ Opprørsbekjempelse

²⁶⁵ Cassese. (2005), s. 400.

²⁶⁶ Se pkt 2.2. Operasjonelle versus deklarasjonelle doktriner.

²⁶⁷ UK MOD. (2007b), s. B-1-2.

klassifiseres således som fred ut fra IHR. Det er nasjonale lover samt menneskerettighetene som ut fra denne beskrivelsen er gjeldende lover som regulerer denne typen situasjoner. Doktrinen beskriver på den andre siden at konfliktene i Irak og Afghanistan er av kategorien opprørsbekjempelse. Dette vil gi utfordringer, noe som studien kommer tilbake til.

Ut fra den beskrevne klassifiseringen av opprørsbekjempelse som fred, og ikke som væpnet konflikt, blir det nødvendig med en analyse av tekstens beskrivelse av slike situasjoner. Det vektlegges i beskrivelsen at mange stater i dag opplever situasjoner der staten verken er i krig eller har fred.²⁶⁸ Opprørsbekjempelse er den vanligste konfliktstypen, og det som skaper mest lidelse i verden i dag. Dette er konflikter som ikke passer til en tradisjonell kategorisering av konflikter. Alle situasjoner fremmes som unike og de må behandles deretter. Doktrinen klassifiserer allikevel opprørsbekjempelse som ikke å være situasjoner som Genèvekonvensjonenes felles artikkel 3 kommer til anvendelse på. Et slikt mangfold av situasjoner som klassifiseres som fred, skaper problemer for anvendelsen av doktrinen.

Doktriner definerer opprørskrig som ”...actions of a minority group...who are intent on forcing political change by means of a mixture of subversion, propaganda and military pressure”.²⁶⁹ Det fastslås videre at ”...it is an organised armed political struggle”.²⁷⁰ Dette innebærer en situasjon som har militære og væpnede elementer i seg. Definisjonen i seg selv gir rom for anvendelse i alle klassifiseringer av situasjoner. Det vil etter denne forfatterens forståelse være utfordrende å beskrive en situasjon der en minoritetsgruppe tvinger (*forcing*) frem en politisk endring ved militært press og organisert væpnet politisk kamp, som fred. Dette fordrer at væpnet makt ikke benyttes.

I doktrinen fremmes det flere steder at den også skal gjelde under okkupasjon. Dette gjelder spesielt i tilfeller med såkalte ”failed states”, der britiske myndigheter vil kunne foreta ”...an occupation of that state, or even part of it.”²⁷¹ Slike situasjoner kan også være når britiske styrker tar del i koalisjonsoperasjoner, der styrkene ”...acting as an occupying power in a failed or failing state.”²⁷² Det er på den andre siden en betydelig vektlegging av at doktrinen gjelder primært i situasjoner der britiske styrker støtter en annen regjeringens kamp mot opprørere. Det er allikevel slik at når en stats styrker okkuperer et territorium (*occupying power*) er dette å anse

²⁶⁸ Ibid, s. A-5-1.

²⁶⁹ Ibid, s. A-2-1.

²⁷⁰ Ibid, s. A-2-1.

²⁷¹ Ibid, s. B-4-3.

²⁷² Ibid, s. B-5-3.

som en væpnet konflikt, uavhengig av om det er motstand eller ikke.²⁷³ IHR vil således komme til anvendelse på slike konflikter.

Doktrinen fastslår videre at opprørsbekjempelse er en situasjon som kan eskalere til væpnet konflikt.²⁷⁴ Den militære aktiviteten og seier er sekundære i forhold til målet, som er politiske endringer. På den andre siden vektlegges det at det vil være en ”...*military struggle*...”²⁷⁵ som kan omfatte hele konfliktspekteret. Dette forsterkes ved beskrivelser som: ”*against large insurgent formations, conventional, limited war, or medium intensity conflict operations will be needed*...”.²⁷⁶ Når doktrinen på den ene siden vektlegger at dette ikke når terskelen for væpnet konflikt, men på den andre siden uttrykkelig tilkjenner at det i mange sammenhenger vil være det, skaper dette utfordringer.

Opprørsbekjempelse foregår i Afghanistan og Irak, fremkommer det i doktrinen. Dette er konflikter som har en internasjonal dimensjon og form, der globale aktører opererer.²⁷⁷ På den andre siden fremstilles opprørsbekjempelse som noe som skjer i samarbeid med myndighetene i det aktuelle landet og er en konflikt som primært foregår innenfor en stats grenser. Dette gir et uklart bilde av konflikten. Når det fremkommer at det var nødvendig med revidering av den gamle doktrinen ut fra at opprør har nådd en internasjonal skala, blir det etter denne forfatterens syn enda mer uklart. Det fremmes at opprør som opererer regionalt og globalt har en natur som gjør at opprørsbekjempelsen vil ha en lengre tidshorisont.

Det er vanlig at opprørere har tilgang til vennligsinnede naboland der de kan samle seg, ha baser, trene og utruste styrkene. Nabostater kan også engasjere grupper til å utføre terroraksjoner i den hensikt å fremme sin sak, uten å eskalere til krig. Dette kan medføre at nabostater uønsket blir trukket inn i konflikten. Nabostater kan føle seg truet, eller at dets suverenitet er krenket.²⁷⁸ Utgangspunktet med at ett lands interne konflikt eskalerer til at flere stater støtter begge sider i konflikten fremstilles. Dette beskrives som å kunne medføre ”...*larger scale operations*...”.²⁷⁹ Situasjonen vil da klassifiseres som internasjonal væpnet konflikt, der det er en eller flere statsmakter som står mot en eller flere statsmakter. Når det så fremstilles at doktrinen gjelder for opprørsbekjempelse i alle situasjoner, der det legale rammeverket kan endres fra sted til sted, skaper dette ytterligere utfordringer rundt klassifiseringen av konflikten.

²⁷³ Genèvekonvensjonene artikkel 2.

²⁷⁴ UK MOD. (2007b), s. B-7-D-1.

²⁷⁵ Ibid, s. A-3-6.

²⁷⁶ Ibid, s. B-7-17.

²⁷⁷ Ibid, ss. A-5-1.

²⁷⁸ Ibid, s. B-7-15.

²⁷⁹ Ibid, s. B-7-15.

Doktrinen fremholder noen steder at opprørskrig kan anses som et folks kamp for selvbestemmelse. Første tilleggsprotokoll vil kunne komme til anvendelse i slike situasjoner.²⁸⁰ Opprør som skjer i revolusjonssituasjoner fremmes som et eksempel, et annet når en situasjon utvikler seg fra uttrykt forakt for myndighetene til væpnede grupperinger som har målsetting om å styrte styresmaktene. Det beskrives at “*insurgents will aim to impose an alternative society.*”²⁸¹ Doktrinen vektlegger på den andre siden at dette ikke er et folks kamp for selvbestemmelse, men er å anse som interne stridigheter i en stat.

Storbritannia nedla en reservasjon til ratifiseringen av første tilleggsprotokoll.²⁸² Det fastslås der at en autoritet som representerer et folk vil måtte være uttrykkelig anerkjent (*expressly recognised*) av Storbritannia. En slik uttrykkelig anerkjent autoritet vil kunne erklære til sveitsiske myndigheter at de vil etterleve IHR. Alle partene til konflikten vil da være bundet til å etterleve IHR og inneha rettigheter og forpliktelser ut fra det. I hovedsak vil dette ikke skje. For Storbritannia vil opprørsbekjempelse derfor i all hovedsak ikke være et folks kamp for selvbestemmelse, men intern konflikt i en stat.

Andre tilleggsprotokoll regulerer ikke-internasjonale væpnede konflikter. Doktrinen fastslår flere steder at opprørsbekjempelse vil kunne måtte skje i situasjoner der opprørerne besitter deler av territoriet. I definisjonen av opprørere vektlegges det at det er grupper. Det er videre slik at opprørere fremstår som organiserte og i stand til å vedlikeholde operasjoner over lengre tidsperioder. Opprørere tilfredsstiller således alle kravene for at det skal klassifiseres som ikke-internasjonale konflikter der andre tilleggsprotokoll kommer til anvendelse, foruten det kravet at de etterlever IHR. Graden av etterlevelse av IHR vil være vurderinger den enkelte stat foretar i sin klassifisering av konflikten. Storbritannia fastslår at opprørere ikke følger lover og regler for væpnede konflikter.²⁸³ Andre tilleggsprotokolls regler vil derfor ikke komme til anvendelse på konflikten.

Genèvekonvensjonenes felles artikkel 3 anvendes på alle væpnede konflikter innen en stat. Det fremkommer i doktrinen at opprørsbekjempelse i mange sammenhenger vil dreie seg om situasjoner som overstiger terskelen for væpnede konflikter. På den ene siden vektlegger doktrinen at opprørsbekjempelse er operasjoner mot kriminelle, der militære styrker forsterker

²⁸⁰ Første tilleggsprotokoll artikkel 1 (4).

²⁸¹ UK MOD. (2007b), s. A-3-5.

²⁸² United Kingdom. (1998, 28. januar). *Reservation/Declaration text to Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12. August 1949, and relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts (Protocol I)*, 8 June 1977. Lokalisert 02.05.08 på Internett: <http://www.icrc.org/ihl.nsf/NORM/0A9E03F0F2EE757CC1256402003FB6D2?OpenDocument>.

og viderefører politiets arbeid. På den andre siden er det i stor grad omtalt hendelser som vil overstige terskelen for væpnet konflikt slik at felles artikkel 3 skulle komme til anvendelse.²⁸⁴ Det vil da være uklokt av en stat å ikke la artikkel 3s reguleringer komme til anvendelse i en slik type konflikt, hevder Dinstein.²⁸⁵

Doktrinen legger stor vekt på at det er hendelser innenfor en stat, der det er statens regler som regulerer konflikten. Det beskrives at det i slike situasjoner vil kunne være nødvendig med nødslovgivning, og at det i mange sammenhenger er svært vanskelig å fastholde at konflikten omhandler et opprør. Styrkene skal allikevel forholde seg til det legale rammeverket som legges for konflikten og dette rammeverket må forstås.²⁸⁶ Det fremkommer i doktrinen at dersom konflikten ikke når terskelen for internasjonal væpnet konflikt, så er det nasjonale regler i staten som konflikten pågår i, sammen med reguleringene i internasjonal lov, som binder partene. Herunder fremmes menneskerettigheter og felles artikkel 3 som aktuelle i en fotnote.

Storbritannias doktrine fremmer at opprørsbekjempelse kan skje i situasjoner som beveger seg fra fred til internasjonal væpnet konflikt. Når da doktrinen vektlegger at det primært er nasjonale lover og menneskerettighetene som regulerer slike konflikter, blir det utfordrende å etterleve reglene. Det vil ikke være harmoni mellom reguleringene i IHR og den faktiske situasjonen.

4.2.2 Klassifisering av personer i Storbritannias opprørsbekjempelsesdoktrine

Den britiske doktrinen for opprørsbekjempelse vektlegger en beskrivelse av opprørere som kriminelle. Doktrinen beskriver på den andre siden at det ikke er noen klare karakteristikk på opprørere. Ut fra en hovedklassifisering av opprørsbekjempelse som utenfor reguleringene for væpnet konflikt, skulle alle opprørere betraktes som sivile. Dette samstemmer med beskrivelsen av opprørere som kriminelle. Det fremkommer allikevel flere utfordringer i gjennomgangen av doktrinen.

Det fremmes at det er en svært vanskelig politisk avklaring for å beskrive statusen til personene i opprørsbekjempelse. På den andre siden fastslås det at en slik statusavklaring er avgjørende for den praktiske utøvelsen til soldatene. Doktrinen har en flertydig omtale av opprørere.

²⁸³ UK MOD. (2007b), s. B-3-13.

²⁸⁴ Ibid, s. B-4-12.

²⁸⁵ Dinstein. (2004), s. 32.

²⁸⁶ UK MOD. (2007b), s. B-16.

Opprørere beskrives som å kunne være kombattante. De fremstilles noen steder som regulære styrker som utkjemper konvensjonelle slag. Opprørere likestilles også med geriljastyrker. Ved noen av disse fremstillingene vektlegges det at Genèvekonvensjonenes reguleringer vil være mer anvendelig som rammeverk.²⁸⁷ I og med at doktrinen også anser noen situasjoner til å klassifisere som internasjonal væpnet konflikt, vil dette gi motstanderne primærstatus som lovlig stridende. Selv om doktrinen fastholder at opprørere ikke etterlever IHR, vil dette ikke diskvalifisere enkeltmedlemmer av styrkene fra statusen som kombattant. Opprørere kan således ses på som kombattante.

Status som kombattante forsterkes ytterligere av beskrivelser av motstanderen som en fiende. ”*In counter insurgency physical destruction of the enemy still has an important role to play.*”²⁸⁸ Ut fra IHR er det lovlig stridende som anses som militære mål i væpnede konflikter. For å kunne etterleve doktrinens vektlegging av å operere innenfor loven, vil personene således måtte klassifiseres som kombattante. Alternativet vil her være å anse de som sivile som tar til våpen mot myndighetene. Bruken av fiende begrepet i kombinasjon med beskrivelser om å ”...*destroy the enemy by physical attrition...*” fremstiller at det ikke er begrenset til en slik snevrere tolkning av motstanderen som sivile som deltar i stridigheter.²⁸⁹ Doktrinens fremstilling av opprørere er således en beskrivelse av en motstander som må anerkjennes som lovlige stridende. Dette gir utfordringer i forhold til at opprørere i andre sammenhenger i doktrinene anses som kriminelle.

Bruk av metoder som ”...*a combination of killing zone and cut-off tactics...*” for å kunne ødelegge eller drepe opprørere, medfører en anerkjennelse av motstanderen som lovlige mål og dermed statusen som lovlige stridende.²⁹⁰ Det å legaliserer slike metoder mot sivilbefolkningen innenfor en stat med nasjonal nødlovgivning vil være uakseptabelt. Virkemidler og målbeskrivelser som ”*heavy infantry weapons and artillery may be required against specific insurgent targets when there is no risk to the civilian population*” forsterker formidlingen av at opprørere er å anse som mål som er adskilt fra den sivile befolkningen.²⁹¹ Når det gjelder personer vil lovlige militære mål (*targets*) innenfor IHR være lovlige stridende.

Doktrinens hovedklassifisering av opprørere som kriminelle kan på den ene siden ses på som en avklaring på at de faller inn i kategorien ulovlig stridende. Kriminelle tolkes da ut fra at

²⁸⁷ Ibid, s. B-4-15.

²⁸⁸ Ibid, s. B-2-5.

²⁸⁹ Ibid, s. B-2-5.

²⁹⁰ Ibid, s. B-7-14.

²⁹¹ Ibid, s. B-4-14.

de er personer som ikke lovlig kan delta i kamphandlinger. De er da sivile som ulovlig deltar i stridigheter. På den andre siden er det, som beskrevet tidligere, ikke direkte ulovlig for sivile å delta i stridigheter. I utgangspunktet er de derfor ikke kriminelle før det fremkommer at de har utført handlinger som er brudd på lovene. Å bruke kriminelle som samlebetegnelse, blir utfordrende, ut fra at det er enkeltindividene som i hovedsak er kriminelt ansvarlig for lovbrudd som de direkte kan knyttes til å ha gjennomført, eller medvirket til.²⁹²

Mange av metodene som opprørere benytter som virkemidler for å vise motstand mot styresmaktene, vil i mange stater være lovlige. Den britiske doktrinen beskriver politiske aktiviteter, ansamlinger og demonstrasjoner som eksempler på slike metoder.²⁹³ Doktrinen beskriver på den andre siden metoder som i de fleste land vil anses som ulovlige. Hovedvåpenet til opprørere, udiskriminerende bruk av terror, samt metoder som nålestikkangrep, likvideringer, bakhold, kidnappinger, sabotasje og bankran, er eksempler på det. Metodene som opprørere benytter, fremstår på den ene siden som lovlige og på den andre siden som ulovlige. Beskrivelse av opprør som politiske demonstrasjoner av fredelig sivile og samtidig som nålestikk angrep fra ulovlig stridende er problematisk. Opprørere vil her kunne være lovlige militære angrepsmål på den ene siden og beskyttede sivile på den andre.

Doktrinen beskriver militante opprørere som driver med terror.²⁹⁴ Ved å sette militant sammen med opprørere, vil det kunne bety at øvrige opprørere ikke var militante, og derved hadde en fredelig hensikt.²⁹⁵ Begrepsbruken kan forstås som at det vil være mange forskjellige kategorier av opprørere. Det fremkommer ikke øvrige steder i dokumentet en slik underkategorisering. Det vektlegges derimot at opprører er samlebetegnelsen på motstanderen. Det blir en utfordring å skille ut militante opprørere fra øvrige, samt å avklare rettigheter og plikter i forhold til det.

I planlegging av opprørsbekjempelse, vil det kunne være nødvendig å ta innover seg ytterligere aspekter som bekjempelse av kriminelle og mafiagrupperinger.²⁹⁶ Dette er politioppgaver som vil kunne være del av opprørsbekjempelse. Ordene ytterligere aspekter gir inntrykket av at opprørere i hovedsak ikke er kriminelle. Opprørere fremstilles som en annen kategori personer enn kriminelle og mafiagrupper. I og med at det ikke fremkommer hvilken

²⁹² Statens ansvar som rettssubjekt i IHR anses ikke relevant i denne sammenheng. Utfordringene i dette avsnittet er på mange måter problematikken for mange av fangene på Guantanamo-basen på Cuba.

²⁹³ UK MOD. (2007b), s. B-4-1.

²⁹⁴ Ibid, s. A-2-10.

²⁹⁵ Militant brukes i hovedsak i forståelsen krigersk. Store Norske Leksikon. (2008). *Militant*. Lokalisert 10.04.08 på Internett: <http://www.sn.no>.

²⁹⁶ UK MOD. (2007b), s. A-3-5.

kategori det er, er en tolkning at de anses som ulovlig stridende. Dette ut fra de lovløse og voldelige metodene som opprørere beskrives som å bruke. Det å beskrive opprørere som kriminelle, men samtidig som en annen kategori, gir utfordringer.

Doktrinen vektlegger flere steder at opprørere er terrorister. Ytterligere utfordrende blir det når det settes likhetstegn mellom tilfeldig terrorisme, urban geriljakrigføring og opprør.²⁹⁷ I definisjonen av terrorisme, vektlegges det at det er udiskriminerende voldsbruk som benyttes av opprørere for å få til politiske endringer. Terrorismen fremstilles som en teknikk. Når doktrinen på andre steder vektlegger at det er "...terrorists and insurgents...", blir det straks mer uklart hva som er hva. På den ene siden er terrorisme en teknikk som benyttes av opprørere, men på den andre siden er det også egne terrorister som bruker samme teknikk. Det fremkommer ikke at det vil være endrede rettigheter og plikter til disse to forskjellige kategoriene personer.

Opprørere beskrives som vanskelig å skille fra den øvrige befolkningen.²⁹⁸ Dette gir et inntrykk av at opprørere er noe annet enn den sivile befolkningen. På den andre siden er opprørere kriminelle, og derav sivile. Dilemmaet blir å anvende militære maktmidler mot sivile, som samtidig skal beskyttes. Det vektlegges samarbeid mellom de uniformerte statsetatene (politi og militære) i opprørsbekjempelse. Idealet fremmes som de situasjonene der opprører fremstår som kriminelle. De militære styrkene anholder og samler bevis og opprørerne stilles rettslig til ansvar for de lovbrudd som er gjort eller medvirket til.²⁹⁹ Dette idealet står i sterk kontrast til doktrinens beskrivelser av metoder som bakhold, fysisk bekjempelse, bruk av artilleri og drap på opprørere. Problematikken blir når opprørere er kriminelle som skal arresteres på den ene siden, men på den andre siden er en kategori personer som kan drepes med artilleri.

De militære styrkene må gis klar forståelse av rammevilkårene. Dette innebærer også en forståelse av konflikten og partene. Det er ikke akseptabelt med en "glove off" tilnærming.³⁰⁰ Dette er en tilnærming der reglene ikke anvendes. Økt bruk av ikke-dødlige våpen vektlegges. Ikke-dødlige våpen skal ikke brukes mot sivile, men mot opprørere. Det kan således anvendes som nok et virkemiddel på eskaleringskalaen.³⁰¹ Doktrinen beskriver at i situasjoner der militærmakten støtter politiet i håndhevelse av lov og rett, er ikke-dødlige våpen viktige.

²⁹⁷ Ibid, s. A-2-A-5 og A-4-13

²⁹⁸ Ibid, s. B-2-9.

²⁹⁹ Ibid, s. B-3-13.

³⁰⁰ Ibid, s. B-2-1.

³⁰¹ Ibid, s. B-7-6 og B-7-B-4.

Samtidig beskrives det at styrkene må kunne bruke både dødlige og ikke-dødlige våpen mot opprørerne. Opprørsbekjempelse kan således ikke beskrives som ikke-dødelig krigføring.³⁰²

4.2.3 Oppsummert utfordringer mellom Storbritannias doktriner og IHR

Storbritannias doktriner beskriver opprørsbekjempelse som en situasjon som hovedsakelig ikke når terskelen til *væpnet konflikt*. IHR kommer ikke til anvendelse og det er nasjonale regler som gjelder sammen med menneskerettighetene. Gjennomgangen av doktrinen har vist at dette ikke er gjennomgående, noe som medfører utfordringer. Opprørsbekjempelse er vanskelig å skille fra krig, og vil kunne skje i okkupasjonssituasjoner.³⁰³ Dette vil medføre en klassifisering som *internasjonal væpnet konflikt*. Det beskrives situasjoner der organiserte grupperinger besitter et territorium og anvender væpnet makt over tid. Dette vil klassifisere som *ikke-internasjonal væpnet konflikt* etter andre tilleggsprotokoll eller Genèvekonvensjonenes felles artikkel 3.

Det er sjefen for styrkene som må tilpasse operasjonene slik at de gjennomføres lovlig. Dette er utfordrende da det i doktrinene er beskrevet at det er en hårfin balanse mellom lovlige handlinger og det som kan klassifiseres som svik. Handlingenes lovlighet må vurderes i forhold til den konkrete situasjonen. Vektleggingen av at Genèvekonvensjonene kommer til anvendelse i mange av de situasjonene som doktrinen omhandler, gjør at sjefens vurderinger av situasjonen blir særlig viktig. Operasjonene må tilpasses den klassifisering som styrkesjefen anser gjeldende.

I forhold til klassifisering av opprørsbekjempelse vektlegges det derfor at det er et mangfold av situasjoner og at det vil være forskjellige regler ut fra de forskjellige situasjonene. Når situasjonene er i konstant endring, medfører dette at styrkene må kunne tilpasse maktbruken til enhver situasjon. Det å primært anse nasjonal lovgivning og menneskerettighetene som regulerende blir da problematisk. Disse må kunne benyttes sammen med IHRs reguleringer.

Doktrinen anvender i hovedsak begrepet opprørere, og ikke så mange alternative begreper om motstanderen.³⁰⁴ Doktrinen klassifiserer opprørere som *sivile* kriminelle. Når en opprører defineres som alle som tar del i enhver type aktivitet som kan underminere eller styrte statsmakten, blir det en voldsom stor andel som kan anses som opprørere. Når doktrinen da vektlegger en favorittløsning med arrestasjon, men samtidig beskriver anvendelse av alle virkemidler for å nøytralisere opprørere, blir det ekstra utfordrende. Det fremstår således som at opprørere kan være *sivile, lovlig stridende og ulovlig stridende*.

³⁰² Ibid, s. B-7-B-1.

³⁰³ Ibid, s. B-2-2.

³⁰⁴ Begrepet opprører (insurgent) anvendes 567 ganger i doktrinen.

5 utfordringer for en norsk tilnærming til opprørsbekjempelse

Norsk tilnærming til opprørsbekjempelse vil måtte forholde seg til rammefaktoren IHR, men vil også påvirkes av opprørsbekjempelsesdoktrinene til USA og Storbritannia. I dette kapittelet forklares de utfordringene en norsk tilnærming vil stå ovenfor. Først i forhold til klassifisering av situasjoner med opprørsbekjempelse og deretter i forhold til klassifisering av personer.

5.1 Norske utfordringer for klassifisering av opprørsbekjempelsessituasjoner

Opprørsbekjempelse er vanskelig å klassifisere, men klassifisering av situasjoner er viktig for å avklare hvilket rettslig rammeverk som kommer til anvendelse. Det er i analysen vist at opprørsbekjempelse søkes kategorisert som en bestemt situasjon. USA klassifiserer det som en ikke-internasjonalt væpnet konflikt med Genèvekonvensjonenes felles artikkel 3s regelverk som regulerende sammen med nasjonale lover og menneskerettighetene. Storbritannia klassifiserer det som fred, med nasjonale lover og menneskerettigheter som regulerende. En norsk utfordring er å balansere erfaringene fra disse to forskjellige beskrivelsene i forhold til IHR og de situasjonene som kan oppstå i opprørsbekjempelse.

Det vil i mange opprørsbekjempelsessituasjoner være bruk av væpnet makt av en slik grad og over et så stort tidsrom at det vil overstige det som er å anse som kriminalitet og opptøyer. Dette medfører en situasjon som klassifiseres som væpnet konflikt. Selv om mange situasjoner ikke eskalerer til et slik nivå, vil det være rettsstridig å ikke forholde seg til IHR i de situasjonene som gjør det. Ved å beskrive situasjonen som væpnet konflikt, vil de norske soldatene uansett måtte forholde seg til nasjonale regler og menneskerettighetene. Det vil ut fra denne forfatterens syn være fordelaktig med en klassifisering av opprørsbekjempelsessituasjoner som væpnet konflikt, slik at IHR kommer til anvendelse. Det vil medvirke til at det legale rammeverket skal etterleves og derav redusere usikkerheten rundt hvilke reguleringer som er i kraft.

Alternativet til klassifiseringen væpnet konflikt, er å klassifisere opprørsbekjempelsessituasjoner som fred. Klassifisering som fred vil tydeliggjøre at opprørere er kriminelle som ikke har noen legitim rett til å ta til våpen mot styresmaktene. En klassifisering som fred vil gi større begrensninger i anvendelse av militære virkemidler. Denne tilnærmingen, som den britiske doktrinen har, gjør at den også er gjeldende for opprør i Storbritannia. Dette styrker vernet av opprørere da de som utgangspunkt er beskyttede sivile. Problemet blir da å balansere dette i forhold til definisjonen av opprørskrig og de faktiske situasjonene. Den britiske doktrinen definerer at opprør er væpnet motstand som har til hensikt å styrte styresmaktene. Dette vil fort kunne overstige terskelen til væpnet konflikt. En klassifisering som væpnet konflikt gjør at

rammeverket dekker et større antall situasjoner enn en klassifisering som fred, og det legitimerer i større grad anvendelse av militære styrker i opprørsbekjempelse.

Som det blir vist i studien, er det i begge opprørsbekjempelsesdoktrinene beskrevet situasjoner som klassifiseres som internasjonal væpnet konflikt. En klassifisering som internasjonal væpnet konflikt, vil medføre store endringer i de metoder og de virkemidler som kan benyttes i opprørsbekjempelsessituasjoner. Det er et mer omfattende regelverk som kommer til anvendelse på slike situasjoner. Okkupasjonssituasjoner og kamphandlinger mot regulære militære styrker, vil således kunne omhandles som egne kategorier i en norsk tilnærming. Dette vil tydeliggjøre at det er et annet regelverk som kommer til anvendelse i de opprørsbekjempelsessituasjonene som klassifiseres som internasjonal væpnet konflikt. En norsk tilnærming der alt samles, vil være utfordrende da det krever større grad av tolkning av situasjonen og forståelse for det legale rammeverket.

Opprørsbekjempelsessituasjoner kan også klassifiseres som ikke-internasjonal væpnet konflikt, som USA gjør i sin doktrine. Andre tilleggsprotokoll har et anvendelsesområde som dekker tilnærmet borgerkrigsliknende situasjoner. Slike borgerkrigsliknende situasjoner kan i en norsk tilnærming beskrives særskilt for å unngå sammenblanding og uklarhet i forhold til rammeverket. På den ene siden vil en motstander som har en slik grad av organisering, besitter et territorium og følger IHR, være et unntak i opprørsbekjempelse. På den andre siden vil det å utelukke slike situasjoner, kunne medføre utfordringer i å anvende riktige regler på de forskjellige hendelsene. Det vil være utfordrende å skille regelverket som kommer til anvendelse om slike situasjoner også innlemmes i den generelle beskrivelsen av opprørsbekjempelsessituasjoner.

En klassifisering som ikke-internasjonal væpnet konflikt vil typisk være situasjoner hvor Genèvekonvensjonenes felles artikkel 3 kommer til anvendelse. En slik klassifisering gir ingen legitimitet til opprørerne som part. En svakhet med artikkel 3 i forhold til opprørsbekjempelsessituasjoner, er at den ikke beskriver de som deltar i kamphandlingene, men regulerer bare de som ikke deltar lengre. Selv om artikkel 3 anses som en minikonvensjon i seg selv, inngår den som del av Genèvekonvensjonene. Det vil således være en implisitt anerkjennelse for bruk av militære avdelinger mot opprørere ved å klassifisere konflikten som å være regulert av artikkel 3. For norske styrker som skal delta i en slik situasjon, vil det være viktig å ta stilling til de metoder og midler som regulerer handlingene mot opprørerne. Da med vektlegging av tiltak som kan redusere utfordringen med de personer som urettmessig deltar i stridigheter.

Klassifiseringen ikke-internasjonalt væpnet konflikt, regulert av artikkel 3, gir en implisitt anerkjennelse for bruk av militære styrker. En slik anerkjennelse vil kunne skape mindre utfordringer for anvendelse av militær makt i forhold til en klassifisering som fred. Selv om opprørsbekjempelse i mange sammenhenger kan skje langs hele konfliktskalaen, vil da artikkel 3s reguleringer måtte etterleves i stridighetene. Dette forutsetter at norske militære styrker støtter statsmakten mot opprørere. En klassifisering som ikke-internasjonalt væpnet konflikt med artikkel 3 som regulerende gir ingen rett til bruk av væpnet makt mot opprørere. Artikkel 3 kan således sies å legitimere bruk av militære styrker, men ikke å regulere anvendelsen av militær makt.

Det er vanskelig å dekke bredden av situasjoner i opprørsbekjempelse under én kategori av det rettslige rammeverket. Dette er uavhengig om denne kategorien er fred, internasjonal væpnet konflikt eller ikke-internasjonalt væpnet konflikt. I opprørsbekjempelse er det endringer i situasjonen som medfører at konflikten kan få en annen klassifisering underveis. Konflikten må da reklassifiseres. For styrkene er det viktig å kunne skille situasjoner, og ha forståelse for at det kan være forskjellige regler som gjelder i forskjellige deler av konflikten. Operational Mentoring and Liaison Team (OMLT) som veileder afghanske styrker i Nord-Afghanistan for deretter å kunne bli satt inn i kamphandlinger i Sør-Afghanistan, vil her være situasjoner der det kreves god regelkjennskap hos de som er involvert i slike operasjoner. Det vil kunne være forskjellige regler som gjelder for de afghanske styrkene, OMLT og andre internasjonale støttespillere. Dette i tillegg til at reglene som kommer til anvendelse vil kunne endres ut fra situasjonen som operasjonene utføres i.

Norsk deltakelse i opprørsbekjempelsessituasjoner med militære styrker vil kunne klassifiseres som deltakelse i en internasjonalisert ikke-internasjonalt væpnet konflikt. Dette ut fra at det er et tredje lands deltakelse i en konflikt mellom parter på et territorium tilhørende en stat. Det legale rammeverket vil ikke endres i stor grad ut fra en felles artikkel 3 konflikt, så lenge det norske bidraget er etter samtykke fra styresmaktene i landet. Alternativet, der norske styrker støtter opprørere, vil gi mange utfordringer. En slik situasjon vil ut fra denne forfatterens syn ikke være opprørsbekjempelse, men internasjonal væpnet konflikt mellom militærstyrker til statsparter. Det blir tilsvarende som Nicaragua-saken der det ble fastslått at det var internasjonal væpnet konflikt mellom USA og Nicaragua og ikke-internasjonalt væpnet konflikt mellom Nicaragua og *contras*.³⁰⁵

³⁰⁵ Nicaragua v. United States of America. (1986), para. 219.

Det å klassifisere opprørsbekjempelse som en type situasjoner, vil være utfordrende. Dette da opprørsbekjempelse kan foregå i situasjoner som foregår over hele konfliktskalaen. På den andre siden vil en tilnærming der opprørsbekjempelse avgrenses til å omhandle de situasjoner som passer i en kategori, gjøre det lettere for norske styrker å etterleve IHR. Dette da det er større grad av samsvar mellom situasjonen som beskrives og rammevilkårene i IHR. Problemet med en kategori kan være at mange av situasjonene norske soldater står ovenfor ikke er regulerte, da de faller utenfor situasjonsbeskrivelsen. I opprørsbekjempelse vil ikke alle situasjoner kunne forutses og beskrives, og det vil heller ikke være formålstjenelig. Omfanget av slike reguleringer vil bli for stort og komplekst til at det er praktisk anvendbart. Det vil således måtte gjøres et utvalg av situasjoner som drøftes.

Alternativet med å ikke klassifisere opprørsbekjempelse, vil også gi problemer for Norge. Det vil kreve stor grad av forståelse for IHR og situasjonen av de norske styrkene. Det vil videre være utfordrende å samarbeide med andre aktører som har en annen klassifisering på situasjonen enn den norske. Det som kan fremstå som en erfaring av dette, er å innledningsvis klassifisere opprørsbekjempelse og deretter beskrive handlinger i samsvar med klassifiseringen og regelverket som gjelder.

Et annet alternativ kan være å dele opp opprørsbekjempelse i forskjellige situasjoner som klassifiseres for seg med gjeldende regelverk forklart. En slik fremstilling vil kunne gi større bredde, men krever på samme tid større forståelse i anvendelsen. Dette ut fra at det må forstås hvilken klassifisering den enkelte situasjon har. Ved å redusere antall situasjoner som innbakes i beskrivelsen opprørsbekjempelse vil noen av utfordringene kunne reduseres. Å generisk beskrive en situasjon som kan falle inn under alle klassifiseringene og dertilhørende regelverk, gir mange utfordringer i anvendelsen.

Opprørsbekjempelsesdoktrinene til USA og Storbritannia dekker i realiteten et bredt antall situasjoner. Doktrinene har et anvendelsesområde som omfavner hele konfliktskalaen. Det er allikevel slik at det er det legale rammeverket som soldatene må forholde seg til. Det er de faktiske forholdene i situasjonen, som her er viktige. Det er vanskelig å avklare hvilket legalt rammeverk som ligger til grunn for en doktrinell tilnærming til konflikten. Dette medfører at det blir utfordrende for de norske soldatene å etterleve IHR. Soldatene vil kunne havne i situasjoner der handlingene er i samsvar med doktrinene, men er brudd på IHRs reguleringer. En bred tilnærming til opprørsbekjempelse, som søker å omfavne flest mulig situasjoner, øker muligheten for dette.

Det vil være den enkelte norske soldat som stilles til ansvar for brudd på reglene i IHR, og således være strafferettslig ansvarlig. For å styrke forståelsen hos den enkelte soldat av de regler og rettigheter som personell i konfliktene har, vil en tilnærming som i større grad samstemmer med IHR være viktig. Dette vil kunne kreve en klarere fremstilling av de forhold som klassifiserer konflikten og hvilke begrensninger som gjelder. Det vil samtidig kreve en fleksibilitet i forhold til å reklassifisere konflikten ut fra endrede forhold. I flere konflikter vil det kunne være forskjellige regelverk som gjelder i ulike deler av konflikten, noe som ytterligere vil kreve at soldatene har forståelse for disse aspektene i utøvelsen av funksjonen.

I opprørsbekjempelse vil selvforsvar alltid være lovlig. Mandat vil kunne gi noen reguleringer, og engasjementsreglene (ROE) det samme. Nasjonale lover og menneskerettighetene vil være rammefaktorer. IHR gir ytterligere reguleringer på de metoder og virkemidler som kan benyttes. Dette kan være en komplisert sammenstilling av regelverk som innvirker på situasjonen. Det vil være utfordrende å gi retningslinjer for opprørsbekjempelse som sammenstiller alle disse reguleringene. Utfordringen blir imidlertid ikke mindre av å ikke forholde seg til dette. En tilnærming som bidrar til å sikre korrekt og samtidig praktisk gjennomførbar regelanvendelse, vil således være til stor operasjonell hjelp for de norske styrkene.

Norsk deltakelse i opprørsbekjempelse vil i hovedsak være sammen med andre lands styrker. I koalisjons-, FN-, EU- og NATO-operasjoner vil det være forskjellige regelverk som gjelder for styrkene. Dette med bakgrunn i nasjonale retningslinjer og hvilke deler av IHR den enkelte stat har sluttet seg til. Dette kan medføre forskjellige begrensninger i anvendelsen av styrkene, såkalte "caveats". Det å være interoperabel med andre land ut fra materiell, trening og operasjonsmetoder, vil også innebære å være klar over de begrensninger de forskjellige lovregimene medfører. Dette gjelder like mye for egne styrker som ovenfor andre. Det vil være utfordrende å tydeliggjøre dette. En avklaring av hva som gjelder for egne styrker vil her kunne bidra.

Denne studien viser at det kan være et spenningsforhold mellom en FN-basert rettsorden og flertydigheten i forhold til IHR i USAs og Storbritannias doktriner for opprørsbekjempelse. En norsk tilnærming vil måtte være i samsvar med IHR, men samtidig slik at norske styrker kan operere sammen med USAs og Storbritannias styrker. Der prioriterte allierte beveger seg i gråsonene av IHR som i disse doktrinene, kan dette skape utfordringer for en norsk tilnærming til opprørsbekjempelse.

Oppsummert er det utfordrende å beskrive bredden av opprørsbekjempelse og avstemme dette mot det regelverket som kommer til anvendelse. Det som fremstår som minst utfordrende, vil være en tilnærming innenfor felles artikkel 3 rammen. Det vil ikke gi noen form for anerkjennelse av opprørerne, men samtidig sikre anvendelse av et minimum av internasjonal humanitær rett. Det vil legitimere anvendelsen av militære styrker, men regulerer ikke bruken av militær makt. Det at opprørsbekjempelse er komplekst også med tanke på det legale rammeverket, må ikke medvirke til uklarhet. Som Brown hevder: ”*the fact that day shades into night via twilight does not mean that we cannot distinguish between day and night.*”³⁰⁶

5.2 Norske utfordringer i klassifisering av personer i opprørsbekjempelse

IHR beskriver kombattante som lovlige mål i internasjonal væpnet konflikt. I ikke-internasjonal væpnet konflikt reguleres i liten grad de metoder og virkemidler samt rettigheter og plikter til de som deltar i stridigheter. Studien har vist at erfaringene som er beskrevet i doktrinene til USA og Storbritannia ikke er entydige i begrepsbruken på motstanderne i opprørsbekjempelse.

I opprørsbekjempelsesdoktrinen til USA anvendes mange begreper på motstanderen. En tilnærming der begrepsbruken på motstanderen varierer fra å være kriminell til å være stridende i en og samme doktrine, medfører uklarheter rundt rettighetene og pliktene til opprørere. En definering av motstanderen med tilhørende begrepsapparat, vil således kunne bidra til klarhet. Forutsetningen er at definisjonen blir operasjonalisert og forholder seg til de faktiske motstanderne, situasjonen og regelverket. En for bred tilnærming til opprørere er utfordrende. Opprørere vil da kunne omfatte alt fra sivile som deltar i politisk aktivitet mot styresmaktene, til kombattante som deltar i regulære kamphandlinger.³⁰⁷ En samlebetegnelse på så ulike kategorier vil, i en norsk tilnærming, skape problemer i bruken av begrepet.

En for snever tilnærming til opprørere, vil redusere anvendbarheten med tanke på antallet situasjoner begrepet kan benyttes i. Storbritannia benytter hovedsakelig ett begrep om opprørere i sin doktrine, der opprørere har statusen som kriminelle. På den ene siden klarlegger dette rettighetene og pliktene til opprørere. De er kriminelle. På den andre siden er det situasjoner i opprørsbekjempelse der dette begrepet og denne statusen ikke kan benyttes, uten at det blir vanskelig. I en norsk tilnærming vil det å anvende militærmakt mot sivile kriminelle kunne være problematisk, da dette i hovedsak er politiets ansvar. Det vil også kunne være problematisk ut fra

³⁰⁶ Brown, C. (2004). Reflections on the war on terror. *International Politics*, 41 (1), ss. 51-64.

³⁰⁷ I Forsvarets fellesoperative doktrine (FFOD) er opprørsbevegelser omtalt som en underkategori av irregulære styrker. Irregulære styrker kan være kombattante under spesielle vilkår, men vil oftest fremstå som sivile som tar direkte del i en væpnet konflikt. Forsvarsstaben. (2007), ss. 41.

at opprørere gjennomfører handlinger som ikke er ulovlige, og således ikke er å anse som kriminelle.

Det er utfordrende å benytte samlebegrepet opprørere om ulike kategorier av personene. Opprørshandlinger kan, som det fremkommer i doktrinene, være alt fra fredelige handlinger til stridshandlinger. Statusen til de involverte personene vil da endres ut fra de handlingene de gjør. I internasjonal væpnet konflikt er denne statusen i større grad beskrevet enn i ikke-internasjonal væpnet konflikt. En tilnærming der beskrivelsen av personene ses sammen med tilhørende IHR-status er krevende, men vil gi klarhet i forhold til å etterleve IHR.

Opprørere som ikke tar direkte del i væpnet konflikt, vil være å anse som sivile. Sivile vil kunne være kriminelle som bryter nasjonal og internasjonal lov. Dette medfører i utgangspunktet ingen endring i status i forhold til IHR, de er fortsatt sivile. Som det fremkommer av doktrinene, vil utfordringen i de fleste sammenhenger bestå i å fastslå om det er sivile som tar aktiv del i væpnet konflikt, eller om det er sivile kriminelle. Å beskrive denne gråsonen mellom kategoriene med andre begreper vil etter denne forfatterens oppfatning ikke klargjøre kategoriene. Utfordringen i en norsk tilnærming vil være å beskrive mangfoldet av situasjoner og operasjoner der opprørerne i noen situasjoner regnes som militære mål, men at de i andre situasjoner ikke er det.

Opprørsbekjempelsesdoktrinen til Storbritannia har som hovedtilnærming at opprørere er sivile kriminelle. En slik tilnærming gir klare begrensninger på anvendelsen av væpnet makt, der arrestasjon og rettshåndhevelse er primære virkemidler. Dette styrker beskyttelsen for opprørere og reduserer handlingsrommet for militære maktmidler, i forhold til en klassifisering av opprørere som stridende. Det vil kreve utdanning av militære styrker i politimetoder for å kunne utføre slike handlinger på en akseptabel måte. Det vil ytterligere kunne fremstå som problematisk at militære styrker anvendes mot sivile.

Det fremkommer i doktrinen til USA at opprørere i enkelte situasjoner vil ha kombattantstatus. Regelverket for kombattante er mer omfattende enn for de personer som deltar i stridigheter uten å være kombattante. Rogers anbefaler å ikke anvende begrepet kombattant for å beskrive opprørere, da det kan medføre forvirring i forhold til kombattantstatus og rettigheter som krigsfange.³⁰⁸ Tilsvarende uklarhet vil en beskrivelse av opprørere som geriljastyrker kunne medføre. Situasjoner der opprørere oppnår kombattantstatus, vil således være unntak, og vil i en norsk tilnærming kunne omtales som ett unntak.

³⁰⁸ Rogers. (2007), s. 109.

Opprørere beskrives også som ulovlig stridende. Det fremkommer av dette, at de anses å delta i stridigheter (stridende). Problemet er å fastslå hva som er ulovlig med det. Det må avklares hvilke handlinger som er brudd på loven, for deretter å fastslå at det er ulovlig. Så lenge personer tar direkte del i stridigheter, vil de anses som lovlige militære mål. Når de anholdes blir utfordringen å avklare rettigheter og plikter, samt metoder og virkemidler, som skal kunne nyttes mot opprørerne. I en norsk tilnærming vil en klassifisering som ulovlig stridende etter denne forfatterens syn, ikke redusere utfordringene i forhold til rettslig avklaring av opprørere.

Begrepet *fighters* brukes i større og større grad i internasjonal litteratur, for å beskrive opprører som tar direkte del i stridigheter. Dette begrepet brukes også i USAs doktrine. Utfordringen i en norsk tilnærming vil være å oversette dette til et tilsvarende norsk begrep. Fordelen med *fighter*-begrepet er at det tydeliggjør at det er snakk om personell som tar direkte del i kamphandlinger (*fight*). Det vil således kunne skille mellom opprørere som benytter andre virkemidler enn vold, og de som er direkte deltakere i væpnede voldshandlinger. Dette vil tydeliggjøre at de som deltar i kamphandlinger vil være militære mål. Opprørere som ikke direkte deltar i kamphandlinger, vil kreve større grad av vurdering.

I tillegg til de begrepene som nyttes ovenfor, likestiller doktrinene terrorister og opprørere. I en norsk tilnærming er terrorisme i de fleste sammenhenger kriminell aktivitet eller handlinger, som håndteres av politiet.³⁰⁹ Terrorhandlinger kan ha et omfang som grenser opp mot væpnet konflikt. Terrorhandlingene i USA 11. september 2001 er et eksempel. Terrorhandlinger kan gjennomføres av alle kategorier personell. Det vil like fullt være ulovlig etter IHR og også etter de fleste lands nasjonale lover. Det er således kun i situasjoner der terrorister tar direkte del i væpnet konflikt at de er militære mål. I øvrige situasjoner er terrorisme alvorlig kriminalitet. En sammenblanding av terrorister og opprørere, vil derfor være problematisk.

I opprørsbekjempelse vil de nasjonale lovene i staten det gjelder, være en rammefaktor. Opprørere vil være underlagt de nasjonale lovene som regulerer statusen og rettighetene til opprørere.³¹⁰ De vil her i de fleste situasjoner betegnes som kriminelle med krav på en alminnelig rettslig behandling etter nasjonale reguleringer. Det vil også kunne være uovenstemmelser mellom de norske forpliktelser etter IHR og de nasjonale lovene som regulerer konflikten og statusen til deltakerne. En tydeliggjøring av de forpliktelsene som gjelder for norske styrker vil her bidra til å redusere utfordringen for soldatene.

³⁰⁹ Forsvarsdepartementet. (2004), ss. 23.

³¹⁰ Rogers. (2007), s. 125.

Metoder og virkemidler som benyttes samt rettigheter og plikter til opprørere vil kunne beskrives i Rules of Engagement (ROE). ROE er ”*direktiver som angir tillatelser og begrensninger for militære styrkers maktbruk.*”³¹¹ Slike engasjementsregler skal overensstemme med krigens folkerett og disse reglene må deltakere i stridigheter forholde seg til. ROE fritar ingen fra plikten til å overholde så vel folkerettslige regler som norsk lov.³¹² I en norsk tilnærming til opprørsbekjempelse vil således en klarlegging av IHR rammeverket medvirke til å redusere utfordringene og sikre etterlevelse av lovene i større grad.

Doktrinene til USA og Storbritannia beskriver et stort spekter metoder som kan nyttes i opprørsbekjempelse. Metoder som å drepe, eliminere, nøytralisere, samt bakhold og fysisk bekjempelse, gir inntrykk av at opprørere er militære mål. Bruk av virkemidler som tunge infanterivåpen og artilleri medvirker til et slikt inntrykk. Dette står i sterk kontrast til beskrivelsen i doktrinene av opprørere som sivile. En samstemming av klassifiseringen og metoder og virkemidler vil kunne redusere utfordringen i en norsk tilnærming.

Oppsummert er det utfordrende for en norsk tilnærming til opprørsbekjempelse å klassifisere motstanderen. Mangelen på klassifisering vil medføre uklarhet i forhold til de rettigheter og plikter samt metoder og virkemidler som kan anvendes i opprørsbekjempelse. Det kan fremstå som minst utfordrende å klassifisere opprørere som sivile. Dette gir opprørerne en fordel, i forhold til å være beskyttet, så lenge de ikke deltar i stridigheter. Alternativt å klassifisere som lovlig stridende er problematisk, da opprørere sjelden etterlever kravene for å oppnå kombattantstatus. En mellomklassifisering som ulovlig stridende vil medføre utfordringer i forhold til hvilket regelverk som skal etterleves og metoder og virkemidler som kan benyttes.

³¹¹ Forsvarsstaben. (2007), s. 37.

³¹² St.prp. nr. 48. (2007-2008), s. 59.

6 Konklusjon

Denne studien har fokusert på utfordringer for en norsk tilnærming til opprørsbekjempelse. I norsk sikkerhetspolitikk spiller FN en nøkkelrolle og folkeretten setter rammer for Forsvarets operative virksomhet. En norsk tilnærming til opprørsbekjempelse kan derfor ikke ta utgangspunkt i det som hevdes i første setning av studien, at i krig så tier lovene. Det er særlig viktig for en nasjon som Norge at krigens folkerett etterlevs.³¹³

Denne studien har vist at internasjonal humanitær rett (IHR) er et viktig fundament som ligger til grunn for anvendelsen av militærmakt i opprørsbekjempelsessituasjoner. Klassifisering av opprørsbekjempelsessituasjoner er vanskelig, men viktig. Det legger grunnlaget for hvilke regler som skal etterleves. Opprørsbekjempelse ligger i hovedsak i gråsonen mellom væpnet konflikt og fred. Det er de faktiske forholdene i situasjonen som avgjør klassifiseringen av situasjonen. Nasjonale regler og menneskerettighetene vil være regulerende. Utover disse er det utfordrende å avklare om IHRs reguleringer kommer til anvendelse og da hvilke deler av disse reguleringene. Lover er normative og i en global verden vil disse lovene kunne tolkes forskjellig fra aktør til aktør. Det vises i denne studien når det gjelder den amerikanske og britiske klassifisering av opprørsbekjempelsessituasjoner.

Klassifisering av personer i opprørsbekjempelse er utfordrende. Det er vanskelig å skille opprørere fra sivile. Det fremstår som problematisk å klassifisere personer ut fra medlemskap i en organisasjon, da det er individer og stater som er rettssubjekter i IHR. Det stilles flere krav for at en person tilkommer kombattantstatus i væpnet konflikt. Disse kravene oppfyller opprørere i liten grad. Statene er også lite villig til å gi opprørere kombattantstatus, da det kan anses som å legitimere væpnet opposisjon mot styresmaktene. Opprørere må da i hovedsak klassifiseres som sivile som skal beskyttes fra virkningene av væpnet konflikt. Unntaket er i situasjoner der personer tar direkte del i stridigheter.

USAs doktrine for opprørsbekjempelse beskrives som å komme til anvendelse på et mangfold av situasjoner over hele konfliktskalaen. Den primære klassifiseringen av opprørsbekjempelsessituasjoner er allikevel ikke-internasjonal væpnet konflikt med Genèvekonvensjonenes artikkel 3 som regulerende. Dette medvirker til at det kan oppstå uoverenstemmelser mellom situasjonen og det legale rammeverket som regulerer situasjonen. Dette er utfordrende.

³¹³ Forsvarsdepartementet. (2004), s. 20.

I USAs doktrine benyttes et stort antall begreper på motstanderen i opprørsbekjempelse. Opprørere beskrives som personer som blant annet kan inneha kombattantstatus, være ulovlig stridende, geriljakrigere, *fighters*, kriminelle og sivile. Antallet og flertydigheten i begrepene om motstanderen medvirker til utfordringer i forhold til de rettigheter og plikter personene har og de virkemidler og metoder som kan nyttes i opprørsbekjempelse.

Storbritannias doktrine beskriver opprørsbekjempelse som en situasjon som ikke når terskelen for å kunne klassifiseres som væpnet konflikt. Dette medfører at det er fredstidsreguleringer (nasjonale lover og menneskerettighetene) som kommer til anvendelse. Utfordringen som fremstår er at mange av situasjonene samt virkemidler og metoder som beskrives ikke samsvarer med fredstidsreguleringer. Det presiseres ikke hvilke reguleringer som kommer til anvendelse.

I Storbritannias doktrine omtales motstanderen i all hovedsak som opprører. Anvendelsen av ett begrep reduserer muligheten for sammenblanding med andre kategorier. Utfordringen her blir at begrepet *opprører* defineres så vidt at det kan omfatte alle minoritetsgrupper som har intensjon om politisk endring.³¹⁴ Dette medfører uklarhet i forhold til de virkemidler og metoder som kan anvendes mot denne kategorien personer.

Med utgangspunkt i det legale rammeverket og USAs og Storbritannias doktriner har analysen vist at det er et mangfold av utfordringer som en norsk tilnærming står ovenfor. USA og Storbritannia har ulik tilnærming til klassifisering av situasjoner og personer i opprørsbekjempelse. Ulikheten i tilnærming medfører forskjellig legalt rammeverk som skal etterleves. St.prp. nr. 48 beskriver at i en norsk tilnærming er det viktig å hente erfaringer fra andre samarbeidspartnere, men de må suppleres med andre kilder og omgjøres til lærdommer.³¹⁵

I en norsk tilnærming vil klassifisering av opprørsbekjempelsessituasjoner kunne gjøres på flere måter. Opprørsbekjempelse kan på den ene siden beskrives som å være et mangfold av situasjoner som foregår langs hele konfliktskalaen. Dette krever en klarlegging av at det legale regelverket vil endres ut fra situasjonen. Inngående kjennskap hos de militære styrkene til det legale rammeverket vil kunne gjøre det mindre utfordrende å etterleve reguleringene. På den andre siden kan opprørsbekjempelsessituasjoner fremmes som i hovedsak å inngå som en kategori situasjoner. Det legale rammeverket og situasjonen kan da harmoniseres i tilnærmingen. Dette krever en tydeliggjøring av at situasjoner utover det som beskrives, må vurderes særskilt

³¹⁴ UK MOD. (2007b), s. A-2-1.

³¹⁵ St.prp. nr. 48. (2007-2008), ss. 126.

med tanke på regelverket som kommer til anvendelse. Den siste tilnærmingen er ut fra denne forfatterens syn å anbefale, da det er overensstemmelse mellom tilnærmingen og rammeverket.

I en norsk tilnærming vil utfordringene kunne reduseres ved å samstemme begrepsbruken på motstanderen i opprørsbekjempelsessituasjoner med klassifiseringen. Det vil være avklarende med bruk av begreper som klarlegger rettigheter og plikter som opprørere har og de metoder og virkemidler som kan benyttes. En sammenblanding av opprørere, lovlig stridende, terrorister og sivile vil skape utfordringer.

Hensikten med IHR er å redusere lidelsene og materielle ødeleggelse som fremkommer av væpnet konflikt. Fraværet av entydige traktatfestede regler vil ikke si at krigen er uten regler. Selv om statene har forskjellig beskrivelse av opprørsbekjempelse og derav at det er forskjellige regler som gjelder, bør det ikke bli en krig om reglene. Militære styrker må kjenne det legale rammeverket og de metoder og virkemidler som kan benyttes, for effektivt å kunne vinne opprørskriger. Et syn på hvordan oppnå seier i opprørsbekjempelse ble presentert av Rasmussen i 2007. *”Only when the personalised enemy has been convicted of his crimes will the war be over, because only then will it have been conclusively demonstrated that it is our values and our rules that run the world.”*³¹⁶

I en norsk tilnærming vil en harmonisering av IHR og opprørsbekjempelse tydeliggjøre rammebetingelsene for de militære styrkene, men vil også være en mulighet for å påvirke internasjonalt til en styrking av internasjonal humanitær rett. Å styrke internasjonale institusjoner og da særlig FN vil være en norsk sikkerhetsinteresse. Dette ut fra at mindre stater i større grad er avhengig av internasjonale institusjoner.³¹⁷

³¹⁶ Rasmussen, M. V. (2007). *The Risk Society at War* Cambridge: Cambridge University Press, s. 186.

³¹⁷ St.prp. nr. 48. (2007-2008), ss. 20.

7 Videre forskning:

Studien har omhandlet klassifisering av situasjoner og personer i opprørsbekjempelse. Forskning på andre aspekter av internasjonal humanitær rett (IHR) i forhold til USAs og Storbritannias doktriner for opprørsbekjempelse, vil kunne få frem ytterligere utfordringer for en norsk tilnærming.

Studien har videre hatt fokus på IHR som det legale rammeverket. En fokusering mot de interessemessige utfordringene som fremstår i multinasjonalt militært samarbeid vil kunne avklare utfordringer i forhold til nasjonale interesser. Rasmussen hevder at de nye konfliktene blir legitimerte ut fra verdier og interesser i større grad enn det legale.³¹⁸ Det å operere utenfor loven, slik som i Abu Graib/Irak og Guantanamo Bay/Cuba, blir derfor å angripe egne svakheter,³¹⁹ og derigjennom å styrke motstanderen. En slik fokusering på interesser, vil kunne avdekke ytterligere utfordringer for en norsk tilnærming til opprørsbekjempelse.

Studien tar for seg doktriner i to av de ledende NATO-landene. Et utvidet valg av doktriner vil kunne gi ytterligere synspunkter og betraktninger rundt aspektene i studien. Kombinert med flere IHR eller legitimitetsfaktorer, vil dette kunne forsterke avklaringsaspekter som er viktige for anvendelse av militære og andre virkemidler i opprørsbekjempelse.

Studien baserer seg på doktrinell tilnærming. Videre forskning om den doktrinelle tilnærmingen samstemmer med praksis, vil være ytterligere avklarende for tematikken. Hvilken rolle skal doktriner ha og hvordan anvendes de i opprørsbekjempelse?

³¹⁸ Rasmussen. (2007), s. 185.

³¹⁹ Smith. (2006), s. 379.

Kildeliste:

- Amerikansk lov: *Detainee Treatment Act of 2005*. (2005). Lokalisert 26.03.08 på Internett:
<http://jurist.law.pitt.edu/gazette/2005/12/detainee-treatment-act-of-2005-white.php>.
- Brown, C. (2004). Reflections on the war on terror. *International Politics*, 41(1), s. 51-64.
- Buflod, M., Sannes, K. A. & Aasebø, K. (2006). *Folkerettslig tekstsamling 1883-2005*. (3. utg.). Oslo: Cappelen akademiske forlag.
- Bybee, J. S. (2002). Application of treaties and Laws to al Qaeda and Taliban Detainees. I: K. J. Greenberg. & J. L. Dratel. (Eds.). (2005). *The Torture Papers: the Road to Abu Ghraib*. (s. 81-118). Cambridge: Cambridge University Press.
- Cassese, A. (2005). *International law*. Oxford: Oxford University Press.
- Crawford, J. (1979). *The Creation of States in International Law*. Oxford: Clarendon Press.
- Dahl, A. W. (2003). *Håndbok i militær folkerett*. Oslo: Cappelen Akademiske forlag.
- Dahl, A. W. (2006). Forord. I: ICRC. (2007). *Genevekonvensjonene av 1949 med tilleggsprotokoller: Sentrale menneskerettighets-konvensjoner*. (s. 7-9). Oslo: Norges Røde Kors.
- Department of Army. (2005). *Field Manual 1*. Washington D.C.: Government Printing Office.
- Department of the Army. (2006). *Field Manual 2-22.3. Human Intelligence Collector Operations*. Lokalisert 26.03.08 på internet:
<http://www.army.mil/institution/armypublicaffairs/pdf/fm2-22-3.pdf>.
- Dinstein, Y. (2004). *The Conduct of Hostilities under the Law of International Armed Conflict*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Dörmann, K. & Colassis, L. (2004). International Humanitarian Law in the Iraq Conflict. I: C. J. Tams & M. Knebelberger. (Eds.). *German Yearbook of International law* 47. (s. 293-342). Berlin: Duncker & Humblot.
- Eck, K., Sollenberg, M. & Wallensteen, P. (2004). One-sided violence and Non-state Conflict. I: L. Harbon. (Ed.). *States in Armed Conflict 2003*. (s. 133-140). Uppsala: Universitetsstrykkeriet.
- Edström, H. (2003). *Hur styrs försvarsmakten? Politisk och militär syn på försvarsdoktrin under 1990-talet*. Umeå: Umeå University.

- Egnell, R. (2006). Explaining US and British Performance in Complex Expeditionary Operations: The Civil-Military Dimension. *Journal of Strategic Studies*, 29(6), s. 1041-1075.
- Eriksson, M. & Wallensteen, P. (2004). Armed Conflict, 1989-2003. I: L. Harbon (Ed.). *States in Armed Conflict 2003*. (s. 11-18). Uppsala: Universitetsstrykkeriet.
- Fleck, D. (1995). *The handbook of humanitarian law in armed conflicts*. Oxford: Oxford University Press.
- Fleck, D. (2008). *The handbook of International Humanitarian law*. (2nd ed.). Oxford: Oxford University Press.
- Forente Nasjoner. (1966). *International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights*. Lokalisert 21.02.08 på Internett: <http://www2.ohchr.org/english/law/pdf/cescr.pdf>.
- Forente Nasjoner. (1968). *General Assembly resolution 2444*. Lokalisert 07.02.08 på Internett: <http://www.law.wits.ac.za/humanrts/instreet/1968c.htm>.
- Forente Nasjoner. (1994). *Convention on the Safety of United Nations and Associated Personell av 9. desember 1994*. Lokalisert 15.04.08 på Internett: <http://www.un.org/law/cod/safety.htm>.
- Forsvarsdepartementet. (2004). *Styrke og Relevans: strategisk konsept for Forsvaret*. Oslo: Forsvarsdepartementet.
- Forsvarets Overkommando. (2000). *Forsvarets fellesoperative doktrine: Grunnlag*. Oslo: Forsvarets Overkommando.
- Forsvarsstaben. (2004). *Forsvarets doktrine for landoperasjoner*. Oslo: Forsvarets stabsskole.
- Forsvarsstaben. (2007). *Forsvarets fellesoperative doktrine*. Oslo: Forsvarets stabsskole.
- Freedman, L. (1998-99). The Changing Forms of Military Conflict. *Survival*, 40(4), s. 39-56.
- French, S. (2003). *The Code of The Warrior: Exploring warrior values past and present*. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers Inc.
- Fuglestad, O. L. (1997). Skriveprosessen i kvalitativ forskning. I: E. Fossåskaret, O. L. Fuglestad & T. H. Aase. (Red.). *Metodisk feltarbeid: produksjon og tolkning av kvalitative data*. (2 utg. s. 207-236). Oslo: Universitetsforlaget.
- Gray, C. (2004). *International Law and the Use of Force*. Oxford: Oxford University Press.

- Henckaerts, J.-M. (2008). The development of International Humanitarian Law and the Continued Relevance of Custom. I: H. M. Hensel. (Ed.). *The legitimate use of Military Force*. (s. 117-134). Burlington: Ashgate Publishing Company.
- Henckaerts, J.-M. & Doswald-Beck, L. (2005a). *Customary international Humanitarian Law. Volume I: Rules*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Henckaerts, J.-M. & Doswald-Beck, L. (2005b). *Customary international Humanitarian Law. Volume II: Practice, part 1*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hensel, H. M. (2008). *The legitimate use of Military Force*. Burlington: Ashgate Publishing Company.
- ICRC. (2007). *International Humanitarian Law and the Challenges of Contemporary Armed Conflicts*. Lokalisert 26.03.08 på Internet:
[http://www.icrc.org/Web/eng/siteeng0.nsf/htmlall/ihl-30-international-conference-101207/\\$File/30IC_8-4_IHLchallenges_Report&Annexes_ENG_FINAL.pdf](http://www.icrc.org/Web/eng/siteeng0.nsf/htmlall/ihl-30-international-conference-101207/$File/30IC_8-4_IHLchallenges_Report&Annexes_ENG_FINAL.pdf).
- Ingeberg, K. (2008). *Latinske ord og uttrykk*. [Oslo]: Universitetet i Oslo. Lokalisert 08.02.08 på Internett: <http://www.fys.uio.no/~kristiai/latin.html>.
- International Institute of Humanitarian Law. (2006). *The Manual on the Law of Non-International Conflicts*. Lokalisert 20.04.08 på Internett:
<http://www.michaelschmitt.org/images/Manual%5B1%5D.Final.Brill..pdf>.
- Israelsk lov: *Incarceration of Unlawful combatants Law*. (5762-2002). Lokalisert 26.03.08 på Internett: <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Politics/IncarcerationLaw.pdf>.
- Jacobsen, D. I. (2005). *Hvordan gjennomføre undersøkelser? Innføring i samfunnsvitenskaplig metode*. (2. utg.). Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Kiszely, J. (2006). Learning about Counter-Insurgency. *Rusi Journal*, 151(6), s. 16-21.
- Kjeldstadli, K. (1997). Å analysere skriftlige kilder. I: E. Fossåskaret, O. L. Fuglestad & T. H. Aase. (Red.). *Metodisk feltarbeid: Produksjon og tolkning av kvalitative data*. (2 utg., s.207-236). Oslo: Universitetsforlaget.
- Krulak, C. C. (1999). The Strategic Corporal: Leadership in the three block war. *Marines Magazine*, (January). Lokalisert 04.02.08 på Internett:
http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/usmc/strategic_corporal.htm.

- Leiulfstrud, H & Hvinden, B. (1998). Analyse av kvalitative data: Fikserbilde eller puslespill? I: H. Holter. & R. Kalleberg. *Kvalitative metoder i samfunnsforskning*. (2 utg., s. 220-239). Oslo: Universitetsforlaget.
- Moir, L. (2002). *The Law of Internal Armed Conflict*. Cambridge: Cambridge University Press.
- NATO. (2007). *Allied Joint Doctrine: AJP 01(c)*. (Original.). Brussel: NATO Standardisation Agency.
- Nicaragua v. United States of America. International Court of Justice. (1986, 27. June). *Case concerning military and paramilitary activities in and against Nicaragua*. Para. 219. Lokalisert 15.04.08 på Internett: <http://www.icj-cij.org/docket/files/70/6503.pdf>.
- Norges Røde Kors. (2007). *Genèvekonvensjonene av 12. August 1949 med tilleggsprotokoller samt sentrale menneskerettigheter*. Oslo: Norges Røde Kors.
- Nærland, M. N. (2007, 13. november). *Er Norge i krig?* Lokalisert 11.02.08 på Internett: <http://www.dagbladet.no/magasinet/2007/11/12/518013.html>.
- Pejić, J. (2007). Status of armed conflicts I: J.-M. Wilsmhurst & S. Breau. (Eds.). *Perspectives on the ICRC Study on Customary International Humanitarian Law*. (s. 77-100). Cambridge: Cambridge University Press.
- Pictet, J. (1952). *Commentary: I Geneva Convention of 12 august 1949*. Geneva: ICRC.
- Pictet, J. (1958). *Commentary: III Geneva Convention of 12 august 1959*. Geneva: ICRC.
- Pictet, J. (1958). *Commentary: IV Geneva Conventions of 12 august 1949*. Geneva: ICRC.
- Prosecutor vs. Tadić. International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia. (ICTY). (1995, 2 Oct.). *Decision on the Defence Motion for Interlocutory Appeal on Jurisdiction*. (Appeals Chamber, Case No. IT-94-1). Lokalisert 19.02.08 på Internett: <http://www.un.org/icty/tadic/appeal/decision-e/51002.htm>.
- Prosecutor vs. Tadić. International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia. (ICTY). (1999, 15 July). *Judgement*. Lokalisert 15.04.08 på Internett: <http://www.un.org/icty/tadic/appeal/judgement/tad-aj990715e.pdf>.
- Rasmussen, M. V. (2007). *The Risk Society at War*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Rekkedal, M. (2005). *Opprør og opprørsbekjemping*. Vällingby: Elander Gotab.

- Rodrìgues-Villasante Y Prieto, J. L. (2005). Terrorist Acts, Armed Conflicts and International Humanitarian Law. I: P. A. Fernàndez-Sànchez. (Ed.). *The New Challenges of Humanitarian Law in Armed Conflicts*. Leiden: Martinus Nijhoff Publishers.
- Rogers, A. (2007). Combatant status. I: E. Wilmshurst & S. Breau. (Ed.). *Perspectives on the ICRC Study on Customary International Humanitarian Law*. (s. 101-128). Cambridge: Cambridge University Press.
- Ruud, M. & Ulfstein. G. (2006). *Innføring i folkerett*. (3. utg.). Oslo: Universitetsforlaget.
- Sandoz, Y, Swinarski, C & Zimmermann, B. (1987). *Commentary on the Additional Protocols of 8 June 1977 to the Geneva Conventions of 12 August 1949*. Dordrecht: Kluwer Academics Publishers Group.
- Sloan, E. C. (2002). *The Revolution in Military Affairs*. Montreal: McGill-Queen's University Press.
- Smith, R. (2006). *The utility of force*. London: Penguin books.
- Store Norske Leksikon. (2008). *Militant*. Lokalisert 10.04.08 på Internett: <http://www.sn.no/article.html?id=679236&o=1&search=militant>.
- Store norske leksikon. (2008). *Prinsipp*. Lokalisert 11.02.08 på Internett: <http://www.sn.no/article.html?id=723822&o=1&search=prinsipp>
- St.prp. nr. 48. (2007-2008). *Et forsvar til vern om Norges sikkerhet, interesser og verdier*. Oslo: Forsvarsdepartementet.
- Thagaard, T. (2002). *Systematikk og innlevelse: En innføring i kvalitativ metode*. Bergen: Fagbokforlaget.
- UK Ministry of Defence. (2007a). *The Manual of The Law Of Armed Conflict*. Oxford: Oxford University Press.
- UK Ministry of Defence. (2007b). *Army Field Manual Volume I, Combined Arms Operations: Part 10 Counterinsurgency Field Manual*. (Rev. Ed.). London: UK Ministry of Defence.
- United Kingdom. (1998, 28. januar). *Reservation/Declaration text to Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12. August 1949, and relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts (Protocol I), 8 June 1977*. Lokalisert 02.05.08 på Internett: <http://www.icrc.org/ihl.nsf/NORM/0A9E03F0F2EE757CC1256402003FB6D2?OpenDocument>.

UN Secretary-General. (1999). *Secretary-General's Bullentin: Observance by United Nations Forces of International Humanitarian Law*. Lokalisert 25.03.08 på Internett:

http://www.un.org/peace/st_sgb_1999_13.pdf.

US Army FM-3-24/US Marine Corps WP 3-33.5. (2006). *Counterinsurgency Field Manual*. Washington D.C.: Headquarters US Army/Marine Corps Combat Development Command, Department of the Navy Headquarters.

Weinstein, J. M. (2007). *Innside Rebellion: The Politics of insurgent violence*. Cambridge: Cambridge University Press

Vedlegg:

Genevekonvensjonenes felles artikkel 1, 2 og 3.

Chapter I. General Provisions

Art 1. The High Contracting Parties undertake to respect and to ensure respect for the present Convention in all circumstances.

Art 2. In addition to the provisions which shall be implemented in peacetime, the present Convention shall apply to all cases of declared war or of any other armed conflict which may arise between two or more of the High Contracting Parties, even if the state of war is not recognized by one of them.

The Convention shall also apply to all cases of partial or total occupation of the territory of a High Contracting Party, even if the said occupation meets with no armed resistance.

Although one of the Powers in conflict may not be a party to the present Convention, the Powers who are parties thereto shall remain bound by it in their mutual relations. They shall furthermore be bound by the Convention in relation to the said Power, if the latter accepts and applies the provisions thereof.

Art 3. In the case of armed conflict not of an international character occurring in the territory of one of the High Contracting Parties, each Party to the conflict shall be bound to apply, as a minimum, the following provisions:

(1) Persons taking no active part in the hostilities, including members of armed forces who have laid down their arms and those placed hors de combat by sickness, wounds, detention, or any other cause, shall in all circumstances be treated humanely, without any adverse distinction founded on race, colour, religion or faith, sex, birth or wealth, or any other similar criteria.

To this end, the following acts are and shall remain prohibited at any time and in any place whatsoever with respect to the above-mentioned persons:

- (a) violence to life and person, in particular murder of all kinds, mutilation, cruel treatment and torture;
- (b) taking of hostages;
- (c) outrages upon personal dignity, in particular, humiliating and degrading treatment;
- (d) the passing of sentences and the carrying out of executions without previous judgement pronounced by a regularly constituted court, affording all the judicial guarantees which are recognized as indispensable by civilized peoples.

(2) The wounded, sick and shipwrecked shall be collected and cared for.

An impartial humanitarian body, such as the International Committee of the Red Cross, may offer its services to the Parties to the conflict.

The Parties to the conflict should further endeavour to bring into force, by means of special agreements, all or part of the other provisions of the present Convention.

The application of the preceding provisions shall not affect the legal status of the Parties to the conflict.

Genevekonvensjon III, artikkel 4:

Art 4. A. Prisoners of war, in the sense of the present Convention, are persons belonging to one of the following categories, who have fallen into the power of the enemy:

(1) Members of the armed forces of a Party to the conflict, as well as members of militias or volunteer corps forming part of such armed forces.

(2) Members of other militias and members of other volunteer corps, including those of organized resistance movements, belonging to a Party to the conflict and operating in or outside their own territory, even if this territory is occupied, provided that such militias or volunteer corps, including such organized resistance movements, fulfil the following conditions: [

- (a) that of being commanded by a person responsible for his subordinates;
- (b) that of having a fixed distinctive sign recognizable at a distance;

- (c) that of carrying arms openly;
- (d) that of conducting their operations in accordance with the laws and customs of war.

(3) Members of regular armed forces who profess allegiance to a government or an authority not recognized by the Detaining Power.

(4) Persons who accompany the armed forces without actually being members thereof, such as civilian members of military aircraft crews, war correspondents, supply contractors, members of labour units or of services responsible for the welfare of the armed forces, provided that they have received authorization, from the armed forces which they accompany, who shall provide them for that purpose with an identity card similar to the annexed model.

(5) Members of crews, including masters, pilots and apprentices, of the merchant marine and the crews of civil aircraft of the Parties to the conflict, who do not benefit by more favourable treatment under any other provisions of international law.

(6) Inhabitants of a non-occupied territory, who on the approach of the enemy spontaneously take up arms to resist the invading forces, without having had time to form themselves into regular armed units, provided they carry arms openly and respect the laws and customs of war.

B. The following shall likewise be treated as prisoners of war under the present Convention:

(1) Persons belonging, or having belonged, to the armed forces of the occupied country, if the occupying Power considers it necessary by reason of such allegiance to intern them, even though it has originally liberated them while hostilities were going on outside the territory it occupies, in particular where such persons have made an unsuccessful attempt to rejoin the armed forces to which they belong and which are engaged in combat, or where they fail to comply with a summons made to them with a view to internment.

(2) The persons belonging to one of the categories enumerated in the present Article, who have been received by neutral or non-belligerent Powers on their territory and whom these Powers are required to intern under international law, without prejudice to any more favourable treatment which these Powers may choose to give and with the exception of Articles 8, 10, 15, 30, fifth paragraph, 58-67, 92, 126 and, where diplomatic relations exist between the Parties to the conflict and the neutral or non-belligerent Power concerned, those Articles concerning the Protecting Power. Where such diplomatic relations exist, the Parties to a conflict on whom these persons depend shall be allowed to perform towards them the functions of a Protecting Power as provided in the present Convention, without prejudice to the functions which these Parties normally exercise in conformity with diplomatic and consular usage and treaties.

C. This Article shall in no way affect the status of medical personnel and chaplains as provided for in Article 33 of the present Convention.

Første tilleggsprotokoll artikkel 43, 44, 45, 48, 50 og 51.

Art 43. Armed forces

1. The armed forces of a Party to a conflict consist of all organized armed forces, groups and units which are under a command responsible to that Party for the conduct or its subordinates, even if that Party is represented by a government or an authority not recognized by an adverse Party. Such armed forces shall be subject to an internal disciplinary system which, inter alia, shall enforce compliance with the rules of international law applicable in armed conflict.

2. Members of the armed forces of a Party to a conflict (other than medical personnel and chaplains covered by Article 33 of the Third Convention) are combatants, that is to say, they have the right to participate directly in hostilities.

3. Whenever a Party to a conflict incorporates a paramilitary or armed law enforcement agency into its armed forces it shall so notify the other Parties to the conflict.

Art 44. Combatants and prisoners of war

1. Any combatant, as defined in Article 43, who falls into the power of an adverse Party shall be a prisoner of war.

2. While all combatants are obliged to comply with the rules of international law applicable in armed conflict, violations of these rules shall not deprive a combatant of his right to be a combatant or, if he falls into the power of an adverse Party, of his right to be a prisoner of war, except as provided in paragraphs 3 and 4.

3. In order to promote the protection of the civilian population from the effects of hostilities, combatants are obliged to distinguish themselves from the civilian population while they are engaged in an attack or in a military operation preparatory to an attack. Recognizing, however, that there are situations in armed conflicts where, owing to the nature of the hostilities an armed combatant cannot so distinguish himself, he shall retain his status as a combatant, provided that, in such situations, he carries his arms openly:

- (a) during each military engagement, and
- (b) during such time as he is visible to the adversary while he is engaged in a military deployment preceding the launching of an attack in which he is to participate.

Acts which comply with the requirements of this paragraph shall not be considered as perfidious within the meaning of Article 37, paragraph 1 (c).

4. A combatant who falls into the power of an adverse Party while failing to meet the requirements set forth in the second sentence of paragraph 3 shall forfeit his right to be a prisoner of war, but he shall, nevertheless, be given protections equivalent in all respects to those accorded to prisoners of war by the Third Convention and by this Protocol. This protection includes protections equivalent to those accorded to prisoners of war by the Third Convention in the case where such a person is tried and punished for any offences he has committed.

5. Any combatant who falls into the power of an adverse Party while not engaged in an attack or in a military operation preparatory to an attack shall not forfeit his rights to be a combatant and a prisoner of war by virtue of his prior activities .

6. This Article is without prejudice to the right of any person to be a prisoner of war pursuant to Article 4 of the Third Convention.

7. This Article is not intended to change the generally accepted practice of States with respect to the wearing of the uniform by combatants assigned to the regular, uniformed armed units of a Party to the conflict.

8. In addition to the categories of persons mentioned in Article 13 of the First and Second Conventions, all members of the armed forces of a Party to the conflict, as defined in Article 43 of this Protocol, shall be entitled to protection

under those Conventions if they are wounded or sick or, in the case of the Second Convention, shipwrecked at sea or in other waters.

Art 45. Protection of persons who have taken part in hostilities

1. A person who takes part in hostilities and falls into the power of an adverse Party shall be presumed to be a prisoner of war, and therefore shall be protected by the Third Convention, if he claims the status of prisoner of war, or if he appears to be entitled to such status, or if the Party on which he depends claims such status on his behalf by notification to the detaining Power or to the Protecting Power. Should any doubt arise as to whether any such person is entitled to the status of prisoner of war, he shall continue to have such status and, therefore, to be protected by the Third Convention and this Protocol until such time as his status has been determined by a competent tribunal.

2. If a person who has fallen into the power of an adverse Party is not held as a prisoner of war and is to be tried by that Party for an offence arising out of the hostilities, he shall have the right to assert his entitlement to prisoner-of-war status before a judicial tribunal and to have that question adjudicated. Whenever possible under the applicable procedure, this adjudication shall occur before the trial for the offence. The representatives of the Protecting Power shall be entitled to attend the proceedings in which that question is adjudicated, unless, exceptionally, the proceedings are held in camera in the interest of State security. In such a case the detaining Power shall advise the Protecting Power accordingly.

3. Any person who has taken part in hostilities, who is not entitled to prisoner-of-war status and who does not benefit from more favourable treatment in accordance with the Fourth Convention shall have the right at all times to the protection of Article 75 of this Protocol. In occupied territory, any such person, unless he is held as a spy, shall also be entitled, notwithstanding Article 5 of the Fourth Convention, to his rights of communication under that Convention.

Part IV. Civilian Population

Section I. General Protection Against Effects of Hostilities

Chapter I. Basic rule and field of application

Art 48. Basic rule

In order to ensure respect for and protection of the civilian population and civilian objects, the Parties to the conflict shall at all times distinguish between the civilian population and combatants and between civilian objects and military objectives and accordingly shall direct their operations only against military objectives.

Chapter II. Civilians and civilian population

Art 50. Definition of civilians and civilian population

1. A civilian is any person who does not belong to one of the categories of persons referred to in Article 4 (A) (1), (2), (3) and (6) of the Third Convention and in Article 43 of this Protocol. In case of doubt whether a person is a civilian, that person shall be considered to be a civilian.

2. The civilian population comprises all persons who are civilians.

3. The presence within the civilian population of individuals who do not come within the definition of civilians does not deprive the population of its civilian character.

Art 51. - Protection of the civilian population

1. The civilian population and individual civilians shall enjoy general protection against dangers arising from military operations. To give effect to this protection, the following rules, which are additional to other applicable rules of international law, shall be observed in all circumstances.

2. The civilian population as such, as well as individual civilians, shall not be the object of attack. Acts or threats of

violence the primary purpose of which is to spread terror among the civilian population are prohibited.

3. Civilians shall enjoy the protection afforded by this section, unless and for such time as they take a direct part in hostilities.

4. Indiscriminate attacks are prohibited. Indiscriminate attacks are:

- (a) those which are not directed at a specific military objective;
- (b) those which employ a method or means of combat which cannot be directed at a specific military objective; or
- (c) those which employ a method or means of combat the effects of which cannot be limited as required by this Protocol;

and consequently, in each such case, are of a nature to strike military objectives and civilians or civilian objects without distinction.

5. Among others, the following types of attacks are to be considered as indiscriminate:

- (a) an attack by bombardment by any methods or means which treats as a single military objective a number of clearly separated and distinct military objectives located in a city, town, village or other area containing a similar concentration of civilians or civilian objects;

and

- (b) an attack which may be expected to cause incidental loss of civilian life, injury to civilians, damage to civilian objects, or a combination thereof, which would be excessive in relation to the concrete and direct military advantage anticipated.

6. Attacks against the civilian population or civilians by way of reprisals are prohibited.

7. The presence or movements of the civilian population or individual civilians shall not be used to render certain points or areas immune from military operations, in particular in attempts to shield military objectives from attacks or to shield, favour or impede military operations. The Parties to the conflict shall not direct the movement of the civilian population or individual civilians in order to attempt to shield military objectives from attacks or to shield military operations.

8. Any violation of these prohibitions shall not release the Parties to the conflict from their legal obligations with respect to the civilian population and civilians, including the obligation to take the precautionary measures provided for in Article 57.

Andre tilleggsprotokoll artikkel 1 og 13:

Art 1. Material field of application

1. This Protocol, which develops and supplements Article 3 common to the Geneva Conventions of 12 August 1949 without modifying its existing conditions or application, shall apply to all armed conflicts which are not covered by Article 1 of the Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts (Protocol I) and which take place in the territory of a High Contracting Party between its armed forces and dissident armed forces or other organized armed groups which, under responsible command, exercise such control over a part of its territory as to enable them to carry out sustained and concerted military operations and to implement this Protocol.

2. This Protocol shall not apply to situations of internal disturbances and tensions, such as riots, isolated and sporadic acts of violence and other acts of a similar nature, as not being armed conflicts.

Art 13. Protection of the civilian population

1. The civilian population and individual civilians shall enjoy general protection against the dangers arising from military operations. To give effect to this protection, the following rules shall be observed in all circumstances.

2. The civilian population as such, as well as individual civilians, shall not be the object of attack. Acts or threats of

violence the primary purpose of which is to spread terror among the civilian population are prohibited.

3. Civilians shall enjoy the protection afforded by this part, unless and for such time as they take a direct part in hostilities.

International Court of Justice artikel 38:

1. The Court, whose function is to decide in accordance with international law such disputes as are submitted to it, shall apply: a. international conventions, whether general or particular, establishing rules expressly recognized by the contesting states; b. international custom, as evidence of a general practice accepted as law; c. the general principles of law recognized by civilized nations; d. subject to the provisions of Article 59, judicial decisions and the teachings of the most highly qualified publicists of the various nations, as subsidiary means for the determination of rules of law.

2. This provision shall not prejudice the power of the Court to decide a case *ex aequo et bono*, if the parties agree thereto.

Vienna convention on the law of treaties art 31:

Article 31

General rule of interpretation

1. A treaty shall be interpreted in good faith in accordance with the ordinary meaning to be given to the terms of the treaty in their context and in the light of its object and purpose.

2. The context for the purpose of the interpretation of a treaty shall comprise, in addition to the text, including its preamble and annexes:

(a) any agreement relating to the treaty which was made between all the parties in connexion with the conclusion of the treaty;

(b) any instrument which was made by one or more parties in connexion with the conclusion of the treaty and accepted by the other parties as an instrument related to the treaty.

3. There shall be taken into account, together with the context:

(a) any subsequent agreement between the parties regarding the interpretation of the treaty or the application of its provisions;

(b) any subsequent practice in the application of the treaty which establishes the agreement of the parties regarding its interpretation;

(c) any relevant rules of international law applicable in the relations between the parties.

4. A special meaning shall be given to a term if it is established that the parties so intended.